

**T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
MEDENİ USUL HUKUKU – İCRA İFLAS HUKUKU BİLİM DALI**

MEDENİ USUL HUKUKUNDA HÜKÜM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Altunser KARAKURUMER

Tez Danışmanı

Doç.Dr. Cemal OĞUZ

Ankara-2011

ONAY

Altunser KARAKURUMER tarafından hazırlanan Medeni Usul Hukukunda Hüküm başlıklı bu çalışma, 17.03.2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.....

Doç.Dr. Cemal OĞUZ

.....

Yrd.Doç.Dr. Alim TAŞKIN

.....

Yrd.Doç.Dr. Mustafa Serdar ÖZBEK

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK MAHKEME KARARLARI VE HÜKMÜN MAHKEME KARARLARI İÇİNDEKİ YERİ

I. YARGISAL USUL İŞLEMLERİ	3
A. TARAF USUL İŞLEMLERİ	4
B. MAHKEME USUL İŞLEMLERİ	4
II. MAHKEME KARARLARI	5
A. ARA KARARLAR	5
1. Kavram	5
2. Amacı	6
3. Verilme Zamanı ve İçeriği	7
4. Özellikleri	10
a. Ara Karardan Dönülmesi	10
(1) Kural	10
(2) Usuli Kazanılmış Hak Doğuran Ara Karardan Dönülememesi	12
b. Ara Karara Karşı Tek Başına Kanun Yoluna Başvurulamaması	16
B. GEÇİCİ HUKUKİ HİMAYE SAĞLAYAN KARARLAR	18
C. NİHAİ KARARLAR	20
1. Genel Olarak	20
2. Özellikleri	21

a. Nihai Kararlardan Dönülememesi ve Nihai Kararların Değiştirilememesi.....	21
b. Nihai Kararların Kural Olarak Kanun Yoluna Götürülebilmesi	22
III. NİHAİ KARAR ÇEŞİTLERİ.....	23
A. KARAR VE HÜKÜM KAVRAMLARI	23
B. DAVA TÜRLERİ AÇISINDAN HÜKÜMLER.....	25
1. Eda Davaları	25
2. Tespit Davaları.....	26
3. İnşai Davalar	27
C. NİHAİ KARAR ÇEŞİTLERİ.....	30
1. Esasa İlişkin Nihai Kararlar (Hükümler.....	30
a. İstenen Hukuki Koruma Açısından	30
(1) Eda Hükümleri.....	30
(2) Tespit Hükümleri	33
(3) İnşai Hükümler	35
b. Uyuşmazlığın Tamamını ya da Bir Kısımını Sonuçlandırması Açısından	37
2. Usule İlişkin Nihai Kararlar	38
3. Davanın Konusuz Kalması Halinde Verilen Kararlar.....	39
IV. HÜKMÜN MAHKEME KARARLARI İÇİNDEKİ YERİ.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

HÜKMÜN UNSURLARI, YAZILMASI VE İLÂMIN TARAFLARA VERİLMESİ

I. HÜKMÜN UNSURLARI	43
A. “TÜRK MİLLETİ ADINA” İBARESİ	43
B. MAHKEMENİN, HAKİMİN VE ZABIT KATİBİNİN ADLARI.....	44
1. Mahkemenin Adı ve Davaya Hangi Sıfatla Baktığı	44

2. Hakim ve Zabıt Katibinin Ad ve Soyadları ile Sicil Numaraları	46
C. TARAFLARIN, DAVAYA KATILANLARIN KİMLİKLERİ İLE VARSA KANUNİ TEMSİLCİLERİN VE VEKİLLERİN AD VE SOYADLARI İLE ADRESLERİ	47
D. İKİ TARAFIN İDDİA VE SAVUNMALARININ ÖZETİ, ÇEKİŞME KONUSUNUN TESPİTİ, DELİLLERİN BELİRTİLMESİ VE TARTIŞILMASI, ÇIKARSAMALAR VE HUKUKİ SEBEBİN YAZILMASI	51
1. İki Tarafın İddia ve Savunmalarının Özeti	51
2. Çekişme Konusunun Tespiti	52
3. Delillerin Belirtilmesi ve Tartışılması	53
4. Çıkarımlar ve Hukuki Sebebin Yazılması	54
E. HÜKMÜN GEREKÇESİ	55
1. Gerekçenin Zorunlu Olması	55
2. Gerekçenin Amacı ve Önemi	57
a. Amacı	57
b. Önemi	59
F. HÜKÜM SONUCU	60
1. Tanımı	60
2. Özellikleri	61
a. Hüküm Sonucu Açık ve İcra Edilebilir Olmalı	61
b. Dava Açıldığı Tarihteki Duruma Göre Hükme Bağlanır	66
3. Hüküm Sonucunda Bütün Talepler Hakkında Karar Verilmelidir	68
a. Asıl Talepler	68
b. Yardımcı Talepler	69
(1) Faiz	69
(2) İcra İnkâr Tazminatı	71
(3) Kötüniyet Tazminatı	73
(4) Nafaka	74

(5) Yargılama Giderleri	77
G. KANUN YOLU	80
H. KARAR TARİHİNİN GÖSTERİLMESİ	81
I. KARARIN HAKİM VE ZABIT KATİBİ TARAFINDAN İMZALANMASI	82
II. HÜKMÜN VERİLMESİ	84
A. HÜKMÜN HUKUKİ VARLIK KAZANMA KOŞULLARI	84
1. Tahkikat Bitmiş Olmalı	84
a. Tahkikatın Yapılması	84
b. Tarafların Dilekçe Vermeleri	86
2. Sözlü Yargılama.....	88
3. Tahkikatın Tamamlanması (Genişletilmesi)	90
B. HÜKMÜN VERİLMESİ	91
1. Genel Olarak	91
2. Hükmün Tefhimi.....	93
3. Kısa Karar	96
a. Genel Olarak	96
b. Sonradan Yazılan Gerekçeli Kararın Kısa Karara Uygunluğu	100
4. Hakimin Gerekçeli Kararı Yazmadan Mahkemeden Ayrılması	106
a. Tefhim Edilen Karar Hüküm Sonucu Niteliğinde Değilse	107
b. Tefhim Edilen Karar Hüküm Sonucu Niteliğinde İse	108
III. HÜKMÜN YAZILMASI VE TARAFLARA VERİLMESİ.....	109
A. HÜKMÜN YAZILMASI.....	109
B. HÜKMÜN TARAFLARA VERİLMESİ.....	111
1. İlâm ve İlâm Sureti Kavramları	111
2. Hükmün (İlâmın) Taraflara Verilmesi	112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜKÜM YASAKLARI VE SAKATLIKLARI İLE HÜKMÜN DOĞURDUĞU SONUÇLAR

I. HÜKÜM YASAKLARI VE SAKATLIKLARI	116
A. HÜKÜM YASAKLARI	116
1. Talepten Fazlasına veya Başka Bir Şeye Hüküm Verme Yasağı.....	116
a. Talepten Fazlasına Hüküm Verme Yasağı	116
b. Talepten Başka Bir Şeye Hüküm Verme Yasağı	118
c. Talepten Fazlasına veya Başka Bir Şeye Hüküm Verme Yasağının İstisnaları	118
(1) Talepten Fazlasına Hüküm Verme Yasağının İstisnaları	119
(2) Talepten Başka Bir Şeye Hüküm Verme Yasağının İstisnaları	120
2. Terditli Hüküm Verme Yasağı	120
3. Şarta Bağlı Olarak Hüküm Verme Yasağı.....	123
4. Seçimlik Hüküm Verilip Verilemeyeceği.....	128
B. HÜKÜM SAKATLIKLARI	130
1. Yok Hüküm	130
a. Genel Olarak	130
b. Yok (Görünüşte) Hüküm Sayılan Haller.....	132
(1) Mahkeme Olarak Kabul Edilmeyen Organlarca karar Verilmiş Olması	132
aa. Mahkeme Olmayan Bir Organın Karar Vermiş Olması	132
bb. Mahkemenin Yargı Gücünü Kullanmadan Karar Vermiş Olması	135
(2) Kararın Tefhim Edilmemiş Olması	135

c. Yok (Görünüşte) Hükümün Sonuçları	136
2. Etkisiz Hüküm	136
a. Genel Olarak	136
b. Etkisiz Hüküm Sonuçları.....	138
II. HÜKMÜN DOĞURDUĞU SONUÇLAR	139
A. HAKİMİN VERDİĞİ HÜKÜM İLE BAĞLI OLMASI	139
1. Genel Olarak.....	139
2. Hakimin Davayı Tekrar Ele Alabileceği Haller.....	140
a. Hükümün Maddi Yanılma Sonucu Verilmiş Olması.....	140
b. Mevcut Olmayan Hükümün Tefhim Edilmiş Olması	141
c. Hükümdeki Maddi Hataların Düzeltilmesi	142
d. Hükümlerin Tavzihi	142
B. KANUN YOLUNA BAŞVURULABİLMESİ.....	146
1. Genel Olarak.....	146
2. Olağan Kanun Yolları.....	150
a. İstinaf.....	150
b. Temyiz.....	153
c. Karar Düzeltme.....	155
3. Olağanüstü Kanun Yolu	157
a. Yargılamanın Yenilenmesi.....	157
C. HÜKMÜN KESİNLEŞMESİ	161
1. Kavram ve Amaç.....	161
2. Kesin Hükümün Çeşitleri.....	162
a. Şekli Anlamda Kesin Hüküm	162
b. Maddi Anlamda Kesin Hüküm	164
(1) Genel Olarak	164
(2) Şartları.....	166
aa. Kesinliğe Elverişli Bir Karar Olmalı	166

bb. Şekli Anlamda Kesinleşmiş Bir	
Karar Olmalı	167
cc. Tarafları, Dava Konusu ve Dava	
Sebebi Aynı Olmalı.....	167
aaa. Tarafları Aynı Olmalı	167
bbb. Dava Konusu Aynı Olmalı	169
ccc. Dava Sebebi Aynı Olmalı.....	170
SONUÇ	172
KAYNAKÇA	174
ÖZET	181
ABSTRACT	183

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
a.g.e	: adı geçen eser
a.g.m	: adı geçen makale
ASŞ	: Avrupa Sosyal Şartı
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
bkz	: bakınız
C	: Cilt
dn	: dipnot
E.	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
İzBD	: İzmir Barosu Dergisi
K.	: Karar
m.	: Madde
No	: Numara
s.	: Sayfa
RG	: Resmi Gazete
T	: Tarih
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb	: ve benzeri
vd	: ve devamı
YD	: Yargıtay Dergisi
YHD	: Yasa Hukuk Dergisi
Yuk.	: Yukarıda

GİRİŞ

Devletin görevi, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar koyması yanında toplumsal barış ve hukuki barışın korunmasını sağlamaktır. Bu görevi dolayısıyla devlet, sadece genel ve soyut kurallar koyma yükümlülüğü altında bulunmamakta aynı zamanda bunların uygulanmasını sağlayarak hukuksal barışın devamını da yüklenmektedir. Devletin bu yükümlülüğü karşısında bireylerin devlete karşı yargı hakkı bulunmaktadır. Bu hak Anayasa ile güvence altına alındığı gibi, çeşitli uluslararası sözleşmelerde de vurgulanarak insan haklarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Yargı görevini üstlenmiş olan devlet, medeni usul hukuku yardımıyla hukuk barışını sağlar. Şöyle ki, devlet bizzat hak elde etmeyi, kanunun öngördüğü istisnai durumlar haricinde yasaklamıştır. Bu nedenle, subjektif hakların yerine getirilmesi ancak medeni usul hukuku yardımıyla mümkün olur. Bu açıdan medeni usul hukukunun amacının maddi gerçeği tespit edip, subjektif hakkın gerçekleşmesini sağlamak ve böylece hukuksal barışı korumak olduğu söylenebilir¹.

Devlet yargı fonksiyonunu üstlenmiş ve kendiliğinden hak almayı yasaklamış olduğundan, bir uyuşmazlık çıktığında tarafların mahkemeye başvurup çözümünü talep etmekten başka çareleri yoktur. Uyuşmazlığın çözümü mahkemeden talep edildiğinde, bunun için bir yargılama yapılır ve yargılama sonucunda hakim kanaatini belirterek bir hüküm verir. Bu şekilde, hakimin en kısa sürede gerçeğe ulaşarak hüküm kurması da yargılamanın bir amacıdır. Adaletin gerçekleşmesi için hakim önüne gelen uyuşmazlık hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar vermek zorundadır. Çünkü, hakimin keyfi bir şekilde davranıp hak dağıtmaktan kaçınması mümkün değildir.

¹ Sema Taşpınar, “Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu”, **Av.Dr.Faruk Erem Armağanı**, Ankara, 1999, s.786. (AMAC)

Çalışmanın ilk bölümünde yargısal usul işlemleri ve mahkeme kararları ele alınarak, konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından hükmün mahkeme kararları içindeki yeri belirtilecektir.

İkinci bölümde ise sırasıyla hükmün unsurları, verilmesi, yazılması ve ilâmın taraflara verilmesi konuları incelenecektir. Bu bölümde hükmün unsurları arasında yer alan gerekçe kavramı önemi dolayısıyla ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde ise, önce hüküm yasakları ve sakatlıkları konusu üzerinde durulacak ardından hükmün doğurduğu sonuçlar iki başlık altında ele alınacaktır. İlk başlık altında hakimın verdiği hükümle bağlı olması, ikinci başlık altında ise kanun yoluna başvurulması konusu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yer alan konu ile ilgili düzenlemeler ışığı altında değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK MAHKEME KARARLARI VE HÜKMÜN MAHKEME KARARLARI İÇİNDEKİ YERİ

I. YARGISAL USUL İŞLEMLERİ

Türk Hukukunda usul işlemi kavramının tanımına yönelik bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle, usul işlemi kavramı medeni usul hukukunun en tartışmalı konularından birisini oluşturur.

Doktrinde usul işlemleri; dar anlamda usul işlemleri ve geniş anlamda usul işlemleri olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır².

Buna göre dar anlamda usul işlemleri; davanın açılmasından hükmün kesinleşmesine kadar yargılamanın ilerlemesi amacıyla taraflarca ve mahkemece yapılan, etki ve koşulları usul hukuku tarafından düzenlenen işlemlerdir³. Türk Hukukunda esas olarak dar anlamda usul işlemi kavramı savunulmakta⁴ ve bu görüş, usul işlemini tek taraflı işlemlerle sınırlamakta, usul sözleşmelerinin de dar anlamda usul işlemleri kapsamında yer aldığını ileri sürmektedir⁵.

Geniş anlamda usul işlemleri; davanın açılmasından hükmün kesinleşmesine kadar yargılamanın ilerlemesi amacıyla taraflarca ve

² Sema Taşpınar, **Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri**, Ankara, 2001, s.67. (İSPAT)

³ Taşpınar, **İSPAT**, s.67.

⁴ Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı**, İstanbul, 1995, s.660 (EL KİTABI); İlhan Postacıoğlu, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İstanbul, 1975, s.335. (USUL)

⁵ Taşpınar, **İSPAT**, s.71; Ejder Yılmaz, **Medeni Yargılama Hukukunda İslah**, Ankara, 1982, s.102. (İSLAH)

mahkemece yapılan, etkileri usul hukuku tarafından düzenlenen işlemlerdir⁶. Bu görüşe göre önemli olan, bir işlemin yarattığı etkilerin usul hukukunda ortaya çıkmasıdır. Burada işlemin koşullarının hangi hukuk tarafından düzenlendiğini aramaya gerek yoktur; işlemin, etkilerini usul hukukunda doğurması yeterlidir⁷.

Yargısal usul işlemleri, yukarıdaki tanımdan anlaşılacağı gibi ya taraflarca ya da mahkemelerce yapılmaktadır. Bu nedenle yargısal usul işlemleri; taraf usul işlemleri ve mahkeme usul işlemleri olmak üzere iki şekilde incelenmektedir.

A. TARAF USUL İŞLEMLERİ

Davanın açılmasından hükmün kesinleşmesine kadar yargılamanın ilerlemesi amacıyla, tarafların aralarında yaptıkları ya da tarafla mahkeme arasında yapılan, hüküm ve sonucu usul hukuku tarafından belirlenen işlemlerdir⁸. Bu işlemler, yargılamanın yürütülmesine yarayan ve böylece davanın sonucuna etkili olan irade ve bilgi açıklamalarıdır⁹.

B. MAHKEME USUL İŞLEMLERİ

Mahkeme usul işlemleri, davanın yürütülmesi ve sonuçlandırılmasına yönelik olarak hakim tarafından yapılan her türlü işlemler ve verilen kararlardır¹⁰. Mahkeme usul işlemlerini, yargılamanın iç işleyişi ile ilgili

⁶ Taşpınar, **İSPAT**, s.68-69; Armağan Buran, **Medeni Usul Hukukunda Hüküm (Esasa İlişkin Nihai Karar)**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005, s.4; Necip Bilge, Ergun Önen, **Medeni Yargılama Hukuku Dersleri**, Ankara 1978, s.275-276.

⁷ Taşpınar, **İSPAT**, s.68-69; Yılmaz, **ISLAH**, s.90.

⁸ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, 2009, s.165; Taşpınar, **İSPAT**, s.67; Yılmaz, **ISLAH**, s.99.

⁹ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.165; Buran, **a.g.e.**, s.5.

¹⁰ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.172.

işlemler, yargılamanın dış işleyişi ile ilgili işlemler ve mahkeme kararları olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür. Ancak, yargılamanın iç ve dış işleyişi ile ilgili işlemler konumuz dışında olduğu için ele alınmayacak, sadece mahkeme kararları konusu çalışmamız içerisindeki önemi dolayısıyla üst başlık şeklinde incelenecektir.

II. MAHKEME KARARLARI

Mahkemelerin görevi, kanunlara uygun olarak uyuşmazlık hakkında bir karar vermek, uyuşmazlığı bir kararla sonuçlandırmaktır. Mahkemeler önüne getirilen uyuşmazlığı sonuçlandırmak için çok farklı kararlar verirler. Bu kararlar, uyuşmazlığa son vermeyen ara kararlar, geçici hukuki koruma sağlayan kararlar ve uyuşmazlığa son veren nihai kararlar olmak üzere üçe ayrılır:

A. ARA KARARLAR

1. Kavram

Mevzuatımızda ara kararlar hakkında bir düzenleme olmamakla birlikte, doktrin ve uygulamada bu kavram yerleşmiştir. Doktrin ve uygulamada ara kararlar; bir davanın yürütülmesi, ilerletilmesi, sonuca bağlanması için hakimin yargılama sürecinde verdiği kararlardır şeklinde tanımlanmaktadır¹¹.

¹¹ Timuçin Muşul, “Medeni Usul Hukukunda Ara Kararları”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı 4, 1988, s.218. (**ARA KARARLAR**); Mehmet Akif Tutumlu, **Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçeli Karar**, Ankara, 2007, s.18. (**HÜKÜM**)

Türk hukuk uygulamasında yer alan deyimle ara kararlar, hakim bir davada dosyadan elini çekinceye kadar yargılamanın yürütülmesi için vermiş olduğu bütün kararlar olarak tanımlanıp, açıklanmaktadır¹².

Hakim, davanın açılmasından sona ermesine kadar zorunlu olarak birçok ara karar verir. Bütün bu kararların ortak niteliği, hakim ara kararı ile davaya devam etmesidir¹³. Ara kararlar, yargılamayı sona erdirmediği için hakim dosyadan el çekmesini gerektirmez. Aksine ara kararlar, yargılamayı ilerletir ve hakimi sonuca biraz daha yaklaştırır.

2. Amacı

Ara kararların amacı, çeşitli uyuşmazlık konularını gidererek nihai kararı hazırlamaktır. Bu sayede ara kararlar, hakim biraz daha sonuca yaklaşmasını sağlarlar¹⁴. Ara kararlar genel olarak bir ara uyuşmazlığın varlığı halinde o uyuşmazlığı çözmek amacıyla verilmekle beraber, ara karar verilebilmesi için her zaman bir ara uyuşmazlığın varlığı şart değildir¹⁵. Örneğin; mahkemenin görev ve yetki itirazının reddine ilişkin verdiği ara karar, ara uyuşmazlığın çözümü amacıyla verilirken; gelecek duruşmanın tarih ve saatini tespit eden veya görülmekte olan dava ile ilgili diğer bir mahkemedeki dosyanın celbi için o mahkemenin yazı işleri müdürlüğüne müzekkere yazılmasına ilişkin mahkeme kararı yargılamayı ilerletmek amacıyla verilir¹⁶.

¹² HGK., T. 15.9.1982, E. 1979 / 7-1798, K. 1982 / 785, Kararın özeti için bkz.: YKD, Nisan 1983, s.479.

¹³ Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, 3.Cilt, İstanbul, 2001, s.2998. (USUL C.III); Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Ankara, 2009, s.474.

¹⁴ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.219.

¹⁵ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.219.

¹⁶ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.219.

3. Verilme Zamanı ve İçeriği

Ara kararlar, genel olarak davanın açılmasından nihai kararlar sonuçlanmasına kadar her duruşma sonunda verilir¹⁷. Hatta, bir duruşma sırasında o duruşmaya son vermeyen ara karar da verilmesi mümkündür. Örneğin; duruşma esnasında davacı veya davalı vekilinin vekaletnamesinin kanuna uygun bulunarak, vekil olarak duruşmaya alınmasına yönelik karar duruşmaya son vermeyen ara karar özelliği taşır ve bu ara karardan sonra aynı duruşmaya devam edilir¹⁸. Bununla birlikte, mahkemece ve taraflarca gelecek duruşmada yapılacak işlerin neler olduğuna ve gelecek duruşmanın ne zaman yapılacağına yönelik verilen ara kararlar ise duruşmaya son veren ara kararlardır¹⁹.

Ara kararlar davanın esasına yönelik olmayıp, çeşitli usul hukuku uyuşmazlıkları hakkında verilir. Ara kararların hangi uyuşmazlığa ilişkin olduğunun ve taraflara bir görev yüklenmesi halinde yapılması istenilen işlerin açık ve anlaşılır bir şekilde ara kararda belirtilmesi gerektiği gibi, buna aykırı davranılmasının hukuki sonuçlarının da bildirilmesi şarttır²⁰.

Ara kararlar, ortalama bir bireyin rahatlıkla anlayabileceği ölçüde açık, sade ve olabildiğince kısa cümlelerle oluşturulmalıdır²¹.

Sonuç olarak, ara kararları oluşturan ifadeler de hüküm gibi anlaşılır bir biçimde kaleme alınmalı ve tarafların hak ve yükümlülüklerini açıkça göstermelidir.

¹⁷ Buran, **a.g.e.**, s.8; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.227.

¹⁸ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.227.

¹⁹ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.227.

²⁰ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.19.

²¹ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.21.

Nitekim Hukuk Genel Kurulunun 25.06.1975 tarih ve 1973 / 1-1560 1975 / 837 sayılı kararında bu husus şöyle belirtilmiştir:

“Taraflar arasındaki tapu iptali ve tescil davasından dolayı yapılan yargılama sonucunda; Malatya 2.Asliye Hukuk Mahkemesince davanın usulden reddine dair verilen 30.05.1972 gün ve 1971 / 370 – 1972 / 352 sayılı kararın incelenmesi davacılar vekilleri tarafından istenilmesi üzerine, Yargıtay 1.Hukuk Dairesinin 14.09.1972 gün 7335 / 5770 sayılı Hamiyle, (Medeni Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra ölen miras bırakanların mirasçıları davada taraf olduklarından süreye riayetsizlik sebebine dayanan red kararının usule aykırı olduğu gerekçesiyle) bozularak dosya yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda; mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra gereği görüldü:

Hakim tarafından belli edilen kesin süreye davacı tarafından riayet etmemiş bulunmasından ötürü dava reddedilmiştir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 163. maddesinde biri “yasal” öteki “hakim tarafından tanınan” iki türlü sürenin varlığı kabul edilmiş ve bu sürelerle uyulmayan hallerde karşılaşılabilecek sonuç açıklanmıştır. Yukarıda sözü edilen maddeye göre yasal süre veya hakim tarafından tanınan süre içinde yapılması gereken işlem ilgili tarafça yapılmazsa hakkın düşeceği kabul edilmiştir.

Yasal süre içinde yapılması gereken şeyin ne olduğu yasalarda yazılmış ve gösterilmiştir. Hakimin tanıdığı süre içinde yapılması istenilen işlemin ne olduğu ise hakimin bu yöne ilişkin bulunan ara kararında her halde açıklanmış olmalıdır. Hakimin süreye ilişkin ara kararının tereddüt

uyandırmayacak, yorumu zorunlu kılmayacak, yanlış anlamayı önleyecek ilgili tarafından kolaylıkla anlaşılacak derecede açık, sade ve sınırlı olması gereklidir.

Bu hususla ilgili ara kararı konusu, kapsamı ve sınırları bakımından orta halli bir kişinin rahatlıkla anlayabileceği kadar açık olmalıdır. Pek az kişinin akıl erdirebileceği “muğlak ifadeli” bir ara kararının sade vatandaş tarafından anlaşılması olanağı yoktur. Özetle hakimın kesin süreye ilişkin ara kararında ilgili tarafın yapması gerekli görülen işler, sade bir dil kullanılarak “kolayca” anlaşılabilir biçimde “bিরer bিরer” ve “açıkça” gösterilmiş olmalıdır.

Davada, hakim 20.03.1972 günlü ara kararında “iştirak halinde mülkiyet hükümlerinin ikmalinden” bahisle davacıya ilk süreyi vermiş daha sonra 24.05.1972 günlü kararında ise “iştirak halinde mülkiyet hükümlerine ait vecibesini ifa ve ikmal etmesi” için davacıya kesin süre tanımak yoluna gitmiştir.

Kapsamı ve sınırı belli olmayan, dolayısıyla anlaşılması imkan bulunmayan böyle bir ara kararını yerine getirmeyen tarafın bu durumun sonuçlarından sorumlu tutulması düşünülemez.

Yukarıda öngörülen yönleri kapsamayan bir karara dayanılarak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 163. maddesi uyarınca davanın reddedilmesi doğru değildir.

Ayrıca davacılardan L. 1338 yılında ölen kayıt sahibinin kızıdır. Kayıt sahibinin ölüm tarihine göre davacı L. bakımından iştirak durumunun varlığı söz konusu edilmesi mümkün bulunmadığı düşünülmenden adı geçenin davasının süreye riayetsizlik nedeniyle reddedilmesi isabetsizdir.

Bu düşüncelerle özel dairenin bozma ilamına uyulması gerekli iken eski hükümde direnilmesi doğru olmadığından direnme kararı bozulmalıdır.

Sonuç: Temyiz itirazlarının kabulü ile direnme kararının yukarıda ve özel daire bozma kararında gösterilen nedenlerle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 429. maddesi gereğince bozulmasına 25.6.1975 gününde oy birliği ile karar verildi”.

Ayrıca, hakimin açık ve anlaşılır bir karar vermesi öncelikle iddia ve savunmanın doğru ve tam olarak anlaşılmasını gerekli kılar. Davayı aydınlatma ödevi sayesinde hakim, çelişkili olan taraf beyan ve açıklamalarını taraflara sorarak açıklattırmalıdır. Böylece, davanın temelini oluşturan vakıalar ve bu vakılara dayanılarak talep edilen sonuç ne kadar açık olursa, hakim tarafından o kadar doğru ve anlaşılır bir karar verilebilecektir²². Zaten, hakimin davayı aydınlatma ödevi olarak ifade edilen HUMK m.75’deki düzenleme ile amaçlanan, doğru hüküm verilebilmesi ve maddi gerçeğın bulunabilmesidir.

4. Özellikleri

a. Ara Karardan Dönülmesi

(1) Kural

Ara kararlar, dava sırasında ortaya çıkan davaya yönelik ara uyuşmazlıkların özömlenmesi amacıyla verilen, davayı ve yargılamayı sona erdirmeyen, aksine davanın ilerlemesine yardımcı olan kararlar olup, kural olarak taraflardan biri lehine usuli kazanılmış hak doğurmadığı için hakimin

²² Pekcanıtez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.241.

vermiş olduğu ara kararından kendiliğinden veya talep üzerine dönebileceği hem doktrin²³ hem de uygulamada²⁴ kabul görmektedir.

Hakimin vermiş olduğu ara kararından dönmesi, dönmeyi ifade eden yeni bir karar vermesi sonucu olabileceği gibi, daha önce vermiş olduğu ara kararın gereklerinin yargılama sırasında yerine getirilmesinin istenmemesi şeklinde de olabilir²⁵. Yetkisizlik itirazını reddeden bir ara karar veren hakimin esas hakkındaki inceleme sırasında yetkisiz olduğunu anlaması sonucunda bu ara karardan dönerek yetkisizlik kararı verebilmesi birinci duruma; bilirkişi tayinine karar veren hakimin, daha sonra bu ara kararına uygun olarak bilirkişi tayinini gerçekleştirmemesi de ikinci duruma örnek teşkil eder.

Bir hakimin vermiş olduğu ara karar, aynı mahkemeye kendinden sonra gelen ve davaya devam eden diğer hakimi bağlamayacağı gibi, yeni gelen hakim de önceki hakimin vermiş olduğu ara karardan dönebilir²⁶. Bu nedenle İçtihadı Birleştirme Kararları dışındaki Yargıtay kararlarının dahi bağlayıcı olmadığı düşünüldüğünde, önceki hakimin vermiş olduğu ara kararın yeni hakim için bağlayıcı olmayacağı sonucuna rahatlıkla varılacaktır.

Ancak, hakimin daha önce vermiş olduğu ara kararlardan sadece belirli ve zorunlu hallerde dönmesi kabul edilmeli, keyfiliğe varacak şekilde takdiri olarak ve hiçbir gerekçe göstermeden dönebilmenin önüne

²³ Ergun Önen, **Medeni Yargılama Hukuku**, Ankara, 1979, s.268. (**YARGILAMA**); Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.474; Muşul, **ARA KARARLAR**, s.233; Kuru, **USUL C.III**, s.3000; Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukuku Dersleri**, Ankara, 1965, s.514. (**YARGILAMA**); Postacıoğlu, **USUL**, s.501.

²⁴ “Ara kararlarından her zaman dönülebilir. Bu kararlar, taraflar yararına usuli kazanılmış hak doğurmazlar. Bu itibarla, başlangıçta zamanaşımı def’inin ara kararıyla reddedilmesine rağmen nihai hükümde bu def’in kabulüyle davanın zamanaşımı bakımından reddedilmesi caiz ve mümkündür.” 2.HD., 12.2.1972, 6799 / 7039, Kararın özeti için bkz.: İBD, 1973/3-4, s.428-429.

“O halde mahkeme, işten el çekmesine müncer olmayan bir ara kararıyla, belli bir olayı halledip bilahare bu kararında hukuki bir hata yaptığını anlarsa, bundan rücu ile yerine hukuka uygun yeni bir karar ikame edebilir.” 4.HD., 27.6.1978, 5187 / 8485, Kararın özeti için bkz.: YKD, 1979 / 4, s.486-487.

²⁵ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.233.

²⁶ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.233; Kuru, **USUL C.III**, s.3001; Buran, **a.g.e.**, s.10.

geçilmelidir²⁷. Ara kararlardan keyfi olarak rahatlıkla dönülebilmesinin kabulü, davanın ilerletilip nihai karara biraz daha yaklaşılmaması olan ara kararın amacına ters düşeceği gibi, mahkemelerin fazla olan iş yükünü daha da ağırlaştırmış olacaktır. Titiz bir inceleme yapılmayarak gereksiz yere verilen ve daha sonra da dönülen ara kararlar ile o zamana kadar yapılan usul işlemleri gereksiz hale gelecek, böylece boş yere zaman ve masraf kaybına yol açılmış olacaktır. Ayrıca bütün bunlar sadece usul ekonomisine değil, geciken adalet sonucu kamu yararına da aykırılık teşkil edecektir.

Sonuç olarak, hakimler yargılama sırasında yaptıkları işlemlerde ve verdikleri ara kararlarda kendilerinden beklenen özeni göstermek zorundadırlar. Aksi halde, gereksiz yere davaların uzaması ve buna bağlı olarak yargılama giderlerinin artmasıyla pahalı adalet gerçekleşmiş olacak, bu da yargıya olan güveni sarsacaktır. Bu nedenle, hakimler ara karar verirken gerekli dikkat ve özeni göstermeli ve verdikleri ara karardan hiçbir gerekçe göstermeden dönmemelidirler. Böylece ara kararların verilmesindeki amaca da uyulmuş olunacaktır.

(2) Usuli Kazanılmış Hak Doğuran Ara Karardan Dönülememesi

Usuli kazanılmış hak, görülmekte olan bir davada taraflardan birinin veya mahkemenin yapmış olduğu bir usul işlemi ile taraflardan biri lehine doğmuş ve kendisine uyulması zorunlu olan hak olarak tanımlanmaktadır²⁸.

Usuli kazanılmış hak kavramına, HUMK'da açıkça yer verilmemiş olmakla birlikte, HUMK'un dayandığı ana esaslardan olup kamu düzeniyle de

²⁷ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.236.

²⁸ Güzin Akgündüz, Saadettin Saltık, "Usul Hukukunda Kazanılmış Hak", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi (TBBD)**, Sayı 2, 1993, s.165; Kuru, **USUL C.III**, s.3001-3002.

ilgilidir²⁹. Hukukumuzda usuli kazanılmış hak kavramı Yargıtay içtihatlarıyla kabul edilmiş ve geliştirilmiştir³⁰.

Türk hukukumuzda hakimin, kendisi veya önceki hakim tarafından evvelce verilmiş olan ara karardan dönebileceği kuralının tek istisnasını, usuli kazanılmış hakkın doğmuş olması oluşturur³¹. Böylece verilen ara karar ile taraflardan biri lehine usuli kazanılmış hak doğan hallerde, o ara karardan kararı veren hakim dönemeyeceği gibi, bu hakimin yerine gelen yeni hakim de o ara kararı ile bağlı olacaktır. Yeni gelen hakim o ara kararı doğru bulmasa bile, o ara karara uygun işlem yapacaktır.

Ara karar ile doğan usuli kazanılmış hak çeşitleri şu şekilde sıralanabilir:

1-Mahkemenin, Yargıtay'ın bozma kararına uyması ile usuli kazanılmış hak doğar. Yani, mahkemenin bozma kararına uyması ile meydana gelen bozma gereğince işlem yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan biri lehine diğeri aleyhine hüküm verme sonucunu doğuracağından usuli kazanılmış hak meydana getirecektir³².

Yargıtay'ın bozma kararına uyan mahkeme, bu uyma kararı ile bağlıdır; sonradan, bozmaya uyma kararından dönerek direnme kararı veremez. Çünkü, bozmaya uyma kararı ile bozma yararına olan taraf için

²⁹ HGK., T. 23.10.1981, E. 1980 / 15-2296, K. 1981 / 687, Kararın özeti için bkz.: YKD, Mart 1982, s.315.

³⁰ “Bir mahkemenin Yargıtay Dairesince verilen bozma kararına uyulması sonunda, kendisi için o kararda gösterilen şekilde inceleme ve araştırma yaparak yine o kararda belirtilen hukuki esaslar gereğince hüküm verme yükümlülüğü meydana gelir. Usuli kazanılmış hak olarak tanımlayacağımız bu durum, mahkemeye hükmüne uyduğu Yargıtay bozma kararındaki esas çerçevesinde işlem yapma ve hüküm kurma zorunluluğu getirir.” İBK., 9.5.1960, E.21, K.9. Karar için bkz.: RG., 28.6.1960 / 10537, s.1613-1614.

³¹ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.475; Kuru, **USUL C.III**, s.3002; Muşul, **ARA KARARLAR**, s.233-234.

³² Baki Kuru, “Usuli Müktesep Hak”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Dr. A. Recai Seçkin’e Armağan**, Ankara, 1977, s.397. (HAK)

usuli kazanılmış hak doğmuştur³³. Görüldüğü gibi, uyma kararı bir ara karar olmasına rağmen mahkeme bu ara karardan dönemeyecektir.

Ayrıca, bozma kararına uyulması ile oluşan usuli kazanılmış hak sadece yerel mahkeme açısından bağlayıcı değil, aynı zamanda önceki kararda bozma görüşü bildirmiş Yargıtay ilgili dairesi için de bağlayıcı niteliktedir.

2-Ara kararı ile doğan usuli kazanılmış hak çeşidinin bir diğerini ise, yargılama sırasında taraflardan birisinin bilirkişi raporuna itiraz etmemesi üzerine itiraz eden taraf lehine ortaya çıkan usuli kazanılmış hak oluşturur³⁴. Bilirkişiye müracaat konusunda verilmiş olan bir ara kararın gereği yerine getirilerek alınan bilirkişi raporuna taraflardan biri itiraz eder, diğeri itiraz etmezse; itiraz üzerine alınan yeni raporun ilk rapora göre itiraz edenin aleyhinde olması halinde, mahkeme ilk raporun itiraz eden taraf lehine usuli kazanılmış hak oluşturacağını kabul ederek, bu rapor doğrultusunda karar verecektir.

Bu husus, 7.6.1985 Tarih ve 1983/5-841 Esas, 1985/573 Karar sayılı HGK kararında şu şekilde açıklanmıştır³⁵:

“... Taraflardan birinin bilirkişi raporuna itiraz etmesi, diğerinin itiraz etmemesi halinde sonradan yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucu verilen rapor itiraz edenin, öncekine göre, daha da aleyhine ise önceki rapor itiraz eden taraf yararına usuli kazanılmış hak oluşturur, bunun sonucu olarak itiraz etmeyen tarafın razı olduğu miktar aşılarak daha fazla değer belirleyen sonraki rapora dayanılarak karar verilemez. Mahkemece usuli kazanılmış hak gözetilmeden önceki kararda direnilmesi isabetsiz olup, bozmayı gerektirir. Hukuk Genel Kurulu’nca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak

³³ Kuru, **HAK**, s.397; Kuru, **USUL C.III**, s.3002.

³⁴ Akgündüz, Saltık, **a.g.m.**, s.165.

³⁵ Kararın özeti için bkz.: YKD., 1985/11, s.1608-1609.

gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır”.

Bilirkişi raporu hakimi bağlamaz; çünkü bilirkişi raporu takdiri bir delildir ve hakim bu takdiri delili serbestçe takdir eder³⁶. HUMK m.284 uyarınca hakim, “hakikatin tezahürü için”, yeni bilirkişi incelemesi yapılmasına tarafların talebi olmadan kendiliğinden de karar verebilir. Bu durumda ise, usuli müktesep hak doğmaz. Amacı gerçeğin ortaya çıkması olan HUMK’un m.284 hükmü gözetildiğinde, daha doğru kabul edilen ikinci bilirkişi raporunun hükme esas alınmaması doktrinde eleştiri konusu olmuştur. Taraflardan birinin rapora itiraz etmemesinden, kabul ettiği yolunda bir sonuca varmak, rapor bu tarafın talebini tam karşılamadıkça yasal dayanaktan yoksundur³⁷. Ayrıca doktrinde, bir tarafın itiraz etmemesi durumunda, bilirkişi raporunun diğer taraf lehine ise mahkemece re’sen yeniden bilirkişi incelemesi yapılamayacağı yönündeki Yargıtay içtihadı da eleştirilmektedir. Ancak bu durum, HUMK m.284 hükmü ve Yargıtay’ın, tarafların her zaman bilirkişi raporuna itiraz edebilecekleri yönündeki görüşü ile bağdaşmamaktadır. Çünkü hakim, birinci bilirkişi raporu ile durumun gereği gibi aydınlanmadığı kanısına varırsa, yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verebilir³⁸.

Ayrıca, hakimin bir tarafa kesin süre vermesi ile karşı taraf lehine usuli kazanılmış hak doğmaktadır, bu nedenle hakim, verdiği kesin sürenin uzatılmasına karar veremez³⁹.

Hakimin yemin teklif etmesi, niteliği itibariyle bir ara karardır. İddiasını ispatla yükümlü olan tarafa hakim tarafından kendiliğinden yemin teklif

³⁶ Pekcanıtez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.472.

³⁷ Yavuz Alangoya, Kamil Yıldırım, Nevhis Deren-Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, İstanbul, 2006, s.470.

³⁸ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.458.

³⁹ Kuru, **USUL C.III**, s.3003.

edilmesi üzerine, hakimın teklif ettiği yemin o taraf lehine usuli kazanılmış hak doğuracağından bu karardan dönülemez⁴⁰.

Hukukumuzda bir görüşe göre, maddi hukuka ilişkin ara karar verilemeyeceği, bu kararların münhasıran yargılamayı ilerleten usuli meseleler hakkında verilebileceği savunulurken⁴¹; diğer bir görüş ise HUMK'un 221. maddesinin hakimın yargılamayı basitleştirmek veya kısaltmak için talep üzerine veya re'sen bu yönde ara karar verebilmesine imkan tanıdığını belirtmektedir⁴². Şöyle ki Yargıtay, zamanaşımı def'i ileri sürülmesi halinde, öncelikle bu def'inin halledilmesi gerektiği yönünde ara karar verilebileceğini ve bu konuda verilecek ara kararın bağlayıcı olacağını içtihat etmiştir.

“...Davalı zamanaşımı def'inde de bulunduğuna göre öncelikle işin esasına girilmeden bu sorunun halledilmesi gerekir. Davanın hem zamanaşımı, hem esastan reddedilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır. Davada zamanaşımının bulunduğu kabul edildiğine göre öncelikle dava zamanaşımı yönünden reddedilecek yerde işin esası da incelenmek suretiyle karar verilmiş olması doğru değildir”⁴³.

b. Ara Karara Karşı Tek Başına Kanun Yoluna Başvurulamaması

Genel olarak, bir taraf karşı taraf yararına usuli hak doğurmamış olan ara karardan dönülmesini mahkemeden isteyebileceği gibi, mahkeme de

⁴⁰ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.235; Akgündüz, Saltık, **a.g.m.**, s.166; Ejder Yılmaz, **Yemin**, Ankara, 1989, s.176. (**YEMİN**)

⁴¹ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.220.

⁴² Alangoya, Yıldırım, Deren-Yıldırım, **a.g.e.**, s.470.

⁴³ HGK., T. 28.3.1986, E. 1984 / 13-784, K. 305, Kararın özeti için bkz.: İKİD, 1986/310, s.4447-4449.

tarafından biri yararına usuli kazanılmış hak doğurmamış olan ara karardan kendiliğinden dönebilecektir⁴⁴.

Hukukumuzda, istinaf ve temyiz olmak üzere iki çeşit kanun yolu kabul edilmiştir. Usul kanunumuza göre, mahkemelerin bütün kararlarına karşı kanun yoluna başvurulamaz. Kanun yoluna başvurulabilecek kararlar mahkemelerin nihai kararlarıdır⁴⁵. Ara kararlar, davayı sona erdirmeyen ve yargılamanın yürütülmesine yönelik olan kararlar olduğu için yalnız başına kanun yoluna götürülemez⁴⁶ ancak nihai karar ile birlikte kanun yoluna götürülebilir⁴⁷.

Dolayısıyla ara kararlara karşı başvuru imkanları, itiraz ve nihai kararlar birlikte olmak şartıyla istinaf ve temyizdir. HUMK'nun çeşitli maddelerinde bazı ara kararlar için aynı mahkemeye itiraz etme imkanı tanınmıştır⁴⁸. Örneğin; bir ara kararı olan gıyaben verilmiş ihtiyati tedbir kararına itiraz edilebilecektir (HUMK m.107). Hakimin, yargılama sırasında ileri sürülen delillerden hangilerinin kabul edilebileceği, hangilerinin edilemeyeceği yönünde verdiği kararı aleyhine itiraz edilebilecektir (HUMK m.218). Ancak kanun yolu, tarafa kendi aleyhine olan ve henüz kesinleşmemiş bir yargı kararının bir üst derece mahkemesinde incelenmesi ve bertaraf edilmesi imkanını veren hukuki bir çare olarak tanımlandığında, istinaf ve temyiz bir kanun yolu olduğu halde; itiraz ara kararı vermiş olan aynı mahkemeye yapılacağından itirazı kanun yolu olarak değerlendirmek mümkün olmayacaktır⁴⁹. Bu nedenle, hukukumuzda ara kararlar için kabul edilmiş bir kanun yolu bulunmamaktadır.

⁴⁴ Postacıoğlu, **USUL**, s.501; Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, 2.Cilt, İstanbul, 2001, s.2058. (**USUL C.II**)

⁴⁵ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.550; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.603.

⁴⁶ Ejder Yılmaz, **İstinaf**, Ankara, 2005, s.54. (**İSTİNAF**)

⁴⁷ Necmeddin Berkin, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, İstanbul, 1969, s.209. (**USUL**)

⁴⁸ Berkin, **USUL**, s.209; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.475; Muşul, **ARA KARARLAR**, s.243.

⁴⁹ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.243.

B. GEÇİCİ HUKUKİ KORUMA SAĞLAYAN KARARLAR

Geçici hukuki koruma sağlayan kararlar, kesin hukuki koruma elde edilinceye kadar yargılama sonucunun, yargılamadan önce veya yargılamaya başlandığı sırada tehlikeye girmesini önlemek ve tarafları korumak amacıyla yargı organları tarafından verilen kararlardır⁵⁰. Bu kararlar, bir hakkın elde edilmesi amacıyla geçici zaman için verilirler⁵¹.

Şekli bir hukuk dalı olan yargılama hukukunda belirli prosedürlere, belirli süreler içerisinde uyulması gerekir⁵². Bu sürelere uyulması, tarafların haklarının korunması için bir güvence teşkil eder. Ancak bazen bu prosedürlere bağlı kılınması, telafisi güç ve imkansız zararlara sebep olabilir⁵³. İşte bütün bu sebeplerle yargılama sonucunun, yargılama öncesinde veya yargılamaya başlandığı sırada güvence altına alınması geçici hukuki koruma tedbirleri ile sağlanacaktır.

Geçici hukuki koruma, maddi hukuka ilişkin hakkın gerçekleştirilmesine, elde edilmesine hizmet etmemekle beraber, asıl yargılamada verilen hükmün gerçekleştirilebilmesi yolunu açık tutmak suretiyle, ona yardımcı olarak etkili bir hukuki koruma güvencesi sağlar⁵⁴. İhtiyati tedbir, ihtiyati haciz, delil tespiti ve adli yardım HUMK'da geçici hukuki koruma türleri olarak düzenlenmiştir⁵⁵. Bunların dışında özel kanunlarında düzenlenmiş değişik hukuki koruma türleri bulunmaktadır. Örneğin; TTK'da şirketlere ilişkin düzenlenen ihtiyati tedbir kararları mevcuttur.

⁵⁰ Muhammet Özkes, **İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz**, Ankara, 1999, s.37. (**HACİZ**); Ejder Yılmaz, **Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri**, 1.Cilt, Ankara, 2001, s.32. (**HİMAYE**)

⁵¹ İsmail Hakkı Karafakih, **Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları**, Ankara, 1952, s.89. (**USUL**)

⁵² Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.649; Özkes, **HACİZ**, s.36-37; Muhammet Özkes, "Fikir ve Sanat Eserleri Hususunda İhtiyati Tedbir", **İzmir Barosu Dergisi (İZBD)**, Yıl 63, Ekim 1998, s.91. (**TEDBİR**); Saim Üstündağ, **İhtiyati Tedbirler**, İstanbul, 1981, s.1. (**TEDBİR**)

⁵³ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.649; Özkes, **HACİZ**, s.36-37; Özkes, **TEDBİR**, s.91; Üstündağ, **TEDBİR**, s.1.

⁵⁴ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.650; Özkes, **HACİZ**, s.38-39.

⁵⁵ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.650; Necmeddin Berkin, **Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi**, İstanbul, 1981, s.861. (**USUL REHBERİ**); Yılmaz, **HİMAYE**, s.32; Karafakih, **USUL**, s.89.

Doktrinde, geçici hukuki koruma sağlayan kararların mahiyeti konusunda farklı görüşler ortaya konulmuştur. Birinci görüş; geçici kararlar ve esas kararlar ayrımını yaptıktan sonra esas kararları, ara karar ve nihai karar olarak ikiye ayırmaktadır. Bu ayrım içinde geçici kararları, bir hakkın teminine matuf olarak geçici zaman için verilen kararlar olarak tanımlamakta, bunlara örnek olarak da ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, delil tespiti, adli yardım kararlarını göstermektedir⁵⁶. Bu ayrımda geçici kararlar ile esas kararlar arasındaki farkları şöyle tespit etmektedir: Geçici kararlar davadan önce veya sonra verilebilir, geçici karar vermek için iki tarafın varlığı aranmaz, hakim tarafları isterse davet eder isterse etmez. Ancak bu durumda karşı tarafın her zaman itiraz hakkı bulunmaktadır. Bu kararlar nihai karar olmadıklarından temyizi mümkün değildir⁵⁷. Diğer görüş ise, HUMK'un bazı ara kararlara karşı aynı mahkemeye itiraz etme imkanı tanımasından yola çıkarak, geçici hukuki koruma kararlarına karşı aynı mahkemeye itiraz edileceğini belirtip, bunların ara karar niteliğine sahip olduğunu ileri sürmüştür⁵⁸. Bir diğer görüşe göre ise geçici hukuki koruma sağlayan kararlarda, mahkemenin talep hakkında kararını verdikten sonra yeniden bu konuda inceleme yapması söz konusu değildir. Mahkeme kararını verdikten sonra yargılamadan elini çekmekte ve ancak yeni bir talep veya itiraz olması durumunda inceleme yapabilmektedir. Bu yönü ile geçici hukuki koruma talebi hakkında yapılan yargılama ve inceleme sonucu verilen kararlar gerçek nihai karar olmasa da, geçici nihai karar olarak kabul edilebilir⁵⁹.

Görüldüğü gibi, geçici hukuki himaye sağlayan kararların mahiyeti konusunda doktrinde görüş birliği sağlanamamıştır. Bu nedenle çalışmamızda bu kararlar, ara kararlar ve nihai kararlardan ayrı olarak farklı bir başlık altında ele alınıp incelenmiştir.

⁵⁶ Karafakih, **USUL**, s.89; Postacıoğlu, **USUL**, s.488; Berkin, **USUL REHBERİ**, s.861.

⁵⁷ Karafakih, **USUL**, s.90.

⁵⁸ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.244.

⁵⁹ Muhammet Özekes, "Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm", **Yargıtay Dergisi (YD)**, Sayı 4, 2000, s.665. (**YOK HÜKÜM**)

C. NİHAİ KARARLAR

1. Genel Olarak

Doktrinde, yargılamaya son veren ve hakimın işten el çekmesi sonucunu doğuran kararlar, nihai kararlar olarak nitelendirilmektedir⁶⁰. Nihai karar tabirini, esası halleden, davaya son veren ve muhakemeyi nihayetlendiren kararlar olmak üzere açıklamak mümkündür⁶¹. Örneğin; davalının dava konusu parayı ödemeye mahkum edilmesi kararı veya boşanma kararı esası halleden bir karar olmakla birlikte, hem davaya hem de muhakemeye son veren nihai bir karardır⁶².

Nihai kararlar, esasa ilişkin nihai kararlar, usule ilişkin nihai kararlar ve davanın konusuz kalması halinde verilen nihai kararlar olmak üzere üçe ayrılır⁶³:

Esasa ilişkin nihai kararlar, davayı esastan çözümleyen ve taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren nihai kararlardır⁶⁴. Diğer bir ifadeyle, hakimın uyuşmazlığın esasını inceleyerek verdiği kararlardır yani davada ileri sürülen taleplerin maddi hukuk açısından incelenerek esas bakımından kabul veya reddine ya da kısmen kabul ve kısmen reddine ilişkin kararlardır⁶⁵.

Usule ilişkin nihai kararlar ise, yargılamayı sona erdiren ancak taraflar

⁶⁰ Kuru, **USUL C.III**, s.3004; Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.663; Hayri Domaniç, **Hukukta Kaziyyei Muhkeme ve Nisbi Kuvveti**, İstanbul, 1964, s.14; Postacıoğlu, **USUL**, s.710; Burhan Gürdoğan, **Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı**, Ankara, 1960, s.15-22 (**HÜKÜM**); Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.475; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.491; Önen, **YARGILAMA**, s.267; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.25.

⁶¹ Ali Himmet Berki, “Nihai Karar Ne Demektir?”, **Adalet Dergisi (AD)**, Sayı 5, 1945, s.449.

⁶² Berki, **a.g.m.**, s.449-450; Kuru, **USUL C.III**, s.3004.

⁶³ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.3005; Kuru, **USUL C.III**, s.3005; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.492; Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.664.

⁶⁴ Kuru, **USUL C.III**, s.3005; Önen, **YARGILAMA**, s.267; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.25.

⁶⁵ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.492.

arasındaki uyuşmazlığı sona erdirmeyen kararlardır⁶⁶. Diğer bir ifadeyle, mahkemenin maddi hukuk bakımından değil de, usul hukuku bakımından verdiği kararlar usule ilişkin nihai kararlardır⁶⁷.

Davanın konusuz kalması halinde verilen kararlar ise, esas talep hakkında yargılama yapılmasına ve hüküm verilmesine gerek olmayan durumlarda verilen kararlardır⁶⁸. Usul kanunumuzda, davanın konusuz kalması halinde nasıl karar verilmesi gerektiği yönünde özel bir hüküm mevcut değildir. Ancak Yargıtay uygulamasında, davanın konusuz kalması halinde nasıl karar verilmesi gerektiği açıklığa ve istikrara kavuşmuştur. Buna göre mahkemeler, esas hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına karar verir.

2. Özellikleri

a. Nihai Kararlardan Dönülememesi ve Nihai Kararların Değiştirilememesi

Hakim, nihai karar ile o davadan elini çeker ve verdiği karardan dönemez ve onu değiştiremez⁶⁹. Yargılama sonunda hakimin aleni duruşmada karar sonucunu, tarafların yüzlerine karşı tefhim etmesi ve bunun tutanağa geçilerek imzalanması ile karar dış dünyaya doğmakta ve hukuki varlık kazanmış olmaktadır⁷⁰.

Bu aşamadan sonra hakimin vermiş olduğu nihai karara müdahale imkanı ortadan kalkmaktadır. Hakim yanlış karar vermiş olduğunu veya

⁶⁶ Kuru, **USUL, C.III**, s.3014; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.25.

⁶⁷ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.492.

⁶⁸ Kuru, **USUL C.III**, s.3019-3020.

⁶⁹ Kuru, **USUL C.III**, s.3004-3005.

⁷⁰ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.355.

unutma nedeniyle taleplerden biri hakkında karar vermemiş olduğunu fark etse bile durum değişmez. Çünkü hakim dosyayı yeniden ele alıp yargılama yaparak hatalı kararı düzeltmeyeceği gibi, unutmuş olduğu unsuru da karara ilave edemez⁷¹.

Aksine bir davranış hem aleniyet ilkesini hem de mahkemelere duyulan güven duygusunu zedelemiş olacaktır.

Görüldüğü gibi, nihai kararlar temyiz edilip Yargıtay'ca bozulmadıkça, hakimnin nihai kararlar sonuçlandırmış olduğu davaya tekrar bakarak vermiş olduğu karardan dönebilmesi veya vermiş olduğu kararı değiştirebilmesi söz konusu olamaz⁷². Hakimnin vermiş olduğu kararı değiştirebilmesi ancak kararın temyizen bozulması üzerine, bozmaya uyarak yeniden karar vermesi ile mümkün olacaktır⁷³.

b. Nihai Kararların Kural Olarak Kanun Yoluna Götürülebilmesi

Nihai kararlar kural olarak kanun yoluna götürülebilir. HUMK'da, istinaf ve temyiz olmak üzere iki çeşit normal kanun yolu kabul edilmiştir.

İlk derece mahkemelerinin istinaf yoluna gidilebilecek olan kararları, nihai kararlardır⁷⁴. Ancak, kanunkoyucu, ilk derece mahkemelerinin her türlü nihai kararlarına karşı istinaf yolunu açmamıştır. Alacağın miktar veya değeri, kanunun (m.426/A, II) aradığı belirli bir meblağı geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz.

⁷¹ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.355.

⁷² Kuru, **USUL C.III**, s.3005.

⁷³ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.355.

⁷⁴ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.640.

Ayrıca, nihai kararların temyiz edilebileceği kuralı da mutlak değildir⁷⁵. Yani, istisnai olarak bazı nihai kararların temyiz edilemeyeceği kabul edilmiştir. Buna göre, miktar veya değeri m.427/II'deki temyiz sınırını⁷⁶ geçmeyen taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin nihai kararlar ile özel bir kanun hükmüyle kesin olduğu kabul edilen nihai kararlar temyiz edilemezler⁷⁷. Bu kararlar verildikleri anda kesin olan kararlardır.

III. NİHAİ KARAR ÇEŞİTLERİ

A. KARAR VE HÜKÜM KAVRAMLARI

Hükmün ortaya çıkması ve unsurlarını açıklayabilmek için öncelikle karar ve hüküm kavramlarının ortaya konması gerekmektedir. Bu iki kavramın çoğunlukla birlikte veya birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Halbuki Anayasa'da hüküm ve karar kelimeleri ayrı ayrı kullanılmıştır. Anayasa'nın 138. maddesinin 1. fıkrasında, "Hakimler görevlerinde bağımsızdırlar. Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler" denilerek hükümden bahsedilmişken, aynı maddenin son fıkrasında ise "yasama ve yürütme organları, idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır" denilerek karardan bahsedilmiştir.

Doktrinde⁷⁸, karar kavramının birçok tanımına yer verilmiştir. Şöyle ki bir görüşe göre⁷⁹ karar, "davanın başından sonuna kadar hakim tarafından

⁷⁵ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.657.

⁷⁶ 2009 yılı için temyiz sınırı 1400 liradır.

⁷⁷ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.658-659.

⁷⁸ "Hakim veya hakimler kurulunun, bir uyuşmazlık konusunda, ileri sürülen karşılıklı iddia ve savunmaları fikri bir muameleden geçirdikten sonra o olaya, anayasa, yasalar, örf ve adet, ilmi ve kazai kararlar nihayet vicdani kanısı ile uygun buldukları çaredir." Tahsin Türkçapar, "Mahkeme Kararlarında Gereke Zorunluluğu ve Takdir", **Yargıtay Dergisi (YD)**, Sayı 3-4, 1977, s.257; "Genel olarak karar, mahkemece yapılan bir yargılama işlemidir". Önen, **YARGILAMA**, s.267.

⁷⁹ Karafakih, **USUL**, s.89.

ittihaz edilen taraflara bir mükellefiyet veya vecibe tahmil eden usul muameleleri” olarak tanımlandığı gibi; bir başka görüş⁸⁰, “kararlar, davanın kolay yürütülmesi, ihtilafların aydınlatılması, şahıs ve hakların himayesi nihayet nizaa son verilmesi gibi muhtelif gayelere matuf olarak, umumiyetle tarafların talebi üzerine, istisnaen re’sen mahkemelerin yaptıkları usul muameleleri olarak tarif edilebilir” derken, bir diğeri⁸¹ “bugünkü örfümüze göre, inceleme ve araştırmadan veya bir yargılamadan sonra yapılan herhangi bir hukuki emir veya beyana karar denilir” şeklinde kararı ifade etmiştir.

Karar, yargılama mercilerinin hukuki bir uyuşmazlık hakkında verdikleri geçici veya nihai nitelikteki hukuki sonucun açıklanmasıdır⁸². Görüldüğü gibi karar, hükmü de içine alan genel bir kavram niteliği taşımaktadır.

Hüküm, “hukuk dilinde salahiyetli makamın, ferdin tecavüz edildiğini iddia ettiği subjektif hakkının varlığını kesin olarak tespit etmek ve onu korumak veya tamir için gerekli tedbirleri emretmektir”⁸³. Hüküm ile nizaya son verilir, her hüküm bir karar olduğu halde her karar bir hüküm değildir⁸⁴.

Bir başka ifade ile hüküm, anlaşmazlığı esastan çözen, davayı kesin şekilde sonuçlandırarak, hakim o işten el çekmesini gerektiren nihai nitelikli karardır⁸⁵. Bu durumda, mahkeme kararlarından sadece esasa ilişkin nihai kararlara hüküm denilmektedir⁸⁶.

⁸⁰ Domanıç, **a.g.e.**, s.8.

⁸¹ Berki, **a.g.m.**, s.448.

⁸² Tutumlu, **HÜKÜM**, s.17.

⁸³ M. Reşit Belgesay, **HUMK Şerhi, I Teoriler, C.III, İspat ve Hüküm Teorileri**, İstanbul, 1951, s.169. (**HÜKÜM**)

⁸⁴ Belgesay, **HÜKÜM**, s.170.

⁸⁵ Eyüp Sabri Erman, “Hüküm Nedir, Nasıl İttihaz ve Tefhim Olunmalıdır?”, **Adalet Dergisi (AD)**, Sayı 1, 1974, s.1.

⁸⁶ Pekcanıtez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.492; Kuru, **USUL C.III**, s.3005; Önen, **YARGILAMA**, s.267; Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku, C.I-II**, İstanbul, 1999, s.801. (**YARGILAMA**)

Sonuç olarak karar, hükmü de içine alan genel bir kavram niteliği taşır. Bu nedenle, mahkeme kararlarından sadece esasa ilişkin nihai kararları hüküm olarak adlandırmak yerinde olacaktır. Dolayısıyla, bir davanın esası dışındaki usuli sorunları çözen, talepleri karşılayan kararlar için hüküm kavramının kullanılması uygun değildir. Bunlar, karar olarak adlandırılmalıdır.

B. DAVA TÜRLERİ AÇISINDAN HÜKÜMLER

Hükümler, dava türlerine paralel biçimde üçe ayrıldığından bu bölümde sadece üç dava türü inceleme konusu yapılacaktır.

1. Eda Davaları

Eda davaları ile davacı, hakkının tam bir şekilde korunmasını yani hakkın konusunu teşkil eden edimi yerine getirmeye mahkum edilmesini ister⁸⁷. Bu nedenle eda davalarına mahkumiyet davaları da denir⁸⁸. Davalının, yerine getirmeye mahkum edilmesi istenen edim vermek, yapmak, yapmamak veya bir şeyin yapılmasına tahammül etmek şeklindedir⁸⁹.

Davacının eda davası açmakta hukuki yararının bulunması gerekir⁹⁰. Eda davalarında, davacı kural olarak dava açmakta hukuki yararının varlığını bildirmek ve ispat etmekle yükümlü değildir. Ancak şüphe halinde, hukuki yararın bulunup bulunmadığı inceleme konusu yapılır⁹¹. Eda davası açılmasında hukuki yarar bulunması için davalının, davacının hakkını inkar etmiş olması şart değildir. Davalı, davacının hakkını ikrar etmesine rağmen

⁸⁷ Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.389.

⁸⁸ Sabri Şakir Ansay, **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara, 1960, s.223 (**YARGILAMA**); Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.389.

⁸⁹ Postacioğlu, **USUL**, s.249; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.389; Ansay, **YARGILAMA**, s.223.

⁹⁰ Baki Kuru, **Tespit Davaları**, Ankara, 1963, s.7. (**TESPİT**)

⁹¹ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.281.

yerine getirmezse, davacı, icraya konulabilecek bir hüküm elde etmek için davalıya karşı dava açabilir⁹².

Bir alacağın edasına dair açılacak davada, alacağın muaccel olması ve şarta bağlı bulunmaması gerekir. Buna karşılık, müaccel ve şarta bağlı olan bir alacak için eda davası açılmasında hukuki yarar olmadığından eda davası açılmaz⁹³.

2. Tespit Davaları

Tespit davaları ile taraflar arasında bir hukuki ilişkinin veya bir hakkın mevcut olduğunun veya olmadığının mahkemece tespiti amacı güdülmektedir⁹⁴. Tespit davalarında, karşı tarafın bir edimle mahkumiyeti söz konusu olmadığı gibi yeni bir durumun yaratılması da istenmemekte; sadece bir hukuki ilişkinin veya bir hakkın mevcut olup olmadığının tespiti söz konusu olmaktadır.

Tespit davasında davacı, hukuki yararının varlığını ortaya koymalıdır. Eda davaları ile yenilik doğuran davalarda davacı, hukuki yararın mevcut olduğunu bildirmek zorunda olmadığı halde, tespit davalarında hukuki yararın hemen tespitinde bir hukuki yararın mevcut olduğunun davacı tarafından ispat edilmesi ve hatta mahkemece re'sen araştırılması gerektiği kabul edilmektedir⁹⁵.

Bir hukuki ilişkinin hemen tespit edilmesinde hukuki yararın bulunması üç şartın birlikte gerçekleşmiş olmasına bağlıdır:

⁹² Kuru, **USUL C.II**, s.1406.

⁹³ Ansay, **YARGILAMA**, s.223; Kuru, **TESPİT**, s.7.

⁹⁴ Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.392.

⁹⁵ Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.393.

1-Davacının bir hakkı veya hukuki durumu halihazır bir tehlike ile tehdit edilmiş olmalı,

2-Bu tehdit nedeniyle, davacının hukuki durumu tereddüt içinde olmalı ve bu husus davacıya zarar verebilecek nitelikte bulunmalı,

3-Yalnız kesin hüküm etkisine sahip olup, cebri icraya konulamayan tespit hükmü, bu tehlikeyi ortadan kaldırmaya elverişli olmalıdır⁹⁶.

Görüldüğü gibi tespit davası açan davacının, kendisi için söz konusu olan tehlike veya tereddütlü durumun ortaya çıkaracağı zararın ancak tespit davası ile giderilebileceğini ispat etmesi gerekir. Eğer davacı, kendisini tehdit eden tehlikenin tespit davası ile giderilebileceğini ispat ederse hukuki yararın varlığından söz edilebilir.

Tespit davası ile elde edilecek hukuki koruma başka bir davayla sağlanabiliyorsa, o zaman, davacının bu konuda tespit davası açmakta hukuki yararı bulunmamaktadır. Özellikle eda davasının açılabilmesi durumlarında tespit davası açılmaz⁹⁷.

3. İnşai Davalar

Yenilik doğuran davalar adı da verilen inşai davalar, genellikle inşai olan haklarla ilgili olup, bir hukuki durumun kaldırılması, değiştirilmesi veya yaratılması amacını güderler⁹⁸. Yenilik doğuran haklarda, hukuki durum kural olarak hak sahibinin tek taraflı irade beyanı ile değişir, ortadan kalkar veya

⁹⁶ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.292.

⁹⁷ “...Eda davası açılabilmesi hallerde icrai niteliği bulunmayan tespit davası açılmasında hukuki bir yararın bulunmadığı kuşkusuzdur”. 7.HD., 26.04.2004, 945 / 1498, Karar için bkz.: Legal HD, 2004 / 18, s.1648.

⁹⁸ Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.389.

yeni bir durum yaratılır⁹⁹. Böyle bir durumda, hak sahibi tek taraflı irade beyanı ile hukuki sonucu elde etmiş olacağından ayrıca mahkeme kararına gerek yoktur¹⁰⁰. Örneğin, bir sözleşmenin feshedilmesinde olduğu gibi.

Bazı hallerde yeni durum tek taraflı iradeyle veya tarafların anlaşmaları ile değil, sadece hakim kararı ile meydana gelir. Örneğin boşanma ve evlenmenin butlanı davası açma haklarında olduğu gibi. Bu inşai haklarda, taraflar anlaşsalar bile yeni bir hukuki durum yaratamazlar. Bu inşai hakların mutlaka mahkeme aracılığı ile kullanılması gerekir. İşte tarafların anlaşmasının mümkün olmadığı veya davacının tek taraflı iradesinin yeterli olmadığı durumlarda açılan davaya inşai dava denir¹⁰¹.

Diğer bazı hallerde ise, inşai hak sahibinin bu hakkını tek taraflı olarak kullanmasıyla hukuki sonuç doğmaz ise de, hukuki sonucun doğması için mutlaka bir mahkeme kararı alınması şart değildir. Bu halde mahkeme kararına gerek kalmadan, tarafların anlaşması ile hukuki sonuç doğar¹⁰². Örneğin, ölüme bağlı tasarrufların iptali ve cezai şartın indirilmesi hallerinde olduğu gibi.

Açıklanan bu hususlar, Yargıtay kararında şu şekilde ele alınmıştır¹⁰³:

“Şuf’a hakkının (MK m.658-659) kullanılmasıyla beraber satış münasebeti doğmuş olacağı cihetle, şuf’a’ya ait mahkeme kararının satış münasebetini tespit eden kısmı yenilik doğuran (inşai) ve (ihdasi) bir hüküm olmayıp, daha önce meydana gelmiş olan bir hukuki durumu tespit eden bir hükümden ibarettir...Şuf’anın hukuki niteliği yenilik doğuran (inşai) bir hak

⁹⁹ Kuru, **TESPİT**, s.9.

¹⁰⁰ Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.390.

¹⁰¹ “Bilindiği üzere, 4.12.1998 Tarih, 1996/4 Esas, 1998/3 Karar sayılı İnançları Birleştirme Kararı uyarınca TMK’nın 639. maddesine göre verilen tescil kararları inşai - ihdasi (yapıcı - kurucu - yenilik doğurucu) nitelikli kararlardır. Tescil ilamından önce mülkiyetin kazanıldığını söyleyebilme olanağı yoktur”. 1.HD., 22.05.2000, 6464 / 6530, Karar için bkz.: YKD, 2001 / 2, s.173-174.

¹⁰² Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.295.

¹⁰³ 3.HD., 7.10.1963, 8182 / 8510, Karar için bkz.: ABD, 1964 / 1, s.79-81.

olup, bu hakkın velevki dava açılarak kullanılması halinde dahi şuf'a davası üzerine verilecek hükmün şuf'anın sübutuna ilişkin kısmının yenilik doğuran bir hüküm olmasını gerekli kılmaz. Çünkü bir hükmün yenilik doğuran hüküm olması demek, meydana gelecek yeni hukuki durumun ancak hakimin kararıyla meydana gelmesi demektir. Vasiyetin iptali, evlenmenin iptali gibi hükümler buna misal teşkil ederler. Halbuki, şuf'ada şefi sözlü bir beyanla dahi hakkını kullanmak istediğini hasmına bildirdiği anda şefi ile diğer taraf arasında bir satış münasebeti doğar. Ve satış münasebeti şefi'a, akit hükümlerince kendisine düşen borçları ve hususiyle satış parasını ödeme borcunu yerine getirince veya ödemeye hazır olduğunu, parayı yatırarak bildirince gayrimenkulün şefi adına tescilini diğer taraftan isteme hakkını verir. Şuf'a hakkına dayanan dava BK m.213 yoluyla BK m.182/1'de gösterilen satılanın mülkiyeti alıcıya geçirme borcunun yerine getirilmesini MK m.642 hükmünde isteme hakkından ibarettir. MK m.642 ile kabul edilmiş tescili isteme davası ise, hukuki mahiyetince yenilik doğuran bir davadır. Şu duruma göre: Şuf'a kararında, şefi ile hasmı arasında meydana gelen akit münasebetini tespit eden kısım izhari bir hüküm, şuf'a hakkının ilişkin olduğu hissenin mülkiyetinin şefi'a geçirilmesine ait kısım ise, yenilik doğuran (ihdasi veya inşai) bir hükümdür".

C. NİHAİ KARAR ÇEŞİTLERİ

1. Esasa İlişkin Nihai Kararlar (Hükümler)

a. İstenen Hukuki Koruma Açısından

(1) Eda Hükümleri

Davacının, talebinde davalının bir şeyi yapmaya, bir şey vermeye veya bir şeyi yapmamaya mahkum edilmesini istediği dava türüne eda davası denir¹⁰⁴. Eda davalarında şahsi veya ayni haklara ilişkin taleplerde bulunulabileceği gibi, davalının olumlu veya olumsuz bir edaya mahkum edilmesi de talep edilebilir¹⁰⁵. Örneğin; bir taşının teslimi, bir taşınmazın tahliyesi, bir hakkın tescili, bir paranın ödenmesi, hukuka aykırı bir davranışa engel olunması gibi.

Eda hükümleri, eda davaları sonucunda verilen kararlar olup, davalının bir iş yapmaya, bir şey vermeye veya bir işi yapmamaya mahkum edilmesi sonucunu doğuran hükümler niteliğindedir¹⁰⁶.

Eda davası açıldığında mahkeme, öncelikle dava konusu hakkın mevcut olup olmadığını tespit edecek, hakkın varlığı tespit edildikten sonra davalıyı o hakka ilişkin edimi yerine getirmeye veya bir şeyden kaçınmaya mahkum edecektir.

¹⁰⁴ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.278; Kuru, **USUL C.II**, s.1405; Ramazan Arslan, **Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi**, Ankara, 1977, s.72; Kuru, **TESPİT**, s.7; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.288; Postacıoğlu, **USUL**, s.249.

¹⁰⁵ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.278; Kuru, **TESPİT**, s.7; Kuru, **USUL C.II**, s.1406.

¹⁰⁶ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.37.

Buna göre, eda davasının kabulü halinde verilen hükmün iki boyutu vardır¹⁰⁷:

1-İlk önce, davacının dayandığı hak veya hukuki ilişkinin varlığı tespit edilir.

2-Ardından, davalının yükümlülüğü somut ve yerine getirilebilir şekilde belirtilir.

Eda davasının kabulü halinde verilen hükmün ilk (tespit) bölümü, sonraki davalar yönünden kesin hüküm oluşturur¹⁰⁸.

Ayrıca, eda davasının kabulü halinde verilen hükme rağmen, davalı ilamın gereğini gönüllü olarak yerine getirmezse, ilamlı icra yoluyla hükmün icrası mümkündür¹⁰⁹.

Eda davasının reddine ilişkin karar ise, sadece ilk bölümden oluşur. Davacının dayandığı hak veya hukuki ilişkinin mevcut olmadığı sonucuna varıldığından bu tür hükümde ayrıca eda bölümüne yer yoktur¹¹⁰. Bu olumsuz hüküm de, sonraki davalar yönünden kesin hüküm ve kesin delil teşkil eder; ancak bir eda emri içermediğinden ilamlı icraya konu olmaz¹¹¹.

¹⁰⁷ Kuru, **USUL C.II**, s.1407; Kuru, **TESPİT**, s.8; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.37; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.278-279; Süha Tanrıver, **İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi**, Ankara, 1996, s.62. (**İCRA**); Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.289.

¹⁰⁸ “Her dava iki bölümden oluşur. Biri tespit, öbürü edadır. Sürekli sözleşme veya ilişkilerde belirli bir dönem veya kısım için verilip edayı da kapsayan kararların tespit bölümü, o ilişki devam ettiği sürece taraflar için kesin hüküm teşkil eder. Eda bölümü ise, açılan dava ile ilgili dönen veya uyumsuzluk ile sınırlı olmak üzere sonuçlar doğurur. Mesela: Bir davada, taşınmaza el koymanın hukuka aykırılığı kabul edilerek işgal tazminatı alınmasına veya arada kira sözleşmesi bulunduğu öngörülerek kiranın ödetilmesine karar verilmesi halinde, ondan sonraki dönemde açılacak davalarda, artık işgalin haksız olup olmadığı veya kira ilişkisinin bulunup bulunmadığı araştırılmaz. Çünkü ilk kararlar fuzuli işgal ve kira yönünden kesin bir tespit hükmü meydana gelmiştir”. 2.HD., 29.01.1976, 203 / 633, Karar için bkz.: YKD, 1976 / 4, s.451-454.

¹⁰⁹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.279; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.289; Kuru, **USUL C.II**, s.1408; Kuru, **TESPİT**, s.8; Üstündağ, **YARGILAMA**, s.317.

¹¹⁰ Kuru, **USUL C.II**, s.1408; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.38; Tanrıver, **İCRA**, s.63; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.279; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.289.

Burada bahsedilmesi gereken önemli bir husus, davalının irade beyanı yerine geçecek şekilde hüküm verilip verilemeyeceğidir. Para alacağı dışındaki klasik cebri icrada, davalının belirli bir sözleşme yaparak bunu geçerli kılması ve sözleşmeyi ifa etmesini emreden bir ilam alınabilir. Yapma borçları içinde özellik arz eden bir grup borç vardır ki, o da bir irade beyanında bulunma borcudur¹¹². Davalının ilama uymaması halinde ilam, kendisinin eksik olan iradesi yerine ikame edilir. Konu doktrinde tartışmalı olmakla birlikte hakim olan görüşe göre, borçluyu bir irade beyanında bulunmaya mahkum eden ifa hükmünün icraya konulmasına gerek yoktur; zira bu gibi davalarda mahkemenin vermiş olduğu ifa hükmü, borçlunun irade beyanı yerine geçer¹¹³. Örneğin, bir veya iki tarafa, bir taşınmaz satış sözleşmesinin yapılmasını isteme hakkı veren bir ön sözleşme olan taşınmaz satım vaadi sözleşmesinde taşınmaz maliki satış sözleşmesini yapmaktan ve tapuda ferağ vermekten kaçınırsa, alıcı açacağı dava ile taşınmaz malikinin satış sözleşmesi için irade beyanında bulunmasına hüküm verilmesini ister. Böylece alıcı, mahkeme kararını ibraz etmek suretiyle tapuda satış senedini resmi şekilde düzenlettirebilecektir. Satıcı tescil için talepte bulunursa mesele kalmaz; ancak tescili talepten kaçınırsa, alıcı mahkemeye başvurarak MK m.716 uyarınca mülkiyetin hükmen kendisine geçirilmesini isteyecektir. Böylece mahkemenin vermiş olduğu hüküm, davalının irade beyanı yerine geçecektir¹¹⁴. Doktrinde, satış vadinin ifası davasında, ilk davada doğrudan doğruya MK m.716'ya göre mülkiyetin alıcıya geçtiğine karar verilebileceği ve bu durumda iki ayrı davanın söz konusu olmayacağı savunulmaktadır. Böylece, alıcının açmış olduğu ilk davada hakim tarafından verilen karar, borçlunun irade beyanı yerine geçer¹¹⁵. Benzer şekilde, inançlı taşınmaz

¹¹¹ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.38; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.289; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.279; Tanrıver, **İCRA**, s.63.

¹¹² Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 2010, s.334.

¹¹³ Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2.Cilt, İstanbul, 1999, s.1022.

¹¹⁴ Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay-Özdemir, **Eşya Hukuku**, İstanbul, 2009, s.324-325; Eren, **a.g.e.**, s.1022.

¹¹⁵ Haluk Tandoğan, **Türk Mesuliyet Hukuku**, Ankara, 1961, s.412; Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.325.

temlik sözleşmesinde, borçlunun borcunu vadesinde ödemesi üzerine alacaklının, inançlı olarak temellük ettiği taşınmaz mülkiyetini borçluya iade etmek için tapu müdürlüğüne tescil talebinde bulunması gerekir. Bu tescil talebi yapılmazsa, borçlu, alacaklıya karşı taşınmaz mülkiyetinin kendisine devri için tescile zorlama davası açabilir (MK m.716/1). Bu davada mahkemenin tescil hükmü, alacaklının irade beyanı yerine geçer ve artık borçlunun mahkum edilmiş olduğu irade beyanında bulunmasına gerek kalmaz¹¹⁶. Görüldüğü gibi borçlunun kendisine ait bir alacağı temlik etme vaadinde bulunması halinde, ilamla vaatte bulunulan kimse alacağı temellük etmekte veya taşınmaz satım vaadinde alıcı, taşınmazın kendi adına tescili talep edebilmektedir¹¹⁷.

(2) Tespit Hükümleri

HUMK'da tespit davaları açıkça düzenlenmiş değildir. Ancak, bu davalarında dinlenilebilir olduğu gerek öğretide¹¹⁸ gerekse uygulamada¹¹⁹ kabul edilmektedir.

Tespit davaları, bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının tespitine ilişkin davalardır¹²⁰. Örneğin; bir malın mülkiyetinin kime ait olduğu gibi.

Tespit hükümleri, bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığını açık ve

¹¹⁶ Eren, **a.g.e.**, s.1022.

¹¹⁷ Tandoğan, **a.g.e.**, s.412.

¹¹⁸ Kuru, **TESPİT**, s.58; Berkin, **USUL**, s.99; Postacıoğlu, **USUL**, s.252; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.41; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.279; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.391; İsmail Hakkı Karafakih, “İçtihatlar Arasında Tespit Davasına Doğru”, **İstanbul Barosu Dergisi (İBD)**, Sayı 10, 1954, s.505; Ansay, **YARGILAMA**, s.219.

¹¹⁹ “Bilindiği gibi tespit davaları, bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının saptanmasına ilişkin davalardır. Bazı özel kanun hükümlerinde tespit davaları öngörülmüş olmasına rağmen HUMK'da tespit davası açıkça düzenlenmiş değildir. Ancak, gerek doktrin ve gerekse uygulamada bu dava türünün geçerli olduğu konusunda tam bir görüş birliği vardır”. 4.HD., 7.5.1983, 5345 / 5964, Karar için bkz.: YHD, 1983 / 12, s.1776.

¹²⁰ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.289; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.279; Kuru, **USUL C.II**, s.1409; Postacıoğlu, **USUL**, s.252; Sabri Şakir Ansay, “Tespit Davaları”, **Adalet Dergisi (AD)**, Sayı 2, 1940, s.74-75. (**TESPİT**)

seçik bir biçimde ortaya koyma işlevini üstlenmiş olan hükümlerdir¹²¹. Tespit hükümleri, sadece tespit davaları sonunda verilmez. Bundan başka, eda davası ile inşai davanın esastan reddini öngören hükümler de, birer tespit hükmüdür¹²². Dolayısıyla, tespit davalarını esastan sonuçlandıran bütün hükümler ile eda ve inşai davaların esastan reddine ilişkin hükümlerin hepsine birden tespit hükmü denilmektedir¹²³.

Tespit hükmünü eda hükmünden ayıran en önemli fark, edaya yönelik emir içermediğinden ilamlı icraya konu olamamasıdır¹²⁴. Doktrinde hakim görüş bu olmakla birlikte, tespit hükümlerinin yargılama giderlerine ve vekalet ücretlerine ilişkin kısımları bir eda emri içerdiğinden, bunlara karşı ilamlı icra yoluna gidilebileceği ileri sürülmektedir¹²⁵.

Ayrıca eda davasının açılması sonucu eda kararının temininin mümkün olduğu durumlarda, tespit davasının hukuki yarar yokluğundan açılmayacağı kabul edilmektedir¹²⁶.

Sonuç olarak, bir hukuki ilişki hakkında henüz şartları oluşmadığından eda davası açılmıyorsa, bu hukuki ilişki hakkında tespit davası açılabilir. Bu yönüyle tespit davası, eda davasının açılmadığı durumlarda eda davasının öncüsü niteliğindedir¹²⁷.

¹²¹ Tanrıver, **İCRA**, s.66.

¹²² Tanrıver, **İCRA**, s.66-67; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.392.

¹²³ Kuru, **TESPİT**, s.100; Kuru, **USUL C.II**, s.1409; Tanrıver, **İCRA**, s.63.

¹²⁴ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.281; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.38; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.294; Arslan, **a.g.e.**, s.73; Kuru, **TESPİT**, s.103-105; Necmeddin Berkin, **Tatbikatçılara İcra ve İflas Hukuku Rehberi**, C.I-II, İstanbul, 1980, s.22. (**İCRA REHBERİ**)

¹²⁵ Kuru, **TESPİT**, s.105; Tanrıver, **İCRA**, s.69.

¹²⁶ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.38.

¹²⁷ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.281; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.290; Kuru, **USUL C.II**, s.1412.

(3) İnşai Hükümler

Bir hukuki durumun kurulması, kaldırılması veya değiştirilmesi için davacının tek taraflı iradesinin yeterli olmadığı veya bu konuda tarafların anlaşmasının mümkün olmadığı, bunun ancak mahkeme kararıyla sağlanabildiği durumlarda açılan davalara inşai davalar denir¹²⁸.

İnşai dava mutlaka bir inşai hakka dayanır¹²⁹. İnşai haklar, kural olarak hak sahibinin tek taraflı olarak hakkını kullanmasıyla sonuç doğurur. Doktrinde inşai hak, hakkın sujesi olan kişiye, tek taraflı irade bildirimiyle kurmak, değiştirmek ya da bozmak yoluyla somut bir hukuki ilişki inşa etmek yetkisini veren bir hukuki iktidardır, şeklinde tanımlanmıştır¹³⁰. Bu nedenle, inşai hakka dayanmayan bir dava, inşai dava olarak değerlendirilemez.

İnşai dava sonunda verilen inşai hüküm ile mevcut bir hukuki durum değiştirilmekte, sona erdirilmekte veya yeni bir hukuki durum ortaya konmaktadır.

İnşai dava sonunda mahkeme davanın kabulüne karar verirse, bu kabul kararı inşai niteliktedir¹³¹. İnşai hükmün temel işlevi ve amacı, bir inşai sonucu gerçekleştirmektir. Böylece verilen inşai hüküm ile hem inşai hakkın varlığı tespit edilir hem de bu hakkın gerçekleşmesine yardımcı olarak istenilen hukuki değişiklik ortaya konmuş olur¹³². İşte hükmün bu inşai niteliğine inşai tesir denir. Bu nedenle, yalnızca inşai davanın kabulü halinde verilen hükmün inşai nitelikte olabileceğini belirtmek gerekir. Bu bağlamda inşai dava sonunda verilen ret kararı ile dava konusu olarak ortaya konulan

¹²⁸ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.281; Kuru, **USUL C.II**, s.1468; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.294; Arslan, **a.g.e.**, s.73.

¹²⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.295; Kuru, **USUL C.II**, s.1468; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.282.

¹³⁰ Ergun Önen, **İnşai Dava**, Ankara, 1981, s.8. (**İNŞAİ**)

¹³¹ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.296; Kuru, **USUL C.II**, s.1472; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.282; Önen, **İNŞAİ**, s.167; Tanrıver, **İCRA**, s.63.

¹³² Önen, **İNŞAİ**, s.167; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.42; Arslan, **a.g.e.**, s.73.

inşai hakkın yokluğu ve inşai sonucun doğmayacağı tespit edilmiş olur¹³³. Dolayısıyla ret kararları, iddia olunan olguların ve talep haklarının gerçekleşmediğini tespit eden hükümler statüsündedir.

İnşai dava sonunda verilen inşai hükümlerin büyük bir çoğunluğu, kural olarak geleceğe etkili hukuki sonuç doğururlar¹³⁴. Geleceğe etkili inşai hükümlerde, hukuki durumdaki değişiklik ancak inşai hükmün kesinleşmesi ile meydana gelir¹³⁵. Örneğin; eşler ancak boşanma kararının kesinleştiği tarihte boşanmış olurlar. Bazı inşai hükümler de, eda ve tespit hükümleri gibi geçmişe etkili hukuki sonuç doğurur. İnşai hükümlerin geçmişe etkili olması bir istisna olup, ancak özel bir nedenin bulunması halinde söz konusu olur¹³⁶. Örneğin; evlatlık ilişkisinin kaldırılması ve babalık davası sonucunda verilen hükümler gibi.

İnşai hükümlerin, ilamlı icra yoluyla icra edilebilmelerine gerek yoktur¹³⁷. İnşai etki ya da hukuki durumdaki değişiklik, hükmün verilmesi ve şekli anlamda kesinleşmesi ile kendiliğinden meydana gelir¹³⁸. Bu hüküm türünde, hükmün bizzat kendisinin içeriği icrai bir etki doğurmaktadır¹³⁹. Bu nedenle, inşai hükümlerin icra edilememe özelliğinin, eda hükümlerine göre bir eksiklik olarak nitelendirilmemesi aksine fazlalık olarak görülmesi gerektiği belirtilmektedir¹⁴⁰. Bazı inşai hükümlerin, inşai karakterinin yanı sıra nafaka ve çocukla kişisel ilişkisi kurulması gibi edimle ilgili hüküm sonucu içermesi halinde bu kısımlar açısından ilamlı icra yoluna gidilebilir¹⁴¹.

¹³³ Önen, **İNŞAİ**, s.167; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.282; Arslan, **a.g.e.**, s.73; Kuru, **USUL C.II**, s.1471.

¹³⁴ Kuru, **TESPİT**, s.11; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.282; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.296; Önen, **İNŞAİ**, s.189.

¹³⁵ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.297; Önen, **İNŞAİ**, s.189; Kuru, **TESPİT**, s.11.

¹³⁶ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.297; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.282.

¹³⁷ Kuru, **TESPİT**, s.11; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.282; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.296; Önen, **İNŞAİ**, s.195.

¹³⁸ Önen, **İNŞAİ**, s.195; Önen, **YARGILAMA**, s.58; Kuru, **TESPİT**, s.11,22; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.391; Berkin, **USUL REHBERİ**, s.399.

¹³⁹ Önen, **İNŞAİ**, s.196.

¹⁴⁰ Tanrıver, **İCRA**, s.65.

İnşai hükümlerin, yargılama giderleri ile vekalet ücretine ait olan kısmı, eda emri içermesi sebebiyle cebri icra kabiliyetine sahip bulunduğundan, bu kısım için ilamlı icra yoluna gidilebilir¹⁴². Çünkü, inşai hükmün yargılama giderlerine ilişkin bölümü, asıl inşai hükümden kaynaklanmayan ve onunla organik bir bağlantısı bulunmayan asıl hükme ekli bir eda emrini içermektedir¹⁴³.

b. Uyuşmazlığın Tamamını ya da Bir Kısmını Sonuçlandırması Açısından

Tam hüküm, davacının talebinin tümünün incelenerek reddi, kabulü veya kısmen reddi kısmen kabulü hakkında karar verilmesi durumunda söz konusu olurken; kısmi hüküm ise davacının talep sonucunun bir kısmı hakkında karar verilmesi diğer kısmı hakkında davaya devam edilmesi halinde ortaya çıkar.

HUMK'da tam hüküm-kısmi hüküm şeklinde bir ayırım mevcut olmadığı gibi, kısmi hüküm verilebileceğine ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır. Hukukumuzda sadece kısmi dava açılması mümkündür. HUMK'un kısmi davada görevi düzenleyen 4. maddesi bunun açık delilini oluşturmaktadır¹⁴⁴. Kısmi dava; davacının, alacağının öncelikle belli bir kesiminin hüküm altına alınmasını sağlamak amacıyla açtığı dava türüdür¹⁴⁵. Kısmi dava yoluna başvuru hakkı, meşru bir hukuki yararın bulunması ile sınırlıdır¹⁴⁶. Örneğin;

¹⁴¹ Önen, “inşai hükümde öngörülen eda emrini içeren hüküm sonucunu, “fer’i inşai hüküm” olarak nitelemekte ve bu bölüm için ilamların icrası yoluna gidilebileceğini işaret etmektedir.” Önen, **İNŞAİ**, s.196; Tanrıver, **İCRA**, s.65; Kuru, **TESPİT**, s.11; Postacıoğlu, **USUL**, s.267.

¹⁴² Önen, **İNŞAİ**, s.196-197; Berkin, **USUL REHBERİ**, s.399; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.296; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.391; Tanrıver, **İCRA**, s.66.

¹⁴³ Önen, **İNŞAİ**, s.199.

¹⁴⁴ Tanrıver, **İCRA**, s.82.

¹⁴⁵ Kuru, **USUL C.II**, s.1515; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.285.

¹⁴⁶ Tanrıver, **İCRA**, s.82.

davacının 100 liralık alacağının 50 liralık kısmını talep ederek açtığı dava kısmi davadır. Kısmi dava bölünebilir talepler için söz konusudur. Davacının açtığı davanın kısmi dava olup olmadığı dava dilekçesinde anlaşılmalıdır. Davacının, alacağının yalnızca bir kısmı için dava açtığı dava dilekçesinden anlaşılamıyorsa, bu durumda açılan dava kısmi dava değil, tam dava olarak nitelendirilir.

Görüldüğü gibi, usul hukukumuzda kısmi dava açılmasına ilişkin bir düzenleme mevcut iken; kısmi hüküm verilmesine ilişkin mevcut bir düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca kısmi dava sonunda verilen hüküm de kısmi bir hüküm olmayıp, o dava bakımından uyuşmazlığı tamamen çözümleyen nihai bir karar olup, tam bir hüküm teşkil eder¹⁴⁷. Oysa kısmi hükümde, davacının talep sonucunun bir kısmı sonuçlandırılmakta; uyuşmazlık daha sonra verilecek kısmi hüküm ile tam olarak çözüme kavuşturulacaktır. Kısmi hüküm de bir nihai karar olup, bununla dava konusunun bir kısmı hakkında karar verilmektedir¹⁴⁸.

2. Usule İlişkin Nihai Kararlar

Usule ilişkin nihai kararlar, hakim maddi hukuk bakımından değil de, usul hukuku bakımından verdiği kararlardır¹⁴⁹.

Usule ilişkin nihai kararlar ile de yargılama sona erer ve hakim davadan elini çeker. Ancak, bu kararlar ile taraflar arasındaki uyuşmazlık sona ermez. Bu kararlar ile usule ilişkin sorunlar karara bağlanmakta; dava konusu hakkında bir karar verilmemektedir. Örneğin; görevsizlik kararı, yetkisizlik kararı ve dava şartlarından birinin bulunmaması nedeniyle davanın usulden reddine ilişkin kararlar usule ilişkin nihai kararlardandır. Çünkü bu tür

¹⁴⁷ Timuçin Muşul, **Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri**, İstanbul, 1984, s.208. (**TERDİT**)

¹⁴⁸ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.218.

¹⁴⁹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.492.

kararlar, uyuşmazlığın esasına girilmeksizin usul hukukuna ilişkin bir sebeple verilen nihai kararlardır.

“Görevsizlik veya yetkisizlik nedeniyle davanın reddine ve dava dosyasının görevli mahkemeye tevdiine ilişkin kararlar, bunları veren mahkemeler yönünden nihai kararlar olup, dava böyle bir karara bağlanıncaya değil mahkemece yapılmış olan giderlerin ve vekalet ücretinin davacıya yükletilmesi HUMK’un 417 ve 426. maddeleri gereğidir. Her mahkeme, kendi yargılama masrafları ile avukatlık ücretini başka bir mahkemenin takdir ve hükmüne bırakmayıp, son kararı ile birlikte hüküm altına alır”¹⁵⁰.

Usule ilişkin nihai kararlar gerek yazılması ve içeriği gerek temyizi bakımından hükümler gibi işlem görür¹⁵¹.

3. Davanın Konusuz Kalması Halinde Verilen Kararlar

Davanın açılmasından sonra davacının hukuki yararı veya davanın konusu ortadan kalkarsa dava konusuz kalır. Örneğin; bir boşanma davasında eşlerden birisi ölürse dava konusuz kalır.

Davanın konusuz kalması halinde, artık dava hakkında yargılama yapılmasına ve hüküm verilmesine gerek kalmaz¹⁵². Bu nedenle, mahkeme davanın konusuz kalması nedeniyle bir karar vermeyecek, sadece kararında davanın konusuz kaldığını belirterek davaya son verecektir¹⁵³. Davanın

¹⁵⁰ 8.HD., 16.09.1996, 6944/ 7445, Karar için bkz.: YKD, Ekim 1996, s.1566-1567.

¹⁵¹ Kuru, **USUL C.III**, s.3015.

¹⁵² Kuru, **USUL C.III**, s.3015; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.513.

¹⁵³ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.513.

konusuz kaldığını tespit eden mahkeme, bunun üzerine “dava konusuz kaldığından esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına” karar verir¹⁵⁴.

Ret veya kabul ifadeleri, davanın esasına yönelik bir anlam içerdiklerinden ve bu ifadeleri taşıyan kararlar kesin hüküm oluşturdıklarından, konusuz kalan davalara ilişkin kararlarda bu ifadeler kullanılmamalıdır.

Bu husus, Yargıtay kararında şu şekilde ele alınmıştır¹⁵⁵:

“...evlilik birliği ölümle sona erdiğinden boşanma konusunda karar verilmesine yer olmadığına (...) karar verilmesi gerekirken davacı (koca) sağlamış gibi kesin hüküm oluşturacak şekilde davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır”.

Mahkemelerin esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına ilişkin kararları, aynı zamanda dava konusu yapılmış olan hakkın mevcut olmadığını da ortaya koyması bakımından bir tespit hükmü niteliğindedir¹⁵⁶. Ancak konusuz kalan talepler dışındaki asıl ve yardımcı talepler için yargılamaya devam edileceğinden, mahkemenin bu taleplerin kabulüne ilişkin kararı bir eda hükmü niteliği taşır¹⁵⁷.

Davanın konusuz kalması halinde mahkemenin, davanın konusuz kalmasının yanında yargılama giderleri hakkında da bir karar vermesi gerekir¹⁵⁸. Bu konuda davanın açılmasında kim haksız ise, davaya devam edilseydi kimin aleyhine karar verilecek idiyse, yargılama giderlerine de o kişinin mahkum edilmesi gerekir¹⁵⁹. Yani dava konusuz kalsa bile,

¹⁵⁴ Kuru, **USUL C.III**, s.3016.

¹⁵⁵ 2.HD., 22.06.2004, 4988 / 8234, Karar için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.31.

¹⁵⁶ Kuru, **USUL C.III**, s.3022.

¹⁵⁷ Kuru, **USUL C.III**, s.3022.

¹⁵⁸ Pekcanitez, Atalay, Özokes, **a.g.e.**, s.513; Kuru, **USUL C.III**, s.3023.

¹⁵⁹ Pekcanitez, Atalay, Özokes, **a.g.e.**, s.513.

mahkemece, davanın açıldığı tarih itibariyle tarafların haklılık durumları araştırılarak bir karar verilmesi zorunludur; bu açıdan davanın esastan bitirilip bitirilmemiş olmasının bir önemi yoktur¹⁶⁰.

IV. HÜKMÜN MAHKEME KARARLARI İÇİNDEKİ YERİ

Buraya kadar ki açıklamalarımızdan anlaşılacağı üzere yargısal usul işlemleri, taraf usul işlemleri ve mahkeme usul işlemleri olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Mahkeme usul işlemleri, davanın yürütülmesi ve sonuçlandırılmasına yönelik olarak hakim tarafından yapılan her türlü işlem ve verilen karar olarak tanımlandığından; hükmün, en önemli mahkeme usul işlemlerinin başında geleceği şüphe götürmez bir gerçektir.

Mahkeme usul işlemleri iç ve dış işleyişle ilgili işlemler ve mahkeme kararları olmak üzere üçlü bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bunlardan mahkeme kararları; ara kararlar, geçici koruma sağlayan kararlar ve nihai kararlar şeklinde üç karar türünü kapsamakta ve bu kapsam dahilinde hüküm nihai kararlar içerisinde yerini almaktadır. Nihai kararların da, esasa ve usule ilişkin nihai kararlar ve davanın konusuz kalması halinde verilen kararlar olarak üçe ayrıldığı göz önünde tutulduğunda, esasa ilişkin nihai kararlara hüküm denildiği açıktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde hükmün hem usule ilişkin nihai kararlardan hem de davanın konusuz kalması halinde verilen kararlardan farklı yanlarını ortaya koymak mümkündür. Şöyle ki, hüküm (esasa ilişkin nihai karar) bir uyuşmazlığı esastan çözümleyen, sona erdiren kararları ifade etmekte iken; usule ilişkin nihai kararlar ise bir uyuşmazlığın esası ile ilgili olmayan, usul hukukuna dayanarak uyuşmazlığı sonuçlandıran

¹⁶⁰ “Kural olarak bir davada asıl talebin konusuz hale gelmesi durumunda, bunun bir fer’i (yan) niteliğindeki diğer talepler hakkında yargılamaya devam edilerek, bunlar hakkında da bir karar verilmesi gerekir. Diğer bir söyleyişle, davanın konusuz kalması halinde mahkemenin yargılamaya devam ederek, davanın açıldığı zaman hangi tarafın haksız olduğunu tespit edip, o tarafı yargılama giderlerine ve vekalet ücretine mahkum etmesi gerekir”. HGK., T. 21.12.2005, 6-762 / 775, Karar için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.32.

kararlardır. Dolayısıyla, bir uyuşmazlığın esası dışındaki usuli nitelikteki sorunları çözen kararlar için hüküm kavramının kullanılması uygun olmayacaktır. Davanın konusuz kalması halinde ise, hakim tarafından bir hüküm verilmemekte, sadece davanın konusuz kaldığı belirtilmek suretiyle davaya son verilmektedir. Böylece dava, hakim tarafından verilen bir hüküm ile değil, herhangi bir nedenden dolayı konusuz kaldığı için son bulmuş olmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

HÜKMÜN UNSURLARI, YAZILMASI VE İLÂMIN TARAFLARA VERİLMESİ

I. HÜKMÜN UNSURLARI

A. “TÜRK MİLLETİ ADINA” İBARESİ

Kararın ilk unsuru olan bu ibarenin hukuki dayanağını, Anayasanın 7. maddesi oluşturur. Anayasa m.7’ye göre, “Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır”.

Usul Kanunumuzun 388. maddesinde, hükmün neleri içermesi gerektiği açık ve ayrıntılı bir şekilde gösterildiği halde; bu hususla ilgili bir hüküm bulunmamaktadır.

2006 HUMK Tasarısının “hükmün kapsamı” başlığını taşıyan 301. maddesinin ilk cümlesinde “Türk Milleti adına” ibaresinin, hükmün diğer unsurlarından önce karara yazılması gerektiği belirtilmiştir¹⁶¹.

Uygulamada Askeri Yargıtay ve bazı hukuk mahkemeleri, kararlarının başında bu ibareye yer vermekte iken; ceza mahkemeleri, Yargıtay ceza

¹⁶¹ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 232/1. maddesine göre: “hükmün başına; ‘Türk milleti adına’ verildiği yazılır”. Bu kurala aykırılığı Yargıtay bozma nedeni saymaktadır:

“5271 sayılı CMK’nın 232/1. maddesi uyarınca hükmün başına “Türk Milleti Adına” verildiğinin yazılmaması, yasaya aykırıdır”. 10. CD., T. 18.10.2006, 9248 / 11812, Karar için bkz.: Osman Yaşar, **Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu**, C.II, Ankara, 2007, s.1385.

daireleri ve Anayasa Mahkemesi ise böyle bir ifadeye yer vermemektedir.

Doktrinde yer alan bir görüşe göre, “Türk Milleti adına” ibaresinin kullanılmamasının daha isabetli olacağı savunularak; Anayasa hükmünün, topluca yargılamanın Türk milleti adına olacağını bildirdiğine göre, bu bütünü temsil iddiası anlamına gelen, münferit tutumların isabetli sayılmayacağı ifade edilmiştir¹⁶². Diğer bir görüşün ise, “uygulamada birçok mahkeme kararında, Anayasa m.7’ye uygun ve yerinde olarak, anılan ibareye yer vermektedir” ifadesinden bu ibarenin kullanılmasını isabetli bulduğu sonucuna varmak mümkündür¹⁶³.

B. MAHKEMENİN, HAKİMİN VE ZABIT KATİBİNİN ADLARI

1. Mahkemenin Adı ve Davaya Hangi Sıfatla Baktığı

HUMK m.388/1’e göre, mahkeme kararının sol üst köşesine, kararı veren mahkemenin adı ile mahkeme çeşitli sıfatlarla görev yapıyorsa kararın hangi sıfatla verildiğinin yazılması gerekir. Örneğin; T.C. Ankara 3. Asliye Hukuk Mahkemesi ya da T.C. Tüketici Mahkemesi sıfatı ile Niğde Asliye Hukuk Mahkemesi gibi.

Yargıtay, karar başlıklarında yer veya mahkeme adlarının yazılmamış veyahut sıfatın belirtilmemiş olmasını bozma sebebi yapmaktadır:

“... 10.03.2003 günlü kararın hangi yer mahkemesi tarafından verildiği gösterilmemiştir. Bu durum infazda karışıklık yaratacak niteliktedir. Açıklanan

¹⁶² Faruk Erem, “ ‘Türk Milleti Adına...’ Deyimi”, **Ankara Barosu Dergisi (ABD)**, Sayı 2, 1969, s.310.

¹⁶³ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.55.

*husus üzerinde durulmaması usul ve yasaya aykırıdır. Hükümün BOZULMASINA...*¹⁶⁴.

*“...mahkemece davaya Tüketici Mahkemesi sıfatıyla bakılması gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırıdır...”*¹⁶⁵.

Yukarıda belirtilen, bozma kararlarına konu hükümler, genellikle özel mahkemelerin (ticaret, iş, aile, kadastro vs.) kurulamadığı bölgelerde bulunan asliye hukuk mahkemelerince verilmektedir. Özel mahkeme olmayan yerlerde, o yerdeki asliye hukuk mahkemesi aynı zamanda özel mahkeme olarak görev yaptığından, dava hangi özel mahkeme sıfatıyla görülmüşse, bu husus hükümde belirtilmelidir.

Mahkeme çeşitli sıfatlarla görev yapıyorsa kararın hangi sıfatla verildiği hususunun hükme yazılması; özellikle mahkemenin sıfatına göre temyiz sürelerinin ve yargılama usullerinin değişik olduğu haller için önem arz eder¹⁶⁶. Örneğin; iş davalarına bakmakla görevli bir asliye hukuk mahkemesi bir iş davasına iş mahkemesi sıfatıyla bakmış ve davaya iş mahkemesi sıfatıyla baktığını kararında açıkça belirtmemişse, bu karar bir asliye hukuk mahkemesi kararı olduğundan, bu karara karşı temyiz süresi tebliğden itibaren on beş gündür. Ancak mahkeme, kararında davaya iş mahkemesi sıfatı ile baktığını açıkça belirtmişse bu karar bir iş mahkemesi kararı olduğundan, bu karara karşı temyiz süresi tefhimden itibaren sekiz gündür¹⁶⁷.

Yargıtay, maddi yanılığdan kaynaklandığı anlaşılan hatalı mahkeme adı yazımlarını ise bozma nedeni saymamakta ve bu tür kararları düzelterek onamaktadır:

¹⁶⁴ 2.HD., T. 02.06.2003, 7318 / 8083, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.55.

¹⁶⁵ 13.HD., T. 14.03.2004, 4208 / 11882, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.56.

¹⁶⁶ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.496.

¹⁶⁷ Kuru, **USUL C.III**, s.3045-3046.

“Karar başlığında Asliye Hukuk yerine maddi hata yapılarak Asliye Ceza yazılması doğru değilse de bu yanlışlık yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden HUMK’un 438. maddesi gereğince kararın düzeltilerek onanması gerekmiştir.

Sonuç: 2. bentte gösterilen sebeple karar başlığından “ceza” sözcüğünün çıkarılmasına, bunun yerine “hukuk” sözcüğünün yazılmasına ... hükmün bu düzeltilmiş şekliyle ONANMASINA...”¹⁶⁸.

2. Hakim ve Zabıt Katibinin Ad ve Soyadları ile Sicil Numaraları

HUMK m.388/1’e göre, kararı veren hakim ile zabıt katibinin ad ve soyadları ile sicil numaralarının yazılması da hükmün zorunlu unsurları arasında yer almaktadır.

Yargıtay, karar başlığında, kararı veren hakim ile zabıt katibinin ad ve soyadları ile sicil numaralarının belirtilmemiş olmasını bozma sebebi yapmaktadır:

“HUMK m.388’de, kararın davayı rüyet eden mahkemeye, hakimlerin isimlerini ihtiva edeceği yazılıdır. Hal böyleyken, temyiz konusu kararda, hakim ve zabıt katibinin isimleri yazılı bulunmamaktadır. Bu yönler, zaptın belgelendirilmesini muhil hallerdendir. Bu nedenlerle, yapılan usul hataları hükmün bozulmasını gerekli kılacak nitelik taşımaktadır”¹⁶⁹.

Zabıt katipleri, duruşmalarda ve duruşma dışında tutanak düzenlemek ve kararları yazmak görevini yerine getirirler. Zabıt katibi mahkemenin resmi

¹⁶⁸ 2.HD., T. 20.02.1998, 276 / 1913, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.56-57.

¹⁶⁹ 7.HD., T. 14.11.1969, 3921 / 7612, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.57.

tanığı durumunda olduğundan tutanaklar hakim yanında zabıt katibi tarafından da imzalanır¹⁷⁰. Bu nedenle, zabıt katibinin imzasının bulunmadığı tutanağa dayanılarak hüküm verilirse, bu eksiklik bir bozma sebebi sayılmaktadır.

“Hükümde hakimin ismi ile tutanak katibinin ismi bulunmamaktadır. HUMK’un 388. maddesinin 1 numaralı bendinde, davayı gören mahkeme ile hakimlerin isimlerinin hükümde gösterilmesi gerektiği yazılıdır. Bunları içermeyen bir karar hüküm sayılmaz. Temyiz itirazları bu nedenle yerinde olduğundan kabulü ile hükmün BOZULMASINA”¹⁷¹.

Görüldüğü gibi, bir yargılamada hakimin varlığı ne kadar gerekli ise zabıt katibinin varlığı da o kadar gereklidir.

C. TARAFLARIN, DAVAYA KATILANLARIN KİMLİKLERİ İLE VARSA KANUNİ TEMSİLCİLERİN VE VEKİLLERİN AD VE SOYADLARI İLE ADRESLERİ

HUMK m.388/2 uyarınca, tarafların ve davaya katılanların kimlikleri ile varsa kanuni temsilci ve vekillerinin ad ve soyadları ile adreslerinin de hükümde yazılması gerekir. Kanunun hüküm fıkrası için zorunlu gördüğü bu unsurlar esasen dava dilekçesinde bulunması gereken bilgilerdir (HUMK m.179/1). Yargıtay bu bilgilerden yoksun bir dava dilekçesine dayanılarak hüküm kurulamayacağını içtihat etmiştir:

HUMK’un 388/2.maddesine göre hakimin verdiği kararda (tarafların adı ve soyadlarının ve ikametgahlarının vs. hususların) göstermek zorunluluğunda olduğundan, dava dilekçesinde davalıların ad ve soyadları ile

¹⁷⁰ Pekcanitez, Atalay, Özkes, a.g.e., s.160.

¹⁷¹ 8.HD., T. 03.12.1984, 11087 / 11007.

kimliği ve açık adresleri bildirilmeyen kimseler hakkında hüküm kuramayacağından ve bu bilgilerden yoksun olan dava dilekçesi esas alınarak yargılama yapma olanağı da bulunmadığından usule aykırı olarak verilen dava dilekçesinin mahkemece reddine karar verilmesi doğru bulunmuştur”¹⁷².

Bir davada hüküm ancak davanın tarafları hakkında verilebilir ve verilen hüküm de sadece onlar açısından kesin hüküm teşkil eder. Bu nedenle tarafların ad ve soyadları ile adreslerinin, hükümde açık bir şekilde gösterilmesi gerekir. Görüldüğü gibi, bir davada ancak taraflar hakkında hüküm verilebileceğinden davada taraf olmayan üçüncü kişiler hakkında hüküm verilemeyeceği gibi, üçüncü kişilerin hakları gözetilerek de hüküm kurulamayacaktır¹⁷³. Bu husus, Yargıtay kararlarında şu şekilde ele alınmıştır:

“Davacının isteği BK’nın 520 ve ondan sonra gelen maddeleri uyarınca ortaklığın (kamyon ortaklığının) giderilmesi ve bu ortaklıktan doğan kar payı alacağının ödetilmesidir... Taraflar arasındaki bu uyuşmazlıkta üçüncü kişinin (davacının kayınpederinin) mülkiyet hakkının tespiti ve bu yolda karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır”¹⁷⁴.

“Dava zilyetliğin korunması ile ilgili olup, hazine de davada taraf değildir. Bu nedenle iddia ve savunma hakkındaki deliller takdir olunarak sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken dava konusu yerin Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden olduğu ve özel mülkiyete konu teşkil edemeyeceği gerekçesiyle reddi cihedine gidilmesinde isabet bulunmamaktadır”¹⁷⁵.

¹⁷² 5.HD., T. 02.01.1983, 4317 / 4449, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.58.

¹⁷³ Kuru, **USUL C.III**, s.3049-3050.

¹⁷⁴ 13.HD., T. 20.4.1978, 5104 / 1827, Kararın özeti için bkz.: YKD, 1978/6, s.969-970.

¹⁷⁵ HGK., T. 16.6.1976, 8 / 343-2232, Kararın özeti için bkz.: İKİD, 1977/195, s.5198.

Bir davada, davacı veya davalı tarafta birden fazla kişi yani dava arkadaşı olabilir. Bu durumda, hükümde dava arkadaşlarının hepsinin ad ve soyadları ile adreslerinin açık bir şekilde yazılması gerekir. Sadece bir kısmının ad ve soyadı yazılarak, diğer bir kısım için “vesaire” veya “ve arkadaşları” denilmesi yeterli değildir¹⁷⁶.

“Mahkemece verilen bir kararın neleri ihtiva edeceği HUMK’un 388.maddesinde altı bend halinde gösterilmiştir. Bu maddenin ikinci bendinde yer alan hükme göre hakim hükmünde “iki tarafın isim ve şöhret ve sanat ve ikametgahları veya evsafı mümeyyizlerini” göstermek zorundadır. Oysa kararda F.A. vs. M.F.A. vs. denilmek suretiyle tarafların tümünün isim ve adresleri belirtilmemiştir. Hükmün bu biçimde oluşturulması usul ve yasaya aykırıdır”¹⁷⁷.

Taraflardan biri ya da her ikisi davada kanuni temsilci tarafından temsil edilmekte ise hükümde kanuni temsilcinin ad ve soyadı ile adresinin de gösterilmesi gerekir. Bu halde, hüküm kanuni temsilci adına değil, temsil edilen taraf adına verilir¹⁷⁸.

“Karar başlığında davanın tüm taraflarının ad ve soyadları ile kanuni temsilci ve adreslerinin gösterilmemesi (...) usule aykırıdır”¹⁷⁹.

Taraflardan biri veya her ikisi davada vekil tarafından temsil edilmekteyse hükümde vekilin ad ve soyadı ile adresinin yazılması gerekir. Burada hüküm temsil edilen tarafa değil de, vekile tebliğ edileceğinden hükümde vekilin ad ve soyadı ile adresinin yazılması önem arz eder.

¹⁷⁶ Kuru, **USUL C.III**, s.3046.

¹⁷⁷ 7.HD., T. 13.6.1979, 5466 / 6849, Kararın özeti için bkz.: İBD, 1979/7-9, s.609-611.

¹⁷⁸ Kuru, **USUL C.III**, s.3048.

¹⁷⁹ 16.HD., T. 12.05.2005, 4710 / 3921, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.58.

“... 2-Karar yerinde davalı vekilinin gösterilmemesi doğru değildir (...). Hükmün 2. (3 ve 4.) bentlerde gösterilen nedenlerle bozulmasına...”¹⁸⁰.

Sonuç olarak, tarafların ve davaya katılanların ve varsa kanuni temsilci ve vekillerinin hem kimlik bilgilerinin hem de adreslerinin hükmünde gösterilmemesi; hükmün tebliğini önleyeceği gibi hükmün infazı bağlamında bir takım sorunların ortaya çıkmasına da neden olur. Bundan dolayı, karar başlığının imzadan önce hakim tarafından kontrol edilmesinde büyük yarar vardır.

Yukarıdaki kararlara karşın bazı kararlarda maddi yanlışlığa dayanan isim yazım hatalarının bozma sebebi yapılmadığı görülmektedir:

“Tarafların soyadı Arslan olduğu halde Arslan olarak yazılması maddi hataya dayalı olup, bu yanlışlığın her zaman düzeltilmesi mümkün görülmüştür”¹⁸¹.

“...davalılardan Mustafa Arslan’ın ad ve soyadı ile adresinin, karar başlığında gösterilmemiş olması doğru değil ise de, bu eksikliğin giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden, gerekçeli kararın başlık kısmındaki davalılar hanesine “Mustafa Arslan, Meneviş Sok. 35/8 Aşağıyayracı/Ankara” sözcüklerinin eklenmesine ve hükmün düzeltilmiş bu şekliyle ONANMASINA...”¹⁸².

¹⁸⁰ 2.HD., T. 19.03.2003, 760 / 3847, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.58.

¹⁸¹ 2.HD., T. 10.07.2003, 9788 / 10540, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.58.

¹⁸² 18.HD., T. 25.04.2005, 3329 / 4114, Kararın özeti için bkz.: Nazif Kaçak, **2005 Yılına Ait Emsal İçtihatlar Külliyesi**, Ankara, 2006, s.557.

D. İKİ TARAFIN İDDİA VE SAVUNMALARININ ÖZETİ, ÇEKİŞME KONUSUNUN TESPİTİ, DELİLLERİN BELİRTİLMESİ VE TARTIŞILMASI, ÇIKARSAMALAR VE HUKUKİ SEBEBİN YAZILMASI

1. İki Tarafın İddia ve Savunmalarının Özeti

HUMK m.388/3'e göre, tarafların iddia ve savunmalarının özeti ve talep sonuçlarının¹⁸³ hükümde gösterilmesi gerekir.

Taraflarca ileri sürülen iddia ve savunmalar, bir davanın temelini oluşturur. Dolayısıyla, dava konusunun ve çekişmenin ne olduğunun karardan anlaşılabilmesi için bu iddia ve savunmalara mutlaka gerekçeli kararda yer verilmelidir¹⁸⁴. Tarafların iddia ve savunmalarının özeti, hem tarafların hem de Yargıtay'ın ilamı okuduğunda dosyaya bakmadan iddia ve savunmaların ne olduğunu anlaması açısından, hem de tarafları inandırma ve üst mahkemelerin incelemesini kolaylaştırma açısından önem taşır¹⁸⁵.

Tarafların iddia ve savunmalarının özetlenmesine ilişkin m.388/3 hükmünü, hakimın işlerinin çokluğu nedeniyle ihmal edemeyeceği ise bir Hukuk Genel Kurulu kararında şu şekilde belirtilmiştir¹⁸⁶:

“Direnme kararında ise; (Kabarık dosyanın kararda hülase edilmesi suretiyle taraflarca ileri sürülen delillerin her birinin kabul veya reddi hususlarının tartışılması, İstanbul'daki iş hacminin genişliği karşısında

¹⁸³ HUMK m.388/3'de “talep sonuçları” kelimeleri yok ise de, kaynak Nöşateli Kanununun bu hükmün karşılığı olan 333.maddesinin 3.bendi, talep sonuçlarının özetinin de hükümde gösterileceğini açıkça düzenlemektedir. Kuru, **USUL C.III**, s.3051. dn.226.

¹⁸⁴ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.61.

¹⁸⁵ Nihat Yavuz, “Adli Kararlar Hangi Vasıfları Taşımalıdır ve Nasıl Yazılmalıdır?”, **Adalet Dergisi (AD)**, Sayı 5-6, 1976, s.456. (**ADLİ KARARLAR**)

¹⁸⁶ HGK., T. 20.3.1968, 2 / 537-155, Kararın özeti için bkz.: RKD, 1968/9-10, s.242-243; ABD, 1968/3, s.502.

maddeten imkansızdır) denilmiş ve böylece, daha evvel hükmüne uyulmuş olan bozma ilamı gereği yerine getirilmemiştir. İşlerin çokluğu davalara gereği gibi dikkat ve itinanın gösterilmesine engel olmaz”.

İddia ve savunmalara gerekçeli kararda yer verilmesi gerektiği, iddia ve savunmaları olduğu gibi karara yazmak şeklinde algılanmamalı¹⁸⁷; iddia ve savunmaların özünü ortaya koyacak elverişli bir özet yapılarak, bu hususlar ayrı ayrı paragraflar altında açık bir şekilde kaleme alınmalıdır¹⁸⁸.

2. Çekişme Konusunun Tespiti

HUMK m.388/3 uyarınca, taraflar arasındaki ihtilaf konusunun ne olduğu, tarafların anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu hükümde açıkça ve kısaca gösterilmelidir.

Dilekçeler teatisinden sonra, çekişmeli olan ve olmayan hususlar hakim tarafından tespit edilerek, yargılamanın bu doğrultuda yürütülmesi gerekir.

Taraflar arasındaki çekişme konusunun tespiti, hem taraflara hem de Yargıtay'da görev yapanlara davanın ne olduğunu anlamada kolaylık sağlar. Ayrıca, uyuşmazlığın yargılamayı yapan hakim tarafından ne ölçüde kavranıldığını da gösteren bir yargısal güvencedir¹⁸⁹.

Hakim, çekişme konusunun tespiti sayesinde gerekçe yazımı sırasında zamandan da tasarruf sağlayacaktır.

¹⁸⁷ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.61.

¹⁸⁸ Yavuz, **ADLİ KARARLAR**, s.455.

¹⁸⁹ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.61.

3. Delillerin Belirtilmesi ve Tartışılması

HUMK m.388/3'e göre; hükümde, tarafların iddia ve savunmalarının özetinden sonra tarafların anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususlar, ihtilaflı konular hakkında toplanan deliller, delillerin tartışılması, ret ve üstün tutma sebepleri ve sabit görülen vakıalar yazılır.

Medeni Usul Hukukunda, taraflarca hazırlama ilkesi geçerlidir. Dava malzemesinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiştir¹⁹⁰. Taraflarca hazırlama ilkesinin bir sonucu olarak hakim, tarafların ileri sürmediği vakıaları kendiliğinden araştıramaz; sadece taraflarca ileri sürülen vakıaları inceleyebilir. Buna kural olarak deliller de dahildir¹⁹¹. Ancak hakim, olayın aydınlatılması için tarafların delil ikamesini isteyebilir, ancak tarafa belli bir delili hatırlatamaz.

İşte bu şekilde taraflarca sunulan ve mahkemece toplanan delillerin nelerden ibaret olduğu, kararda bulunması gereken unsurlardandır. Özellikle kararda yazılı delillerin tarih ve sayılarına; asıl, nüsha veya fotokopi olup olmadıklarına yer vermek kanun yolları denetimi açısından pratik yararlar sağlayacaktır¹⁹².

Bu aşamadan sonra sıra taraflarca sunulan ve mahkemece toplanan delillerin değerlendirilmesine gelir. Hakim, yaptığı her değerlendirmeyi mutlaka bir gerekçeye dayandırmalıdır. Böylece hangi delilin, hangi çekişmeli vakıayı kanıtladığı için sabit görüldüğü ya da hangi delilin diğerine göre üstün tutulduğu gerekçesi ile birlikte kararda açıklanmış olur. Bu tutum, tarafların hükmün tarafsız bir şekilde verildiğine dair inancını pekiştirecek ve bu sayede yargıya olan güven artacaktır.

¹⁹⁰ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.232.

¹⁹¹ Taraflarca hazırlama ilkesinin delilleri de kapsayacağı konusunda bkz. 8.HD., T. 5.10.1998, 913 / 9733, YKD, 1998/11, s.1638.

¹⁹² Tutumlu, **HÜKÜM**, s.61.

4. Çıkarsamalar ve Hukuki Sebebin Yazılması

Taraflarca sunulan ve mahkemece toplanan delillerin değerlendirilmesi sonucu hakim, sabit görülen vakılardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebebi hükümde belirtecektir.

Hakimin, gerçekliği kanıtlanan maddi vakılara uygulanan hukuk normlarını göstermesi, kendisi yönünden yasal bir yükümlülüktür. Ayrıca hakim, taraflarca ileri sürülen talep ve itirazların hangi hukuki sebebe dayanılarak kabul veya reddedildiğinin de nedenlerini açıklamalıdır.

Bu husus, Yargıtay kararında şu şekilde vurgulanmıştır¹⁹³:

“(...) Temyiz konusu ilamda ise (toplanan deliller, celp ve tetkik edilen dosya münderecatı, tanık beyanları gibi delillerle davacının nizalı bonodan dolayı davalıya borçlu olmadığı) sonucuna varıldığından söz edilmiş ise de hangi maddi vakıanın hangi hukuki sebeple davacıyı haklı gösterdiğine karar yerinde temas edilmediğinden hükmün gerekçeli olduğunun kabulü mümkün değildir. Şu halde hüküm bu noktadan bozulmalıdır”.

Sonuç olarak, sabit görülen maddi vakılara uygulanan hukuk normlarını göstermekle yükümlü olan hakim; somut bir gerekçe göstermeksizin sadece delillere ya da kanun maddelerine yapacağı genel atıflar, onun bu yükümlülüğünü yerine getirdiği anlamına gelmeyecektir.

¹⁹³ 11.HD., T. 22.01.1991, 5289 / 100, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.62.

E. HÜKMÜN GEREKÇESİ

1. Gerekçenin Zorunlu Olması

Mahkeme kararlarının gerekçeli olarak yazılması zorunluluğu, bir Anayasa kuralı olarak ilk defa 1961 Anayasası¹⁹⁴ ile kabul edilmiştir. Bu zorunluluk 1982 Anayasası'nın 141.maddesinin 3.fıkrasında aynen şu şekilde tekrar edilmiştir. Buna göre,

“Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır”.

Gerekçede şunlar yazılmıştır: “Madde bütün kararların yazılmasını amir bulmaktadır. Genellikle mahkeme kararlarına karşı kanun yolu açıktır. İlgilinin bu kanun yoluna başvurabilmesi için hakkındaki kararın gerekçesini bilmesi ve kanun yolu merciinde incelenmesinde de gerekçenin göz önüne alınması için kararın gerekçeli yazılması lazımdır”¹⁹⁵.

Gerekçe zorunluluğu HUMK'un 388.maddesinin 3.bendinde şöyle ifade edilmiştir: “... delillerin tartışılması ret ve üstün tutma sebepleri, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebebin kararda yazılması gerekmektedir”. Bununla anlatılmak istenen, hükmün gerekçesidir¹⁹⁶.

¹⁹⁴ 1961 Anayasası'nın 135/3.maddesi de, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılacağını amir bir hüküm niteliğinde düzenlemektedir. Gerekçesinde şu açıklamaya yer verilmiştir: “bazı yargı mercilerinin kararlarının tamamen gerekçesiz ve çok zaman bir satırdan ibaret olması şeklindeki mahzurları önlemek maksadıyla maddenin son fıkrası sevk edilmiştir”. D.S. Kocahanoğlu, **Gerekçeli ve Açıklamalı Anayasa**, İstanbul, 1963, s.190.

¹⁹⁵ Mehmet Akad, Abdullah Dinçkol, **Gerekçeli-İçtihatlı 1982 Anayasası**, İstanbul, 1998, s.577.

¹⁹⁶ Hükmün hangi unsurları taşıması gerektiği HUMK'nun 388.maddesinde belirlenmiştir. Özellikle 3.fıkarda “iki tarafın iddia ve savunmalarının özeti, anlaşlıkları ve anlaşamadıkları hususlar, ihtilaflı konular hakkında toplanan deliller, delillerin tartışılması ile ret ve üstün tutma sebepleri, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkartılan sonuç ve hukuki sebebin” gösterileceği açıklanmıştır. –Bunlar tümü ile hükmün gerekçelerini oluşturur. Anayasanın 141.maddesi uyarınca “bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılması” zorunludur. Başkaca hiçbir açıklama yapılmadan “toplanan

Görüldüğü gibi, gerekçe yazılmasına ilişkin mevzuatımızda yer alan pozitif kurallar emredici nitelikte olup, gerek mahkemenin sıfatı gerekse karar türü bakımından hiçbir istisna kabul edilmemiştir. Bu nedenle, Medeni Usul Hukuku açısından kararın gerekçesiz olması mutlak bozma sebebi sayılmaktadır¹⁹⁷.

Doktrinde, gerekçe kavramının farklı şekillerde tanımı yapılmıştır. Gerekçe, hakimin vardığı sonuçların nedenlerini doğru ve çelişki yaratmadan gösterilmesi-açıklanması yoluyla güvenli ve adil yargılama düzeni sağlayan temel kavramlardan biridir¹⁹⁸. Bir diğer tanımla gerekçe, karar veren merciin tespit etmiş olduğu maddi vakıalar ile hüküm fıkrası arasında bir köprü kurarak kendini denetlemesini sağlayan yoldur¹⁹⁹.

Gerekçesiz karar, sadece gerekçenin hiç yazılmamış olması anlamına gelmez; uygulamada daha çok rastlanan, yazılmış olan gerekçelerin hukuk tekniği bakımından yetersiz olması ya da kalıplaşmış ifadelerden oluşmasıdır. Buna sözde (görünürde) gerekçe denilmektedir²⁰⁰. Bu tür kararların da mutlak bozma sebebi oluşturduğu açıktır²⁰¹.

Gerekçe hükmün önemli bir unsuru olması sebebiyle açık olmalı²⁰², gerekçede hükme dayanak yapılan çekişmeli vakıaların aydınlatılmasına yetecek ölçüde deliller irdelenmeli ve sabit sayılan bu vakıalar ile hüküm

delillere göre” denerek oluşturulan hüküm yukarıda gösterilen kurala aykırıdır”. 2.HD., T. 21.9.1992, 7794 / 8247 ; HGK, T. 28.4.1993, 2/91-187, Kararın özeti için bkz.: İKİD, 1994/398, s.10076-10077.

¹⁹⁷ Kuru, **USUL C.III**, s.3053; Recep Akcan, **Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri**, Ankara, 1999, s.84; Arslan, **a.g.e.**, s.61.

¹⁹⁸ Çetin Aşçıoğlu, “Yargı Kararlarında Gerekçe”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C.IX, Bildiriler-Tartışmalar**, Ankara, 1992, s.48.

¹⁹⁹ Ziya Akıncı, “Gerekçesiz Hakem Kararları Türkiye’de Temyiz Edilebilir mi?”, **İstanbul Barosu Dergisi (İBD)**, Cilt 70, 1996, s.85; Kuru, **USUL C.III**, s.3052.

²⁰⁰ Aşçıoğlu, **a.g.m.**, s.49; Mustafa Alp, “Anayasa Hukuku Açısından Mahkeme Kararlarında Sözde (Görünürde) Gerekçe”, **Prof. Dr. Tefik Bırsel’e Armağan**, İzmir, 2001, s.426.

²⁰¹ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.65.

²⁰² Muhammet Özkes, **Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Ankara, 2003, s.167. **(DİNLENİLME)**

sonucu arasında zorunlu-mantıki bağ gösterilmiş olmalıdır²⁰³. Kapalı ifadeler gerekçe sayılamaz ve çelişen gerekçeler birbirini yok eder²⁰⁴.

2. Gerekçenin Amacı ve Önemi

a. Amacı

Gerekçe hükmün ruhudur²⁰⁵; kararı anlamayı mümkün kılan işaretler bütünüdür²⁰⁶.

Taraflar gerekçe sayesinde, iddia ve savunma sebeplerinin, bunları kanıtlamak için sundukları delillerin mahkeme tarafından değerlendirilip değerlendirilmediğini, neden haklı veya haksız bulunduklarını öğrenme imkanına kavuşmaktadırlar²⁰⁷. Böylece, taraflar kanun yoluna başvurma haklarını kullanıp kullanmama konusunda kanaat sahibi olmaktadır. Bu anlamda gerekçeli karar adil yargılanma hakkı ile hukuki dinlenilme hakkının²⁰⁸ zorunlu kıldığı temel bir yargılama güvencesidir.

Adil yargılanma hakkı, Anayasa'nın 36.maddesinde "herkes, ... adil yargılanma hakkına sahiptir" şeklinde açıkça düzenlenmiştir. Adil yargılanma hakkı, herkesin, uyuşmazlığın aleni biçimde, makul sürede, tarafsız ve bağımsız mahkemeler önünde hakkaniyete uygun olarak karar verilmesini talep etme hakkıdır²⁰⁹. Adil yargılanma hakkı, hukuki dinlenilme hakkından daha geniş, onu da içine alan bir haktır.

²⁰³ Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.610; Önen, **YARGILAMA**, s.272, Tutumlu, **HÜKÜM**, s.69.

²⁰⁴ Belgesay, **HÜKÜM**, s.170.

²⁰⁵ M.P. Fabreguettes, **Adalet Mantiğı ve Hüküm Verme Sanatı**, (Adalet Bakanlığınca yaptırılan çeviri), Ankara, 1945, s.492, dn.1.

²⁰⁶ Kamıran Birand, **Medeni İlimler Metodu Olarak Anlama**, Ankara, 1960, s.28.

²⁰⁷ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.66.

²⁰⁸ Özekes, **DİNLENİLME**, s.171.

Hukuki dinlenilme hakkı ise, “yargılamayla hukuki durumu etkilenecek kişilerin, yargılamanın bir sujesi olarak, yargılama konusunda bilgi edinmelerini, açıklamada bulunmalarını, yargılamaya etki edebilmelerini ve yargı mercilerinin bunları dikkate alıp değerlendirecek, gerekçeli şekilde karar vermesini sağlayan, sürpriz kararlar karşışlaşmanın önüne geçen bir temel hak ve yargılama ilkesidir”²¹⁰.

Bu tanımdan anlaşılacağı gibi, kararların gerekçeli olması hukuki dinlenilme hakkının unsurları içerisinde yer alır. Şekli ve sözde gerekçelerle, genel olarak bilirkişi raporuna veya dosyadaki delillere atıf yapan, tam bir değerlendirmeyi içermeyen gerekçelerin hepsi hukuki dinlenilme hakkına aykırıdır²¹¹. Gerekçe, mahkemenin hukuki dinlenilme hakkı bakımından taraflara cevabı, taraf açıklamalarını değerlendirmeye alıp almadığının ispatı niteliğindedir²¹². Hukuki dinlenilme hakkına aykırı gerekçeler, yargı organlarının yargılama hakkında peşinen bir karara vardıklarını, gerçek bir yargılama yapmadıklarını gösterir²¹³. Gerekçe, keyfiliği önleyici bir işlevi yerine getirmesi yani sürpriz karar verme yasağına riayeti sağlaması sebebiyle bir anlamda hukuki dinlenilme hakkının teminatını da oluşturur. Çünkü, gerekçe hükmün dayandırıldığı hukuki esasları gösterir ve hükümde varılan sonuç ile maddi vakıalar arasında bir köprü kurar²¹⁴.

Gerekçeli karar ilkesinin kabul edilmesindeki ilk amaç, kanun yollarına başvurma aşamasında bulunan ilgilinin, bu hakkını kullanabilmesi için, hakkındaki kararın gerekçesini bilme ihtiyacının karşılanmasıdır²¹⁵.

²⁰⁹ Ramazan Arslan, Süha Tanrıver, **Yargı Örgütü Hukuku**, Ankara, 2001, s.183-184; Özekes, **DİNLENİLME**, s.56.

²¹⁰ Özekes, **DİNLENİLME**, s.31.

²¹¹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.257.

²¹² Özekes, **DİNLENİLME**, s.171.

²¹³ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.257.

²¹⁴ Arslan, Tanrıver, **a.g.e.**, s.183.

²¹⁵ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.67.

İkinci amaç ise, kararın yüksek yargı organları tarafından denetlenmesini sağlamaktır²¹⁶. Yerel mahkemenin gerekçeli karar yükümlülüğüne uygun hareket etmesi ile hem verdiği hükmün doğru olup olmadığını denetlemesi²¹⁷ hem de Yargıtay tarafından yerel mahkemenin maddi meselenin takdirinde hata edip etmediği, hukuku doğru uygulayıp uygulamadığı hususlarının denetlenmesi mümkün olabilecektir²¹⁸.

b. Önemi

Gerekçeli karar, mahkemelerin bağımsızlığını ve tarafsızlığını ortaya koyan yargısal bir metin olması itibarıyla büyük önem taşır²¹⁹. Gerçekten akla ve hukuka uygun düşen bir gerekçe sayesinde taraflar, davayı hangi maddi ve hukuki sebeplerden ötürü kaybettiklerini veya kazandıklarını daha iyi anlama şansına sahip olurlar²²⁰. Aynı zamanda mahkeme tarafından verilen gerekçeli karar, mahkemenin uyuşmazlığa ve uyuşmazlığın dayanağı olan vakıalara ilişkin hukuki bilgiye sahip olduğunu gösterir ki²²¹ bu da tarafların ve toplumun mahkemeye olan güveninin artmasını sağlar²²². Dolayısıyla gerekçe gösterilmesi bir bakıma tarafların doyurulmasını sağlar²²³. İnandırıcı olmaktan uzak bir karar, mahkemeye duyulan saygıyı ve toplumun adalete olan inanç ve güvenini sarsar. Bu açıdan bir hüküm, ne kadar haklı olursa

²¹⁶ Özkes, **DİNLENİLME**, s.172; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.67.

²¹⁷ Kuru, **USUL C.III**, s.3052; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.610.

²¹⁸ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.67; Kuru, **USUL C.III**, s.3052, Yavuz, **ADLİ KARARLAR**, s.456.

²¹⁹ Özkes, **DİNLENİLME**, s.169; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.67.

²²⁰ “Haklı veya haksız milletin yüce mahkemesinden çıkan vatandaş, davayı niçin kaybettiğini, karşı tarafın niçin kazandığını bilmelidir. Vatandaşlar için en büyük yaşama güvenlerinden biri olan mahkemelerin vermekte oldukları kararların açıklanması, imkan nispetinde halklaştırılması ve mutlaka sarıh mucip sebeplere dayandırılması lazımdır. Millet adına karar veren mahkeme için, bu milli ihtiyaca cevap vermek bir borçtur”. Hıfzı Timur, “Mahkeme Kararlarının Açık ve Mucip Sebepli Olması Zarureti”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (İÜHFİM)**, Cilt VIII, Sayı 3-4, 1942, s.742.

²²¹ Özkes, **DİNLENİLME**, s.169.

²²² Aşçıoğlu, **a.g.m.**, s.52; Türkçapar, **a.g.m.**, s.257.

²²³ Türkçapar, **a.g.m.**, s.258.

olsun gerekçesiz ise tarafları doyurmaz²²⁴. Bu nedenle tarafların yargıya olan güveni ancak gerekçe ile sağlanır²²⁵.

Hakimin karar verme sürecinde otokontrol sağlaması bakımından da gerekçe büyük önem taşır²²⁶. Çünkü, hakim gerekçe sayesinde verdiği hükmün doğru olup olmadığını, yani kendi kendini denetler²²⁷. Böylece, hakimlerin keyfilikten uzak bir şekilde, kanuna uygun olarak hüküm vermelerini sağlar²²⁸.

F. HÜKÜM SONUCU

1. Tanımı

Hüküm sonucu, hükmün esası yani asıl hükümdür²²⁹. Hüküm sonucu, davacı ve davalının talep sonuçlarına, mahkemenin vermiş olduğu cevaptır²³⁰; taraflar arasındaki ihtilaf hakkında mahkemenin söylemiş olduğu son sözdür²³¹. Bir başka ifadeyle hüküm sonucu, hakimin hukuki gerekçeye dayalı irade beyanı²³²; tarafların hak ve yükümlülüklerini tespit eden kısımdır²³³.

Hüküm sonucu kararın en önemli kısmıdır. Bu nedenle, hüküm sonucunun açık olarak yazılması gerekir. Hüküm sonucunun nasıl yazılması

²²⁴ Kuru, **USUL C.III**, s.3052.

²²⁵ Türkçapar, **a.g.m.**, s.258; Aşçıoğlu, **a.g.m.**, s.52.

²²⁶ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.67.

²²⁷ Kuru, **USUL C.III**, s.3052; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.610.

²²⁸ Özekes, **DİNLENİLME**, s.171; Karafakih, **USUL**, s.241.

²²⁹ Yavuz, **ADLİ KARARLAR**, s.457; Kuru, **USUL C.III**, s.3059; Önen, **YARGILAMA**, s.272.

²³⁰ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.479; Kuru, **USUL C.III**, s.3059; Yavuz, **ADLİ KARARLAR**, s.457.

²³¹ Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.40.

²³² Tutumlu, **HÜKÜM**, s.110.

²³³ Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.610.

gerektiği HUMK m.388/2’de gösterilmiştir. Buna göre, “hüküm sonucu kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerekir”.

Yine HUMK m.389’a göre, “verilen karar ile iki tarafa tahmil ve bahşedilen vazife ve haklar şüphe ve tereddüdü mucip olmayacak surette gayet sarıh ve açık yazılmalıdır”.

Hüküm sonucunda açıklama yoktur. Bu nedenle, iyi bir hüküm sonucu açık, bölümlere ayrılmış, çeşitli istemler hakkında direktif veren, gerekçe ile tam bir uyum içerisinde bulunandır²³⁴. Ayrıca, hüküm sonucu kötüniyetli yorumlara yer vermeyecek kesinlikte kaleme alınmalıdır.

2. zellikleri

a. Hüküm Sonucu Açık ve İcra Edilebilir Olmalı

Talep sonucu gibi hüküm sonucunun da çok açık olması gerekir²³⁵. Hüküm sonucunda, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi durumunda dava sonunda mahkemenin kimin lehine, kimin aleyhine karar verdiği, davacının talebinin ne kadarının kabul edildiği, davalının neye mahkum edildiği tereddütsüz şekilde anlaşılmış olur.

²³⁴ Yavuz, **ADLİ KARARLAR**, s.457.

²³⁵ Kuru, **USUL C.III**, s.3060.

Hüküm sonucunun açık olması ve taraflara yüklenen hak ve borçları tek tek ve net olarak göstermesi gerektiği, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında şu şekilde açıklanmaktadır²³⁶:

“Hüküm sonucunun ne olduğu ise HUMK’un 388/2.maddesinde belirtilmiştir. Anılan madde “hüküm sonucu kısmında gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, istek sonuçlarından herbiri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerekir” hükmüne yer verilmiştir. Aynı kural, HUMK’un 389.maddesinde de tekrarlanmıştır. Bu kurallar yargıda açıklık ve netlik prensibinin gereğidir. Aksi hal yeni tereddüt ve ihtilaflar yaratır. Hatta giderek denilebilir ki dava içinde davalar doğar. Hükümün hedefine ulaşmasını engeller. Kamu düzeni ve barışı oluşturulamaz. Somut olayda da dava dilekçesine ekli eşya listesi ve bilirkişi raporuna göndermede bulunarak ancak HUMK’un 388/2, 389 maddelerinin açık hükümlerine aykırı şekilde ve çekişme konusu ziynet ve ev eşyaları ile ilgili olarak taraflara yüklenen hak ve borçlar tek tek ve net olarak gösterilmeden hüküm kurulmuştur. Bu durumda HUMK’un 428.maddesinin uygulanmasının da söz konusu olamayacağı aşikardır. O itibarla HUMK’un 381, 388 ve 389.maddelerinde yazılı olduğu ve 10.4.1992 gün 7,4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı çerçevesinde bir karar verilmek gerekirken önceki kararda direnilmesi doğru değildir. O halde usul ve yasaya uygun bulunmayan direnme kararı bozulmalıdır”.

Hüküm sonucunda, taraflara tanınan hak ve yüklenen borçların birer birer, açık şekilde gösterilmesi kuralının tek amacı kuşkusuz tarafların yargılama sonucundan bilgilendirilmesi değildir. Bu husus, hükümün infazı ile görevli olan merciler için de önemlidir. Bir hüküm sonucunun tam anlamıyla, eksiksiz şekilde yerine getirilebilmesi, öncelikle onun iyi anlaşılmasını, tam

²³⁶ HGK., T. 26.05.1993, 2 / 62-214, Kararın özeti için bkz.: Kırıkkale Barosu Dergisi, 1994/1-2, s.60-62.

kavranmasını zorunlu kılar²³⁷. Açık olmayan belirsiz ifadelerle kaleme alınan hüküm sonuçlarının infazında güçlüklerle karşılaşıldığı hatta bazen infazı mümkün kılmadığı uygulamada sıkça gözlemlenmektedir²³⁸.

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında bu husus şöyle açıklanmıştır²³⁹.

“İlamların infaz edilecek bölümleri hüküm bölümünde yer alan kısımlarıdır. Ancak, ilamda hükmedilse dahi hüküm bölümünün infazı kabil olması zorunlu olup yorum, tahmin, takdir yoluyla infaz kabiliyeti olmayan ilam hükmünün infazı sağlanamaz. Bu nedenle takip dayanağı ilamın hüküm bölümünün 5.bendinde yer alan (tarafların talep ve kabulleri gereğince küçük Sina’nın yuva ve Semra’nın okul masraflarının davacı baba tarafından karşılanmasına) ilişkin hükmün infaz kabiliyeti yoktur (HGK.nun 08.10.1997 tarih ve 1997/12-517 E.1997/776 K.). Zira, her zaman tek taraflı olarak temin edilebilecek okul taksitleri ve dersane ücretlerine ilişkin belgelere (kaldı ki ilamda dersane ücreti de yer almamaktadır) dayanılarak (ayrıca alacak ilama bağlanmaksızın) ilamların icrası yoluyla takip yapılamaz. Açıklanan nedenlerle borçlu şikayetinin kabulüne karar vermek gerekirken reddi isabetsizdir”.

Görüldüğü gibi, yeteri kadar açık olmayan hüküm sonuçlarının yorum, takdir veya tahmin yoluyla infazı mümkün değildir. Ayrıca, hak ve borçların eksik yazılması durumunda bunların sonradan gerekçeli kararda bile tamamlanması mümkün olmadığından; böyle bir hüküm sonucu tarafların taleplerini karşılamadığı gibi, adalet duygularını da tatmin etmeyecektir.

²³⁷ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.110-111.

²³⁸ Kuru, **USUL C.III**, s.3060-3061; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.111.

²³⁹ HGK., T. 22.03.2006, 12-92 / 85, Kararın özeti için bkz.: İBD, Cilt 81, 2007/1, s.165-166.

Ayrıca dava dilekçesi, bilirkişi raporu gibi herhangi bir belgeye atıf yapılarak hüküm kurulmasının da yasaya aykırı olduğu Yargıtay’ca içtihat edilmiştir²⁴⁰:

“... Bilindiği üzere, tarafların tüm delilleri toplanıp, tetkik edildikten ve HUMK’un 376. maddesine göre, son sözleri dinlenip, duruşmanın bittiği bildirildikten sonra hakimin, aynı yasanın 388. maddesi uyarınca kararı gerekçesiyle birlikte (tam olarak) yazması ve hüküm sonucunu 489. maddede öngörülen biçimde tefhim etmesi asıldır.

Hüküm sonuç bölümünde de, istek sonuçlarından her biri hakkında taraflara yüklenen borç ve hakların birer birer, açıkça, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak biçimde yazılması zorunludur.

Mahkemece, kifayetsiz ve kendi içerisinde çelişkili olan ve pay hesaplamasında ve aralarında tereddüt yaratacak nitelikteki denetime açık olmayan bilirkişi raporuna atıfta bulunmak suretiyle kurulan hükmün usul yasasının değinilen hükümlerine uygun olduğunu söyletebilme olanağı yoktur”.

Diğer bir Yargıtay kararında bu husus şu şekilde ele alınmıştır²⁴¹:

“Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 388/5. maddesi, hükmün sonucu kısmında gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin yükletilen borç ve tanınan hakların mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesini emredici kural olarak getirmiştir. Gerekçeli kararın da kısa karara uygun düzenlenmesi zorunludur (HUMK m.381/2).

²⁴⁰ 1.HD., T. 04.06.2003, 5988 / 6767, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.201.

²⁴¹ 2.HD., T. 27.01.1995, 124 / 989, Kararın özeti için bkz.: YKD., 1995/5, s.724.

Dava dilekçesi, bilirkişi raporu gibi herhangi bir belgeye atıf yapılarak hüküm kurulamaz. Gerek tefhim edilen ve zabıtle belirlenen kararda gerekse buna uygun düzenlenmesi zorunlu gerekçeli kararda hüküm altına alınan eşyanın cins, nitelik, miktar ve değerlerinin ayrı ayrı gösterilmesi ve taraflara yüklenen borç ile tanınan hakkın infazda güçlük çıkarmayacak biçimde belirtilmesi gerekir. Bu yön gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır”.

Yargıtay dava dilekçesi, bilirkişi raporu gibi herhangi bir belgeye atıf yapılarak hüküm kurulması yanında direnme kararında sadece eski karara atıf yapılmasını da HUMK m.388 hükmüne aykırı görmüştür.

Şöyle ki, “mahkeme kararlarında nelerin yazılacağı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 388. maddesinde belirtilmiştir. Hüküm sonucu kısmında gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin isteklerin her biri hakkında verilen hükümlerle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerekir.

Aynı kural, HUMK’un 389. maddesinde de tekrarlanmıştır. Keza HUMK’un 381. maddesi (kararın tefhimi en az 388. maddede belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur). Bu biçim yargıda açıklık ve netlik prensibinin gereğidir. Aksi hal, yeni tereddüt ve ihtilaflar yaratır. Hatta giderek denilebilir ki, dava içinden davalar doğar, hükmün hedefine ulaşılmasını engeller, kamu düzeni ve barışı oluşturulamaz. Ayrıca bozma kararı ile ilk hüküm hayatiniyetini yitirdiğinden ona atıf suretiyle hüküm tesisinin yukarıda açıklanan kurallara uygun düşmeyeceği de aşıkardır.

Somut olayda da aslolan kısa kararda, hüküm fıkrası oluşturulmamış; yalnızca (...) yönünde yapılan değerlendirmelerle önceki karar gibi karar verilmesine denilmekle yetinilmiştir. O itibarla mahkemece HUMK’un 388.

maddesinin açık hükmü gözetilmeksizin yazılı biçimde karar verilmesi doğru değildir. Direnme kararı bu nedenle bozulmalıdır”²⁴².

Görüldüğü gibi, önceki hükme atıf yapılarak verilen direnme kararları usule uygun değildir. Bu nedenle, HUMK’un 381. ve 388. madde hükümlerine aykırı olarak “önceki kararda direnilmesi” denilmek suretiyle karar verilmesi ve bu kararın bozulması durumunda, mahkeme tarafından Genel Kurulun bozma kararına uyulmasından sonra yapılacak olan direnme kararının HUMK’un 381. ve 388. madde hükümlerine göre yazılmasıdır.

Sonuç olarak, hüküm sonucu o kadar öz ve açık bir şekilde kaleme alınmalıdır ki, infazı yerine getirecek olan mercii hüküm sonucunu okur okumaz hiç duraklamadan infaz edilebilmelidir²⁴³.

b. Dava Açıldığı Tarihteki Duruma Göre Hükme Bağlanır

Her dava açıldığı tarihteki maddi ve hukuki esaslar çerçevesinde hükme bağlanır; dava açıldığı tarihte var olan alacaklar hüküm altına alınabilir²⁴⁴. Örneğin; davacı ancak dava açıldığı tarihe kadar gerçekleştirmiş olan alacağının hüküm altına alınmasını isteyebilir; dava tarihinden sonra doğacak haklar için o davada karar verilmesini talep edemez²⁴⁵. Dava tarihinden sonra doğmuş olan hakların aynı davada karar altına alınması mümkün olmadığından, onlar ancak yeni bir dava konusu yapılabilecektir²⁴⁶.

²⁴² HGK., T. 16.03.2005, 9-191 / 144, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.138-139.

²⁴³ Yavuz, **ADLİ KARARLAR**, s.458.

²⁴⁴ Tahir Çağa, “Mahkemece Hüküm Verilirken Dava Tarihindeki mi Yoksa Hüküm Tarihindeki Maddi ve Hukuki Durum mu Esas Tutulmalıdır?”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII**, Ankara, 26-27 Nisan 1991, s.138.

²⁴⁵ Kuru, **USUL C.II**, s.1674.

²⁴⁶ Erdoğan, **a.g.e.**, s.461-462.

Davanın açıldığı tarihteki duruma göre karara bağlanacağı kuralı, Yargıtay kararında şu şekilde yer almıştır:

“Her dava açıldığı tarihte tespit edilen duruma göre hükme bağlanır. Dava şartlarının mevcut olup olmadığı dava tarihine göre tayin olur. Davacı ancak dava tarihinde var olan alacağının hüküm altına alınmasını isteyebilir. Dava tarihinden sonra doğacak hakların hüküm altına alınması caiz değildir. Yargıtay İçtihat Birleştirme Hukuk Kısmı Genel Kurulunun 28.11.1956 gün ve E.15, K.15 sayılı içtihadına göre “her davada açıldığı tarihte tespit edilen vaziyet hükme esas ittihaz” olunur”.

Dava şartları da kural olarak davanın açıldığı tarihe göre belirlenir²⁴⁷. Ancak, davanın başında dava şartlarının bulunup bulunmadığını kendiliğinden incelemekle yükümlü olan hakim, bu yükümlülüğünü ihmal ederek dava şartlarından biri noksan olmasına rağmen davanın esasına girmiş olabilir. Bu dava şartı noksanlığı dava sırasında ortadan kalkmış ise, hüküm anında bütün dava şartları tamam olduğundan, hakim davanın esası hakkında karar verebilir²⁴⁸. Burada, hüküm tarihi esas alınarak karar verilir çünkü hüküm anında bütün dava şartları tamdır. Görüldüğü gibi, hüküm verilirken hüküm tarihinin esas alındığı durumlar da mevcuttur.

Yargıtay bazı kararlarında hüküm tarihini esas aldığını şu şekilde açıklamıştır²⁴⁹:

Mümeyyiz küçüğün bizzat açtığı davanın görülmesi sırasında reşit olması halinde, davanın dava ehliyeti yokluğundan dolayı reddine karar verilemez”.

²⁴⁷ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.322.

²⁴⁸ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.322.

²⁴⁹ 3.HD., T. 25.1.1952, 1099 / 194, Kararın özeti için bkz.: Çağa, **a.g.m.**, s.138.

Yargıtay'ın, bu gibi kararlarından dava şartları hakkında hüküm tarihini esas alma eğiliminde olduğu izlenimi uyansa da, her davanın açıldığı tarihteki duruma göre hükme bağlanması gerektiği yolundaki kuralından ne gibi bir gerekçeyle dava şartları bakımından ayrılmak istediği ve bunlar hakkında hüküm tarihini esas aldığı anlaşılamamaktadır²⁵⁰.

3. Hüküm Sonucunda Bütün Talepler Hakkında Karar Verilmelidir

Davacının talepleri, asıl talepler ve yardımcı talepler olmak üzere ikiye ayrılır. Mahkemenin, hüküm sonucunda bu taleplerin hepsi hakkında karar vermesi gerekir.

a. Asıl Talepler

Anayasa m.36/2 uyarınca; hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz. Bu nedenle hakim, bir davada ileri sürülen talepler hakkında hüküm kurma yükümlülüğü altındadır. Bir davada hakimın hüküm kurma sınırını, dava dilekçesindeki sonuç istek bölümü çizer²⁵¹.

Mahkemenin hüküm sonucunda ilk önce asıl talep hakkındaki kararını açık bir şekilde belirtmesi gerekir²⁵².

Mahkemenin asıl talep hakkındaki kararı, dava çeşitlerine göre değişiklik gösterir. Şöyle ki; mahkeme eda davasında, davalının bir şey vermeye, yapmaya ya da belli bir şeyi yapmamaya mahkum edilmesine karar verdiği gibi; tespit davasında, bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığı veya

²⁵⁰ Çağa, **a.g.m.**, s.139, dn.9.

²⁵¹ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.262.

²⁵² Kuru, **USUL C.III**, s.3076.

yokluğunun açık ve seçik bir şekilde tespitine; inşai davada ise, yeni bir hukuki durum yaratılmasına veya mevcut hukuki durumun kaldırılmasına ya da ona yeni bir şekil verilmesine karar verir²⁵³.

Hakim, asıl talepler hakkında hüküm verirken her talebi karşılamaya mutlaka dikkat etmeli, usulüne uygun olsun ya da olmasın bunlar hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermelidir.

b. Yardımcı Talepler

Davacı, dava dilekçesinde asıl talep yanında yardımcı taleplerde de bulunabilir. Bu durumda mahkemenin, hüküm sonucunda davacının dava dilekçesindeki yardımcı taleplerin tümü hakkında karar vermesi gerekir.

(1) Faiz

Borçlar Kanununda faizin tanımı yapılmamış olmakla beraber, öğretide değişik ifadelerle ancak özü aynı olan çeşitli faiz tanımları yapılmıştır. Buna göre, faiz bir miktar paranın kullanılmasının karşılığı olan bir borçtur²⁵⁴. Faiz, alacaklının bir miktar paradan yoksun kalması nedeniyle paranın miktarına ve borcun süresine göre ona ödenen bir karşılıktır²⁵⁵. Bir başka ifade ile faiz, alacağın medeni semeresi²⁵⁶, asıl alacağa bağlı, yardımcı bir talep konusudur²⁵⁷.

²⁵³ Kuru, **USUL C.II**, s.1603; Önen, **YARGILAMA**, s.272.

²⁵⁴ Ahmet M.Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 2008, s.455.

²⁵⁵ Mustafa Reşit Karahasan, **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, C.II, İstanbul, 2003, s.819.

²⁵⁶ Emel Deynekli, Sedat Kısa, **Faiz Hukuku**, Ankara, 2003, s.17. (**FAİZ**); Adnan Deynekli, Sedat Kısa, **İtirazın İptali Davaları, İcra İnkâr ve Kötüniyet Tazminatı**, Ankara, 2005, s.199. (**TAZMİNAT**)

²⁵⁷ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.284.

Faiz borcu asıl borca bağılı fer'i nitelikte bir borçtur²⁵⁸. Buna göre, asıl borç olan para borcu mevcut ve geçerli ise, bunun fer'i nitelikte olan faiz borcu da mevcut ve geçerli sayılacak, asıl borç geçerli değilse faiz borcu da geçerli sayılmayacaktır²⁵⁹. Faiz borcunun asıl borcun varlığına bağılı bir borç olması, etkisini asıl borcun zamanaşımı nedeniyle son bulmasında da gösterir. Buna göre, asıl borç zamanaşımı nedeniyle son bulduğunda, buna bağılı olan faiz borçları da son bulur²⁶⁰.

Hakimin faize karar verebilmesi için davacının bu konuda açık talebinin bulunması şarttır (HUMK m.74).

“Davalının faiz istemi olmadığı halde istek dışına çıkılarak manevi tazminata faiz yürütülmesi (HUMK m.74) yasaya aykırıdır”²⁶¹.

Davacının dava dilekçesinde faiz istemiş olması şartıyla, hüküm sonucunda faizin başlama tarihinin, türünün gösterilmesi zorunludur.

“Son olarak, karar altına alınan ecrimisile tahakkuk ya da dönem sonu itibariyle yasal faize hükmedilmesi gerekirken, hangi tarihten itibaren faiz uygulandığı belirtilmeden karar verilmiş olması uygun bulunmamıştır. (HUMK m.388/son)

Sonuç: Bu itibarla yukarıda açıklanan esaslar göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsiz, temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde olduğundan kabulü ile hükmün HUMK'un 428.maddesi gereğince BOZULMASINA, peşin alınan temyiz harcının istek halinde temyiz edene iadesine, 12.07.2005 tarihinde oybirliği ile karar verildi”²⁶².

²⁵⁸ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.457; Mahmut Bilgen, **Faiz Hukuku Munzam Zarar**, İstanbul, 2001, s.146; Karahasan, **a.g.e.**, s.819.

²⁵⁹ Deynekli, Kısa, **FAİZ**, s.15; Karahasan, **a.g.e.**, s.819; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.457; Bilgen, **a.g.e.**, s.146.

²⁶⁰ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.457.

²⁶¹ 2.HD., T. 08.03.2002, 2413 / 3176, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.284.

Davacı dava dilekçesinde temerrüt tarihinden itibaren faiz isteyebileceği gibi dava tarihinden itibaren de faiz isteyebilir²⁶³. Ancak davacı dava dilekçesinde faiz istemiş olmakla beraber, faizin başlangıç tarihini göstermemiş ise, mahkeme dava tarihinden itibaren faize hükmeder²⁶⁴.

“Faizin başlangıcı yönünden dava dilekçesinde açıklık yok ise, alacağı dava gününden başlayarak faiz yürütülmesi istenmiş sayılır²⁶⁵.”

Mahkemenin faize hükmedebilmesi için davacının dava dilekçesinde ayrıca faiz oranını da göstermiş olması şart değildir²⁶⁶. Bu durumda mahkeme kanuni faiz oranına hükmeder.

(2) İcra İnkâr Tazminatı

İcra İflas Kanununun 67.maddesinde düzenlenmiş olan icra inkar tazminatı, “müeyyide yönü ağır basan tazminat niteliğinde” bir yardımcı taleptir. Tek başına dava edilemez²⁶⁷.

İcra inkar tazminatı; itirazın iptali, menfi tespit ve borçtan kurtulma davaları sonunda borçlunun itirazının haksız olduğuna karar verilirse alacaklı lehine hükmolunan ve borç miktarının yüzde kırkıdan aşağı olmamak üzere borçlunun mahkum edildiği tazminat türüdür²⁶⁸.

²⁶² 3.HD., T. 12.07.2005, 7602 / 7874, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.285.

²⁶³ Kuru, **USUL C.III**, s.3130, 3134.

²⁶⁴ Kuru, **USUL C.III**, s.3135.

²⁶⁵ 4.HD., T. 05.06.1986, 3810 / 4638.

²⁶⁶ Kuru, **USUL C.III**, s.3137.

²⁶⁷ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.319.

²⁶⁸ Baki Kuru, **İcra ve İflas Hukuku**, C.I, İstanbul, 1998, s.301. (**İCRA C.I**); Deynekli, Kısa, **TAZMİNAT**, s.201; Yönel Özkan, **İcra İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası**, Ankara, 2004, s.202; Baki Kuru, “İcra İnkâr Tazminatı”, **Yargıtay Yüzüncü Yıl Dönümü Armağanı**, İstanbul, 1968, s.725. (**TAZMİNAT**)

Davacı dava dilekçesinde icra inkar tazminatı da istemiş ise mahkemenin, icra inkar tazminatı hakkında da karar vermesi gerekir²⁶⁹. Ancak, mahkemenin borçluyu icra inkar tazminatına mahkum edebilmesi için gerekli şartlar şunlardır²⁷⁰:

—Alacaklı, para alacağını tahsil için borçluya karşı ilamsız icra takip yollarından birine girişmiş olmalıdır.

—Borçlunun, ödeme emrinin tebliği üzerine takip konusu alacağın varlığına veya miktarına usulüne uygun itirazı ile takip durmuş olmalıdır.

—Alacaklı, itirazın kaldırılması için icra mahkemesine gitmeyip doğrudan doğruya mahkemeye başvurarak itirazın iptalini dava etmiş olmalıdır.

—Alacaklı, ödeme emrine karşı borçlunun itirazının kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren bir yıl içinde mahkemeye başvurarak borçlu aleyhine itirazın iptali davasını açmış olmalıdır.

—İtirazın iptalini dava eden alacaklı, dava dilekçesinde tazminata karar verilmesini de talep etmiş olmalıdır²⁷¹.

—Yargılama sonunda davacı alacaklı lehine karar verilerek borçlunun ödeme emrine karşı itirazı iptal edilmiş olmalıdır.

²⁶⁹ Kuru, **USUL C.III**, s.3078.

²⁷⁰ Timuçin Muşul, **İcra İflas Hukuku, I-İcra Hukuku**, İstanbul, 2001, s.339. (**İCRA**); Özkan, **a.g.e.**, s.202; Kuru, **İCRA C.I**, s.301.

²⁷¹ “...dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillere gerektirici sebeplere ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına ve davacı taraf İİK’nun 67.maddesi hükmü uyarınca, icra inkar tazminatı yönünde bir talepte bulunmamış olmasına ve reeskont oranındaki artış ve eksilişlerin icra takibi sırasında dikkate alınması mümkün bulunmasına göre, davacı tarafın temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir. Sonuç: Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı davacı vekilinin bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA...”. Deynekli, Kısa, **TAZMİNAT**, s.691.

—İtirazı iptal edilen borçlu itirazında haksız bulunmuş olmalıdır.

—İtirazın iptali davasında, alacaklı lehine icra inkar tazminatına hükmedilebilmesi için, borçlunun ödeme emrine itirazında kötüniyetli olması gerekmez.

Mahkeme, davacının isteğinden daha fazla oranda icra inkar tazminatına hüküm veremez. *“%40’dan fazla icra inkar tazminatına hükmedilmesi için alacaklının uğradığı zararın %40’ndan fazla olduğunu kanıtlaması gerekir”*²⁷².

İcra inkar tazminatına, diğer davalarda olduğu gibi, haklılık durumuna göre karar vermek gerekir. Ancak durumun tespiti, dava tarihine göre değil; icra takibinin yapıldığı tarihe göre yapılmalıdır²⁷³.

(3) Kötüniyet Tazminatı

Kötüniyet tazminatı; itirazın iptali, menfi tespit ve borçtan kurtulma davaları sonunda alacaklının takibinde haksız olduğuna karar verilirse borçlu lehine hükmolunan ve reddedilen alacak miktarının yüzde kırkıdan aşağı olmamak üzere alacaklının mahkum edildiği tazminat türüdür²⁷⁴.

Mahkemece kötüniyet tazminatına hükmedilebilmesi için de, davalı borçlunun bu yönde bir talebinin olması gerekir²⁷⁵.

²⁷² 19.HD., T. 28.11.1996, 4506 / 10649, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.320.

²⁷³ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.320.

²⁷⁴ Deynekli, Kısa, **TAZMİNAT**, s.350.

²⁷⁵ “İİK’nun 67.maddesi uyarınca borçlu yararına % 40 tazminata hükmedilmesi için alacaklının takibinde haksız ve kötüniyetli olması ve ayrıca bu yönde bir talebin bulunması gerekir. Davalı “cevap dilekçesi” nde haksız takip tazminatı yönünden bir talepte bulunmamış olduğu gibi son oturumda davalı vekilinin bu yöne ilişkin talebini davacı vekili aynı oturumda karşı çıkmış bulunmasına göre, davalı yararına % 40 tazminata hükmedilmemesi gerekirken, bu yönden yanılıya düşülmesi doğru

Kötüniyet tazminatının icra inkar tazminatından farklı yönü, burada davanın borçlu lehine sonuçlanması ve davacı alacaklının takibinde haksız ve kötüniyetli olmasıdır. İcra inkar tazminatına hükmedilebilmesi için borçlunun itirazında haksız olması yetmekte ayrıca kötüniyetli olması aranmamakta iken, kötüniyet tazminatına hükmedilebilmesi için ise alacaklının takibinde haksız ve aynı zamanda kötüniyetli olması aranmaktadır. Kötüniyetten kasıt, alacaklının bir alacağı olmadığını bildiği halde icra takibine başvurmuş olmasıdır.

(4) Nafaka

Boşanma davası ile birlikte ileri sürülen nafaka talepleri de davanın eki yani yardımcı talep niteliğindedir.

Nafaka türlerinden biri olan yoksulluk nafakası TMK m.175’de düzenlenmiştir. Buna göre, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Görüldüğü gibi, hakimin yoksulluk nafakasına karar verebilmesi için eşlerden birinin bu nafakayı talep etmesi gerekir²⁷⁶.

“Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için bu konuda miktarda açıklanarak açıkça talepte bulunulması gerekir. Davacı kadının böyle bir talebinin olmadığı nazara alınmadan yoksulluk nafakası takdiri doğru görülmemiştir”²⁷⁷.

görülmemiştir”. 19.HD., T. 27.10.1994, E. 1993 / 9593, K. 10109, Kararın özeti için bkz.: İBD., 1995/7-8-9, s.447.

²⁷⁶ Mehmet Akif Tutumlu, **Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları**, Ankara, 2002, s.457. (BUTLAN)

²⁷⁷ 2.HD., T. 26.09.2002, 9956 / 10764, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.317.

Tedbir nafakası ise, boşanma veya ayrılık davası açıldığında, davanın devamı süresince çocuk ve eşin bakımı için gerekli olan giderlerin karşılanmasını sağlayan nafaka türüdür. Tedbir nafakasını hakim, yoksulluk nafakasından farklı olarak re'sen takdir eder.

“Boşanma davası açılmakla eşlerin ayrı yaşama ve nafaka isteme hakkı doğar. Kaldı ki, istek olmasa bile davanın devamı süresince gerekli tedbirlerin davaya bakan hakim tarafından kendiliğinden (re'sen) alınması zorunludur”²⁷⁸.

Tedbir nafakasının hükmün kesinleşmesine kadar devam edeceğinin hakim tarafından nafakaya ilişkin hükümde gösterilmesi gerekir. Tedbir nafakası her ne kadar geçici bir koruma tedbiri olsa da, HUMK m.112'deki genel kurala tabi olmadığından hükmün verilmesiyle kendiliğinden kalkmaz. Mahkeme boşanma davasının kabulüne veya reddine ilişkin kararında, tedbir nafakasının devamına ilişkin açık bir hüküm kurmasa ve hatta boşanma kararında tedbir nafakasının kesilmesine karar verse bile, boşanma hükmü kesinleşmedikçe icra olunamayacağından tedbir nafakası boşanma kararının kesinleşme tarihine kadar sürer ve kesinleşme tarihinde kendiliğinden son bulur. Dolayısıyla, tedbir nafakasının hükmün kesinleşmesine kadar devam edeceğinin hükümde gösterilmesi zorunlu değildir.

Bu husus, Yargıtay kararında şu şekilde vurgulanmıştır²⁷⁹:

“Boşanma davasının görülmesi sırasında MK'nın 137. maddesi (şimdi MK m.169) gereğince verilen tedbir nafakası boşanma davasına ilişkin hükmün kesinleşmesine kadar devam eder. Burada HUMK'un 112. maddesinin uygulama yeri yoktur. MK'nın 162. madde hükmüne göre boşanma davasından sonra ve bağımsız olarak verilen tedbir nafakası

²⁷⁸ 2.HD., T. 07.07.2003, 9297 / 10343, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.316.

²⁷⁹ 12.HD., T. 30.04.2001, 6629 / 7339, Kararın özeti için bkz.: KBİBB.

boşanmaya ilişkin kararın kesinleşme tarihinde kesilmeyip devam eder. Somut olayda borçlu kocanın açtığı boşanma davasından sonra alacaklı karı MK'nın 162/2. maddesi gereğince nafaka davası açmış her iki dava (boşanma, nafaka) birleştirilmiş boşanma davasının reddine, nafaka davasının ise kabulüne ve aylık 100.000.000.-TL tedbir nafakasının davalı kadına verilmesine ilişkin hüküm kurulmuştur. Az yukarıda açıklandığı üzere MK'nın 162. maddesi hükmüne göre verilen nafaka, boşanmanın kesinleşmesiyle kesilmeyecek nitelikte olduğu halde icra müdürlüğünün aksine düşüncelerle boşanma davasının kesinleşme tarihine kadar nafakanın talep edileceğine ilişkin gerekçesinde isabet olmadığından alacaklı kadının bu nedenle memur muamelesinin iptal isteminin kabulüne karar vermek gerekirken istemin reddine karar verilmesi doğru değildir”.

“(...) tedbir nafakasına boşanmanın reddi kararının kesinleşme tarihine kadar hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru (bulunmamıştır)(...) Temyiz edilen hükmün 2. bendinde “davalı için süresiz olarak” ibaresinin çıkarılıp “kararın kesinleşinceye kadar” cümlesinin eklenerek hükmün düzeltilen bu şekli ile –ONANMASINA”²⁸⁰.

Görüldüğü gibi bu konudaki Yargıtay kararları, boşanma davasının görülmesi sırasında karar verilen tedbir nafakasının boşanma davasına ilişkin hükmün kesinleşmesine kadar devam edeceğini içtihat etmiştir.

Diğer bir nafaka türü olan iştirak nafakası TMK m.182/2’de düzenlenmiştir. Buna göre, velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. İştirak nafakasına hakim, tedbir nafakasından olduğu gibi re’sen hükmeder.

“Boşanma ve ayrılık vukuunda çocuk kendisine tevdi edilmemiş taraf gücüne göre onun bakım ve eğitim giderlerine katılmakla yükümlüdür

²⁸⁰ 2.HD., T. 14.01.2004, 16329 / 273, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.317.

(TMK.md.182). *Bu hususu hakimın görevi gereği kendiliğinden dikkate alması gerekmektedir. O halde, velayeti temyiz edene tevdi edilen küçük (A) için iştirak nafakasına hükmedilmemesi usul ve yasaya aykırıdır*²⁸¹.

Sonuç olarak, nafakaya ilişkin hükümde hakim, nafakanın türünü, başlangıç tarihini, miktarını, tedbir nafakasının hükmün kesinleşmesi tarihine kadar devam edeceğini, nafaka alacaklısı ve yükümlüsünü göstermelidir. Bu konudaki hüküm belirsizlikleri bozmaya neden olduğu gibi, infaz aşamasında güçlükler de doğurmaktadır. Ayrıca, gerekçede değerlendirilen nafakaya hüküm sonucunda mutlaka yer verilmelidir²⁸².

(5) Yargılama Giderleri

Tarafların, davanın görülmesi ve sonuçlanması için ödedikleri paraların tümüne yargılama giderleri denir. Bu tanım, geniş anlamda yargılama giderleri için kullanılmakta ve harçlar da bu kapsama dahil edilmektedir. Dar anlamda yargılama giderleri ise, dava için gerekli olan bir iş veya hizmetin gerektirdiği giderlerdir²⁸³.

Nelerin yargılama gideri sayıldığı HUMK m.423’de gösterilmiştir. Buna göre, yargılama giderleri şunlardır:

²⁸¹ 2.HD., T. 18.09.2003, 10410 / 11617, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.318.

²⁸² “Davalının yoksulluk nafakası alamayacağı kararın gerekçesinde açıklanmış ise de, hüküm fıkrasında düzenleme yapılmamıştır. Mahkemece yoksulluk nafakası konusunda da hükmün fıkrasında düzenleme yapılması zorunludur (HUMK m.74). Bu hususun dikkate alınmaması usul ve yasaya aykırıdır”. 2.HD., T. 03.05.2000, 4114 / 5755, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.318.

²⁸³ Hüsnü Aldemir, **Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri**, Ankara, 2009, s.22; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.291; Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, 5.Cilt, İstanbul, 2001, s.5327. (**USUL C.V**)

—Tarife gereğince mahkeme kalemi vasıtasıyla yapılan giderler²⁸⁴ ile duruşma oturumu, keşif ve haciz giderleri yargılama giderlerine dahildir (m.423/1).

—Tanıkların seyahat ve ikamet giderleri ve yevmiyesi ile bilirkişi ücreti ve giderleri yargılama giderlerine dahildir (m.423/2).

—Resmi dairelerden istenen belgelerden asıl ve suretlerinin tasdik pulu ve harçları yargılama giderlerine dahildir (m.423/4).

—Mahkemede bizzat hazır bulunan tarafların bulundukları günlere ait seyahat ve ikamet giderleri yargılama giderlerine dahildir (m.423/5).

—Vekalet ücreti de yargılama giderlerindendir (m.423/6).

—Delil tespiti ve ihtiyati tedbir giderleri de yargılama giderlerine dahildir.

Yargılama giderleri yukarıda sayılanlardan ibaret olup, bunun dışındaki giderlerin davayı kaybeden taraftan yargılama gideri olarak istenmesi mümkün değildir.

Hukuk davalarında hakim, yargılama sonunda asıl uyuşmazlık ile birlikte dava için yapılmış olan yargılama giderlerini haksız çıkan taraftan alınarak haklı olan tarafa verilmek üzere karara bağlamak zorundadır²⁸⁵. Davada haksız çıkan tarafa yükletilecek olan yargılama harç ve giderleri, hem davayı kazanan tarafın daha önce peşin olarak ödediği hem de Devlete

²⁸⁴ Örneğin, tebligat giderleri.

²⁸⁵ “Boşanma davası kabul edildiğine göre vekalet ücreti ve yargılama giderlerinin davalıya yükletilmesi gerekirken davacıya yükletilmesi doğru değildir.

Sonuç: Temyiz edilen kararın 2.bentte gösterilen sebeplerle BOZULMASINA”. 2.HD., T. 11.05.1998, 4785 / 568, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.295.

ödenmesi gereken harçlar ve giderlerdir. Ayrıca, davayı kazanan taraf davayı bir vekil aracılığı ile takip etmişse, haksız çıkan taraf yargılama gideri olarak vekalet ücreti ödemeye de mahkum edilir.

Yargılama giderleri hakkında hüküm verilebilmesi için tarafların dilekçelerinde yargılama giderlerini açıkça istemiş olmalarına gerek yoktur, hakim bu konudaki hükmü talep olmasa bile re'sen oluşturmakla yükümlüdür²⁸⁶. Bu husus, 29.05.1957 tarih ve 4/16 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında şu şekilde açıklanmıştır²⁸⁷:

“...vekalet ücretine diğer muhakeme masrafları gibi mutlak surette, talep olunmaksızın re'sen hükmedilmesi icap ettiğine...”

Hükümde yargılama giderlerine re'sen karar vermekle yükümlü olan hakimin, bu yükümlülüğünü unutma vs. nedenle yerine getirememesi bir takım sorunlara yol açmaktadır. Şöyle ki, re'sen hükümlendirilmesi gereken yargılama giderlerinin kararda çözüme bağlanmaması halinde, bundan zarar gören taraf temyiz hakkını kullanarak sonuçta hükmün düzeltilmesini sağlayabilecek olsa da, kesin olarak verilen hükümlerde bu olanak bulunmamaktadır. Diğer taraftan, 29.05.1957 tarih ve 4/16 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre, yargılama giderlerinin ayrı bir dava konusu yapılamayacağı düşünüldüğünde, giderlerin hükme bağlanmasının önemi daha da artmaktadır.

Yukarıda belirtildiği üzere hüküm sonucunun çok açık olması gerektiğinden, HUMK m.388/2, 389 ve 426 gereğince yargılama giderlerinin de döküm ve tutarının hükümde açık bir şekilde gösterilmesi gerekir.

²⁸⁶ Kuru, **USUL C.V.**, s.5341; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.291.

²⁸⁷ RG. 04.09.1957 – 9697.

Yargılama giderlerinin hükümde açık olarak belirtilmemesi de, bir bozma sebebidir²⁸⁸.

G. KANUN YOLU

Hükümde gösterilmesi gereken unsurlardan biri de, tefhim edilen hükme karşı başvurulabilecek bir kanun yolunun bulunup bulunmadığı, bulunuyor ise bunun süresidir (HUMK m.388/4). Hatta hükme karşı kanun yolu açık ise, hükme karşı kanun yoluna başvurulabileceğinin yanı sıra süresinin tebliğ veya tefhimden itibaren işlemeye başladığının da hükümde gösterilmesi gerekir²⁸⁹.

Hükümde kanun yolunun belirtilmesi gerektiğine ilişkin bu yükümlülük, adil yargılanma hakkının bir yansıması olarak Anayasanın 40.maddesinin 2.fıkrasında temel dayanağını bulmaktadır.

“Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır”.

Bir hükme karşı kanun yolunun mevcut olup olmadığı, mevcutsa bunun süresi hakim kararı ile değil, ancak kanunla belirlenir. Bu nedenle hakimın konuya ilişkin kararı kurucu değil, açıklayıcı niteliktedir²⁹⁰. Şöyle ki, kanun yolları açık olan bir hükümde, hakimın hatalı olarak kesin ifadesini kullanmış olması tarafların temyiz haklarını etkilemez; bu nedenle temyiz süresini kaçıran taraf eski hale getirme yoluna başvurabilir²⁹¹. Aynı şekilde,

²⁸⁸ “Mahkemece yargılama giderlerinin davacıya yükletilmesine karar verilmişse de, bu giderlerin dökümü ve tutarı belirtilmemiştir. O halde, hüküm anılan maddeye aykırı bulunduğundan bu nedenle bozulmalıdır”. 13.HD., T. 16.09.1975, 379 / 5312, Kararın özeti için bkz.: Kuru, **USUL C.III**, s.3080.

²⁸⁹ Kuru, **USUL C.III**, s.3173.

²⁹⁰ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.324.

²⁹¹ Kuru, **USUL C.III**, s.3173; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.324-325.

kanuna göre kesin nitelikte olan bir hüküm de, hakim kanun yollarının açık olduğunu bildirmiş olması da taraflara temyiz hakkı vermez²⁹². Ayrıca, hükme karşı başvurulacak bir kanun yolunun bulunup bulunmadığının belirtilmemesi halinde de süreyi kaçıran taraf eski hale getirme yoluna başvurabilecektir²⁹³.

Hükümde kanun yoluna başvuru süresi kanuni süreden daha fazla gösterilmiş ise, hükümde gösterilen süre uygulanacak yani hükme karşı bu daha uzun olan başvuru süresi içinde kanun yoluna gidilebilecektir²⁹⁴. Buna karşın, hükümde kanun yoluna başvuru süresi kanunen öngörülen süreden daha kısa gösterilmişse, hükme karşı kanunen öngörülen süre içinde kanun yoluna başvurulacaktır²⁹⁵.

Sonuç olarak, hüküm sonucunda kararın kesin olup olmadığının gösterilmesi ile kanun yolları açıksa bunun türünün ve süresinin ne olduğunun belirtilmesi özellikle vekil ile temsil edilmeyen taraflar açısından büyük önem taşımaktadır.

H. KARAR TARİHİNİN GÖSTERİLMESİ

Karar tarihi, kararın kimliğini oluşturan unsurlardan biridir²⁹⁶. Temyiz süresinin tefhim ile başladığı davalarda bu sürenin denetimi ve kanun yoluna başvuru süresinin hükmün tebliği ile başladığı davalarda gerekçeli kararın yazıldığı tarihin denetimi gibi birçok işlemin yapılmasında karar tarihinin büyük önemi vardır²⁹⁷. Ayrıca İİK'nın 100.maddesindeki sırayı tespit etmek, dava ve karar tarihlerinin yazılması ile mümkün hale gelir²⁹⁸. Bu nedenle,

²⁹² Kuru, **USUL C.III**, s.3173; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.325.

²⁹³ Kuru, **USUL C.III**, s.3173.

²⁹⁴ Kuru, **USUL C.III**, s.3173.

²⁹⁵ Kuru, **USUL C.III**, s.3173.

²⁹⁶ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.327.

²⁹⁷ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.327.

²⁹⁸ Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.611.

karar başlığında karar tarihinin doğru olarak yazılmasına, karar sonunda yazılan tarihin başlıktaki ile aynı olmasına dikkat etmek gerekir.

“Aynı kanunun (HUMK m.381/2) kararın kapsadığı hususları düzenleyen 388.maddesinin 5.bendinde kararın verildiği tarihin de bulunacağı açıklanmıştır.

Gerekçeli kararın karar başlığında, karar tarihi 18.04.2002 olarak gösterilmiş iken, kararın sonunda 09.04.2002 tarihinin gösterilmesi Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388.maddesine aykırıdır.

Sonuç: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 427/6.maddesine dayalı kanun yararına bozma isteğinin açıklanan sebeple kabulü ile hükmün sonuca etkili olmamak üzere BOZULMASINA, oybirliği ile karar verildi”²⁹⁹.

I.KARARIN HAKİM VE ZABIT KATİBİ TARAFINDAN İMZALANMASI

Usuli işlemlerin, geçerlilik şartlarından biri de imzadır. Çünkü kanun koyucu, sözlü yargılamanın ancak duruşma tutanakları ile ispat olunabileceğini kabul etmiş ve bu nedenle tutanakların duruşmanın sonunda hakim ve zabıt katibi tarafından derhal imzalanması zorunluluğunu öngörmüştür (HUMK m.152, 153).

Aynı zorunluluk hem HUMK m.388/5’te hem de m.390’da kararlar için getirilmiştir. Buna göre, HUMK m.388/5’te “karar, hakim veya hakimlerin ve tutanak katibinin imzalarını kapsar” şeklinde bir düzenleme mevcut iken,

²⁹⁹ 2.HD., T. 20.10.2003, 12277 / 13931, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.327-328.

m.390'da ise "yazılan kararların ziri kararı veren hakimlere zabıt katibi tarafından imza olunur" şeklinde bir hüküm getirilmiştir.

Doktrinde bir görüş, imzaların birinin eksikliğini bozma sebebi sayarken³⁰⁰; diğer bir görüş ise, bu hususun zaman kaybına neden olacağından bozma sebebi yapılmamasını, eksikliğin tamamlanması için dosyanın geri çevrilmesi gerektiğini ifade etmektedir³⁰¹.

Uygulamaya bakıldığında ise, Yargıtay, bazı kararlarında³⁰² imza eksikliğini bozma sebebi yaparken, bazılarında³⁰³ ise dosyanın mahkemeye geri çevrilmesi yönünde kararlar vermektedir.

Kanımızca da, usul ekonomisine daha uygun düşmesi açısından imza eksikliğinin bozma sebebi yapılması yerine, dosyanın geri çevrilmesi sebebi yapılması gerekir.

³⁰⁰ Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.611; Buran, **a.g.e.**, s.75.

³⁰¹ İlter Erdemir, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, C.II, Ankara, 1998, s.1593 (**ŞERH C.II**); Akcan, **a.g.e.**, s.84.

³⁰² "29.01.2002 tarihli zabıta ve kararda katibin imza noksanı bulunmaktadır. Bu yön kanuna aykırı olup, bozma nedenidir". 2.HD., T. 17.04.2003, 3781 / 5638, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.329.

³⁰³ "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388/5 ve 390.maddelerine göre, mahkeme kararında hakimlerin ve tutanak katibinin imzalarının bulunması zorunludur.

Dosyadaki;

05.12.2001 günlü duruşma tutanağında, aynı günlü gerekçeli kararda, 11.07.2003, 19.11.2003... günlü duruşma tutanaklarında katip imzasının;

11.07.2003 günlü duruşma tutanağında mahkeme başkanı imzasının;

16.07.2004 günlü direnme kararının 1 ve 2.sayfalarında mahkeme başkanı ile bir üyenin ve katip imzalarının, 3.sayfasında da yine katip imzasının bulunmadığı görülmüştür.

Belirtilen imza eksikliklerinin tamamlanması için dosyanın yerel mahkemeye geri çevrilmesine karar verilmesi gerekmiştir.

Sonuç: Yukarıda açıklanan şekilde işlem yapıp, imza eksikleri tamamlandıktan sonra temyiz incelemesi yapılmak üzere yeniden gönderilmesi için, dosyanın yerel mahkemeye, GERİ ÇEVİRİLMESİNE..." HGK., T. 02.03.2005, 11-92 / 121, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.331-332.

II. HÜKMÜN VERİLMESİ

A. HÜKMÜN HUKUKİ VARLIK KAZANMA KOŞULLARI

1. Tahkikat Bitmiş Olmalı

a. Tahkikatın Yapılması

Tahkikat, davanın çözümüne etkili münazaalı olayların gerçekliğini ortaya çıkarmak için yapılan işlemlerin bütünüdür³⁰⁴. Bir başka ifadeyle tahkikat, tarafların iddia ve savunmalarının aydınlatılması, davanın çözümüne etkili olan noktaların tespiti, ispat vasıtalarının öğrenilmesi, tanık ve bilirkişi dinlenmesi, belgelerin toplanması ve keşfin yapılmasıdır³⁰⁵.

Tanımdan da anlaşıldığı üzere, tarafların ileri sürdükleri vakıaların doğru olup olmadığının araştırılıp tespit edilmesi için dilekçelerin verilmesinden sonra tahkikat aşamasına geçilir. Tahkikat, davanın en uzun süren aşamasıdır.

Dilekçelerin verilmesi aşaması tamamlandıktan sonra dava dosyasını inceleyen hakim, bu inceleme sonucunda iki ihtimalle karşılaşır. Birinci ihtimal halinde hakim, davanın yargılama ve hüküm için yeteri derecede aydınlanmış olduğu kanısına varırsa tahkikat yapılmasına gerek olmadığını ve tahkikat aşamasının bittiğini taraflara bildirerek, onları sözlü yargılama için duruşmaya davet eder (m.214, 1; m.377). Bu ihtimal nadir görülmekle beraber, bazı durumlarda gerçekleşebilir. Örneğin, dava şartlarından birinin bulunmadığı

³⁰⁴ Postacıoğlu, **USUL**, s.455.

³⁰⁵ Orhan Yılmaz, “Hukuk Davalarında Tahkikatın Yürütülmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi (TBBD)**, Sayı:4, 1989, s.602.

kanısına varan hakim tahkikat yapılmasına gerek olmadığına karar verir. İkinci ihtimalde ise hakim, davanın yargılama ve hüküm için yeteri derecede aydınlanmadığı kanısına varır ve tahkikat aşamasına geçerek, tahkikata başlar.

Tahkikat, hakim tarafından, bu iş için belirli olan duruşmalarda (oturumlarda) yapılır. Kural olarak, her davada duruşma yapılması zorunludur. Kanunun gösterdiği istisnalar dışında, hakim duruşma yapmadan yani tarafları dinlemeden veya iddia ve savunmalarını bildirmeleri için kanuna uygun biçimde davet etmeden hükmünü veremez³⁰⁶. Tarafların duruşmaya çağrılıp dinlenmesi, eksik ve kapalı olayların aydınlatılması için önemlidir. Bu nedenle, tarafların dinlenmesi de bir tahkikat işidir³⁰⁷. Taraflara duruşma davetiyesinin tebliğ edildiği tarih ile duruşma tarihi arasında en az on günlük bir süre bulunmalıdır (m.215).

Hakim, birinci duruşmada ilk önce dava şartları hakkında bir inceleme yapar. Dava şartlarından birinin yokluğu halinde hakim, davayı usulden reddeder. Böylece, esasa girmeye gerek kalmaz. Buna karşılık, dava şartlarının mevcut olduğu kanısına varan hakim, esas hakkında tahkikata başlar.

Tahkikat aşamasında hakim önce tarafları ve vekilleri dinler (m.213; m.216) ve onları sulhe teşvik eder (m.213). Tarafların davanın tamamı hakkında sulh olmaları halinde dava sona erer. Ancak, taraflar sulh olmazlarsa hakim, tarafların anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tespit eder ve bunları birbirinden ayırır (m.216). Çünkü, yalnızca tarafların anlaşamadıkları hususlar hakkında delil gösterilir ve tahkikat yapılır (m.238/1).

³⁰⁶ Yılmaz, **a.g.m.**, s.602.

³⁰⁷ Yılmaz, **a.g.m.**, s.605.

Tarafları veya vekilleri bu şekilde dinleyen hakim, davanın yargılama ve hüküm için yeteri derecede aydınlandığı kanısına varırsa, tahkikatın bittiğini bildirir (m.217/1). Ancak genelde, tarafların dinlenmesinden sonra dava yargılama ve hüküm için yeteri derecede aydınlanmadığından hakim taraflara delillerini göstermeleri için uygun bir süre verir ve tahkikat başka bir duruşmaya ertelenir (m.217/2). Hakim, bundan sonraki tahkikatı taraflar arasındaki çekişmeli hususlar hakkında yapar ve taraflara bu hususlar hakkında delil göstermeleri için süre verir³⁰⁸. Hakim, tarafların iddia ve savunmalarının ispatı için gösterdikleri delilleri inceleyip bitirince tahkikat aşaması sona ermiş olur.

b. Tarafların Dilekçe Vermeleri

Tahkikatın sona ermesi üzerine hemen hüküm safhasına geçilmez³⁰⁹. Hakim, tahkikat tamamlandıktan sonra kendiliğinden veya tarafların talebi üzerine, taraflara birer dilekçe verebilmeleri için bir süre tanır (m.375). Taraflar bu süre içinde verecekleri dilekçelerinde, tahkikatın sonucuna göre, kendi açılarından özellikle iddia ve savunmalarını değerlendirerek bunları ispat ettiklerini açıklar. Ayrıca delilleri kendilerine göre değerlendirirler, vardıkları sonuçları ve yapılan tahkikat açısından görüşlerini belirtirler³¹⁰. Taraflardan birinin dilekçe verilmesi için süre istemesi halinde, hakim, taraflara dilekçe için süre vermekle yükümlü olup, süre vermeden tahkikatı bitiremez³¹¹.

Nitekim, Yargıtay bir kararında bu hususu şu şekilde açıklamıştır³¹²:

³⁰⁸ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.368.

³⁰⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.469; Kuru, **USUL C.III**, s.2934.

³¹⁰ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.378; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.470.

³¹¹ Kuru, **USUL C.III**, s.2935.

³¹² 2.HD., T. 19.6.1986, 4513 / 6221, Kararın özeti için bkz.: Kuru, **USUL C.III**, s.2935.

“Hakim, istek halinde son iddialarını bildirmeleri için taraflara süre vermek zorundadır (HUMK m.375). Temyiz eden son oturumda, böyle bir istekte bulunduğu halde, kendisine usulen son diyeceklerini bildirmesi için mehil verilmemiş olması böylece savunma hakkını kısıtlaması, hükmün sonucunu etkileyen bir usul yanlışlığı olup bozmayı gerektirir”.

Taraflar kural olarak bir davada üçer defa dilekçe verebilirler: Bunların ilk ikisi, davanın başındaki dilekçeler aşamasında verilir; bunlar davacı tarafından verilen dava dilekçesi, davalının cevap dilekçesi, replik ve düpliktir. Taraflar üçüncü dilekçelerini ise tahkikat sonunda verebilirler. Bunların dışında, tarafların dilekçeler aşamasından sonra tahkikatın bitimine kadar ayrıca dilekçe verme yetkileri yoktur³¹³. Çünkü, taraflar tahkikat aşamasında iddia ve savunmalarını mahkemeye sözlü olarak bildirirler ve bu iddia ve savunmaların özeti duruşma tutanağına yazılır. Aynı nedenle, hakim de, tahkikat aşamasında sözlü ifade yerine geçmek üzere taraflara dilekçe için süre veremez; sadece tarafların sözlü beyanlarını duruşma tutanağına yazdırmakla yetinir³¹⁴. Bunun nedeni, tahkikat sonunda tarafların bütün tahkikat sonucu hakkında birer dilekçe verebilecek olmalarıdır (m.375).

Görüldüğü gibi taraflar, tahkikat aşamasında, sözlü ifade yerine geçmek üzere dilekçe veremezler ve bunun için mahkemeden süre isteyemezler³¹⁵.

Uygulamada ise, taraflar tahkikat aşamasında da dilekçe vermekte ve hatta mahkemeler tarafından dilekçe verilmesi için taraflara süre tanınmaktadır. Bu uygulama kanunun açık hükümlerine aykırı olduğu gibi, davaların da uzamasına neden olmaktadır³¹⁶. Çünkü tahkikat aşamasında verilen dilekçelerde, büyük çoğunlukla davanın başında verilen dilekçelerdeki

³¹³ Kuru, **USUL C.III**, s.2936.

³¹⁴ Kuru, **USUL C.III**, s.2936.

³¹⁵ Üstündağ, **YARGILAMA**, s.785; Kuru, **USUL C.III**, s.2936.

³¹⁶ Kuru, **USUL C.III**, s.2936; Üstündağ, **YARGILAMA**, s.785.

hususlar tekrarlanmaktadır³¹⁷. Taraflardan birince tahkikat sırasında dilekçe verilmesi üzerine, karşı taraf da bu dilekçeye cevap için süre istemekte ve verilen süre sonucunda davanın sonuçlanması gecikmektedir. Tahkikat sırasında verilen dilekçelerin genellikle dava başında verilenlerin tekrarından ibaret olması nedeniyle dava dosyası gereksiz yere kabarmakta ve bu da gerek mahkemenin gerekse Yargıtay'ın incelemesinin güçleşmesine neden olmaktadır³¹⁸.

Hakimin bu sakıncaları önlemek için, tarafların tahkikat sırasında sözlü ifade yerine geçmek üzere vermek istedikleri dilekçeleri almaması gerektiği gibi, dilekçeler için taraflara süre de vermemesi gerekir³¹⁹. Hakim, yalnızca tarafların tahkikat sırasındaki sözlü beyanlarını duruşma tutanağına yazdırmakla yetinmelidir. Bununla birlikte hakimin çok istisnai hallerde, duruşmada sözlü olarak açıklanması güç olan hususlar için taraflardan dilekçe vermelerini isteyebileceği doktrinde kabul görmektedir³²⁰.

Hakim, tahkikatın sonunda belirlediği süre içinde taraflarca verilen dilekçelere dava dosyası ile birleştirir ve taraflara tahkikatın bitmiş olduğunu bildirir (m.375) ve bundan sonra sözlü yargılama aşamasına geçilir.

2. Sözlü Yargılama

Tahkikatın sona ermesi üzerine, hakim, taraflara dilekçe vermeleri için bir süre belirler ve dilekçeler verildikten sonra taraflara tahkikatın bittiğini bildirirken sözlü yargılama ve hüküm verilmesi için bir gün belirler ve tarafları bu oturumda hazır bulunmaya davet eder (m.377/1 c.1).

³¹⁷ Kuru, **USUL C.III**, s.2936; Üstündağ, **YARGILAMA**, s.785.

³¹⁸ Kuru, **USUL C.III**, s.2936-2937.

³¹⁹ Kuru, **USUL C.III**, s.2936-2937.

³²⁰ Kuru, **USUL C.III**, s.2937; Üstündağ, **YARGILAMA**, s.785.

Sözlü yargılama ve hüküm verilmesi için taraflara çıkarılacak davetiyede, belli edilen günde mahkemede hazır bulunmadıkları takdirde yargılamaya yokluklarında devam edileceği ve hüküm verileceği belirtilir (m.377/1 c.2). Böylece hakim, taraflara sözlü yargılama ve hüküm için belirlenen duruşma gününü yukarıda belirtilen içeriğe sahip bir meşruhatlı davetiye ile bildirir.

Sözlü yargılama ve hüküm verilmesi için tayin edilecek gün, acele durumlar dışında, yedi günden az olamaz (m.377/1 c.3)³²¹.

Tahkikatın bittiğinin bildirildiği oturumda hakim, sözlü yargılama ve hüküm verilmesi için oturum gününü de belirlemiş ve her iki taraf oturumda hazır ise, taraflara davetiye çıkarılmasına gerek yoktur. Hakimin, sözlü yargılama ve hüküm verilmesi için belirlenen oturumda taraflara hazır bulunmadıkları takdirde yargılamaya yokluklarında devam edileceğini ve hüküm verileceğini bildirmesi ve duruşma tutanağına yazdırması ve altının taraflara imzalatılması yeterlidir³²².

Buna karşılık, tahkikatın bittiğinin bildirildiği oturumda taraflardan biri hazır değilse sadece ona; ikisi de hazır değilse her iki tarafa da, m.377/1 c.2 hükmüne uygun bir içeriğe sahip meşruhatlı davetiye gönderilmesi gerekir³²³.

³²¹ “HUMK’nun 377.maddesinde duruşma gününün acele olanlardan başka hallerde bir haftadan az olamayacağı ve 511.maddesinde basit yargılama usulüne tabi olan hallerde belli ayırık hükümler dışında adı (yazılı) muhakeme usulü kaidelerinin uygulanacağı ve 477.maddesinde şifahi (sözlü) muhakeme usulünde davetiyenin muhakeme gününden en az iki gün evvel tebliği gerektiği ve İİK’nın 18.maddesinde tetkik merciine arz edilen hususlarda basit muhakeme usulünün uygulanacağı ve yine bu madde ile (İİK’nın) 366.maddesinde icra işlerinin acele işlerden sayılarak en kısa zamanda görülüp sonuçlandırılması lüzumu yazılı bulunmasına ve beyan olunan kanun hükümlerinin gözettikleri müşterek gaye savunma hakkını korumakla beraber hakkın istihsalini çabuklaştırma olmasına göre, tetkik merciine arz olunan ve basit muhakeme usulüne tabi olup acele sayılan husustan dolayı duruşma için bir haftadan daha kısa bir gün tayini ile duruşma gününden önce tebligat ifası caiz olursa da, savunma hakkını ihlal eder surette belli duruşma gününde tebligat ifasıyla hemen duruşmaya başlanması doğru bulunmamıştır”. İİD., T. 10.10.1950, 3793 / 4343, Kararın özeti için bkz.: AD, 1951/2, s.305-306.

³²² Pekcanitez, Atalay, Özeker, **a.g.e.**, s.379; Kuru, **USUL, C.III**, s.2040.

³²³ Pekcanitez, Atalay, Özeker, **a.g.e.**, s.379; Kuru, **USUL, C.III**, s.2040.

Hakimin, sözlü yargılama ve hüküm verilmesi için belirlediği oturuma taraflardan birinin gelmemesi halinde, sözlü yargılama gelmeyen tarafın yokluğunda yapılır. Ayrıca, bu oturumda herhangi bir tahkikat işlemi yapılmaması durumunda, hüküm de gelmeyen tarafın yokluğunda tefhim edilir. Buna karşın gelmeyen tarafın yokluğunda herhangi bir tahkikat işlemi yapılmış ise, aynı oturumda hüküm tefhim edilemez; hükmün tefhimi için yeni bir oturum günü tayin edilir. Çünkü, sözlü yargılama yokluğunda yapılmış taraf, geçerli bir özür nedeniyle gelemediğini bildirerek, yokluğunda yapılmış olan tahkikat işlemine itiraz edebilir.

Hakim, sözlü yargılama ve hüküm verilmesi için belirlenen oturumda kural olarak önce davacıdan başlamak üzere taraflara ikişer defa söz verir (m.377/2; m.376/2). Taraflar sözlü yargılama oturumunda, delilleri tartışarak bundan kendi lehlerine hak çıkarmaya çalışırlar³²⁴. Tarafların iddia ve savunmalarını dinledikten sonra hakim, sözlü yargılamanın bittiğini tefhim eder (m.377/2; m.376/2) ve hüküm aşamasına geçilir.

3. Tahkikatın Tamamlanması (Genişletilmesi)

Sözlü yargılama sonunda, hakimin hüküm verebilmesi için davanın hüküm verilebilecek kadar aydınlanmış olması gerekir. Eğer dava hüküm vermek için yeterince aydınlanmış ise, hakim tahkikatın tamamlandığını bildirir ve hükmü tefhim eder. Ancak hakim, hüküm vermek için davanın yeterince aydınlanmadığı kanaatindeyse veya tarafların bu yönde talepleri varsa tahkikatın genişletilmesine karar verir. Bu durumda, tahkikat genişletilir ve bu çerçevede inceleme yapılır.

Tahkikatın genişletilmesine karar veren hakim, bu aşamada daha önce dinlemiş olduğu tanıkları ve bilirkişileri tekrar dinleyebileceği gibi, tahkikat

³²⁴ Kuru, **USUL**, C.III, s.2043; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.379.

aşamasında kabul etmemiş olduğu bir delilin bu aşamada delil olarak gösterilmesine de karar verebilir.

Tahkikatın genişletilmesinden sonra da, taraflara dilekçe vermeleri için bu süre belirlenmesi ve ondan sonra yeni bir sözlü yargılama yapılması gerekir (m.378, 379).

B. HÜKMÜN VERİLMESİ

1. Genel Olarak

Sözlü yargılamanın bitmesi üzerine, son aşama olan hükmün verilmesi aşamasına geçilir.

Hakim, sözlü yargılama ve hüküm verilmesi için belirlenen günde, hazır olan tarafların iddia ve savunmalarını dinledikten sonra yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder (m.381/1). Ancak, uygulamada buna genellikle imkan olmamakta ve hükmün verilmesi için ayrı bir gün saptanmaktadır.

Hüküm kural olarak, gerekçesi ile birlikte yazıldıktan sonra tefhim edilir. Nöşatel Kanununa uyularak sözlü yargılama için kabul edilen bu kuralın, diğer yargılama usullerinde de uygulanması doğru olur³²⁵; çünkü Kanunumuzun hükmün tefhimi hakkında düzenlenen 382 ve devamı maddelerinde, Nöşatel sisteminden ayrıldığı halde, farkında olmadan bu sistemin etkisi altında kalınmıştır³²⁶. Bu nedenle, bu hükümlerin uygulanması bazı aksaklıklara yol açmaktadır. Şöyle ki, Nöşatel Kanunu toplu mahkeme

³²⁵ Berkin, **USUL**, s.209; Postacioğlu, **USUL**, s.710.

³²⁶ Berkin, **USUL**, s.209; Postacioğlu, **USUL**, s.710.

sistemine göre düzenlenmiş olup, heyete dahil her üye oyunu alenen beyan etmek yükümlülüğü altındadır³²⁷. Bundan dolayı, Nöşatel Kanunu hükmün tefhimden sonra kaleme alınacağını kabul etmektedir. Usul Kanunumuzun ise, toplu mahkemeler açısından mehzaz kanundan ayrılarak kabul ettiği sistem üyelerin oylarını alenen değil, gizli müzakere sonunda vermeleri, hükmün yazıldıktan sonra tefhimini gerektirir. Ancak Usul Kanunumuzda, üyelerin oylarını alenen vermeleri sistemi kabul edilmediğinden, hükmün kaleme alınmasını takiben tefhim edilmesi konusu ile hükmün gerekçesi yazıldıktan sonra tefhim edileceği konusu asliye hukuk mahkemeleri açısından açıkça ifade edilmemiştir. Bu nedenle, Usul Kanunumuzda müzakerelerin gizli yapılacağı kabul edilmiş olduğundan kararın gerekçesiyle birlikte önce yazılıp sonra tefhimi mümkündür. Sözlü yargılama usulünde dahi hükmün önce gerekçesiyle yazılması sonra tefhim edilmesi gerektiği Usul Kanunumuzda açıkça belirtildiğinden, yazılı yargılama usulü hakkında Kanunda açıklık olmayan hallerde, sözlü yargılama usulü için öngörülen düzenlemenin kıyasen ve öncelikle yazılı yargılama usulünde de uygulanması yerinde olacaktır³²⁸. Ancak uygulamada, dava sayısının çokluğu nedeniyle sözlü yargılama sonunda kararlar gerekçesiz kısa karar olarak tefhim edilmekte ve gerekçeli karar daha sonra yazılmaktadır.

Görüldüğü gibi, Kanunun m.381/3'de öngörülen sadece zorunlu hallerde gerekçenin daha sonra yazılacağı kuralı, zorunlu haller dışında da uygulanmaktadır. Hatta bazen uygulamada gerekçesiz kısa kararın tefhim edilmeksizin, kararın mahkeme kaleminden alınması hususunun bildirilmesine yönelik kararlar verilmektedir ki, bu durum tamamen kanuna aykırılık teşkil eder.

³²⁷ Berkin, **USUL**, s.209; Postacioğlu, **USUL**, s.710-711.

³²⁸ Postacioğlu, **USUL**, s.710; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.607-608.

2. Hükümün Tefhimi

Tefhim³²⁹, hüküm sonucunun hakim tarafından duruşmada hazır bulunan taraflara veya vekillerine sözle bildirilmesidir. Bu bildirim ile mahkeme uyuşmazlık hakkındaki iradesini açıklamış olmaktadır³³⁰.

Bir hükümden söz edebilmek için yani hükümün dış alemde mevcut sayılabilmesi için kanunun aradığı asgari vasıfları taşıyacak unsurlarıyla birlikte tefhimi gerekir³³¹. Dolayısıyla hükümün fiilen ortaya çıkması ve hukuken de varlık kazanması tefhimle olmaktadır.

Hükümün tefhimi, en az m.388’de belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur (m.381/2). Buna göre, mahkemenin davacının talep sonuçlarından her biri hakkında verdiği hükümü, taraflara yüklenen borç ve hakları açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde duruşma tutanağına yazdırması ve bunu duruşmada okutması gerekir (m.381/2; m.388/son). Görüldüğü gibi, daha önce hükümünü gerekçesi ile birlikte tam olarak yazmış ve imzalamış olsa bile, hüküm sonucunun duruşma tutanağına tam olarak yazdırılması ve okunması gerekir.

Mahkeme zorunlu nedenlerle, hükümü gerekçesi ile birlikte tam olarak yazmadan yalnız hüküm sonucunu tefhim etmekle yetinebilir. Bu halde de, tefhim edilen hüküm sonucunun açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde duruşma tutanağına geçirilmesi ve okunması gerekir. Bu nedenle, hüküm sonucu açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde duruşma tutanağına geçirilip okunmadan, “kararın mahkeme kaleminden alınmasına”,

³²⁹ “Tefhimin lügat manası, bir şeyi karşısındakine sözle bildirmek, kulağına ulaştırmaktır. Hukuk terimi olarak kullanıldığı zaman, (verilmiş olan kararın veya hükmün, yargıç veya mahkeme başkanı tarafından, davanın taraflarına sözle bildirilmesi, duyurulması) anlamına gelir. Karar yargıç veya mahkeme başkanı tarafından anlatıldığı sırada oturumda bulunmayan taraf için (tefhim) söz konusu olamaz”. İİD., T. 29.5.1969, 6008 / 5808, Kararın özeti için bkz.: RKD., 1969/12, s.165-167; ABD., 1969/6, s.1168-1169.

³³⁰ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.260.

³³¹ Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.668.

“bağlı karar tefhim olundu” gibi beyanlar ile hüküm tefhim edilmiş sayılamaz ve bu şekilde hüküm hukuki varlık kazanamaz.

Nitekim, Yargıtay bir kararında bu hususu şu şekilde açıklamıştır³³²:

“Hükmün kabul veya redde ilişkin olup olmadığı duruşmanın bitirildiği oturumda açıklanmamıştır. Değişik usul hükümlerine göre tefhim edilen kararın ve esasının ne olduğunun zabıtnameye yazılması gerekir. “Ekli karar tefhim kılındı” şeklindeki bir açıklama usul değişikliği karşısında kamu düzenine aykırı bulunmaktadır”.

Yukarıda görüldüğü gibi, mahkeme zorunlu nedenlerle yalnızca hüküm sonucunu tefhim edebilecektir. Bu durumda, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak on beş gün içinde yazılması gerekir (m.318/3). Sonradan yazılan gerekçeli kararın tefhim edilen hüküm sonucuna uygun olması gerekir.

Tefhim anına kadar mahkeme daha önce düşündüğü hükmünü yeni bir değerlendirme yaparak değiştirebilir. Ancak, hükmün tefhimi ile birlikte artık hüküm, mahkemenin tasarrufundan çıkmış ve mahkemeyi de bağlar bir nitelik kazanmış olur³³³. Bundan dolayı, tefhim olunmakla hukuki varlık kazanan hüküm sonucundan dönülmesi de mümkün değildir.

“Dava, şuf’alı payın iptali ile davacı adına tescili isteminden ibarettir. Mahkemece, kısa kararda davanın reddine ve gerekçeli kararda davanın kabulüne karar verilmiş ve hüküm davalı vekili tarafından temyiz olunmuştur. 12.07.1982 tarihli oturumda duruşmaya son verilerek hüküm fıkrası tutanağa geçirilip hakim ve katip tarafından imzalanıp tefhim olunmuş ve bu kısa kararda davanın reddine karar verilmiştir. Gerekçeli kararda ise bunun

³³² 8.HD., T. 4.7.1987, 7627 / 7328, Kararın özeti için bkz.: YKD., 1985/12, s.1798-1799.

³³³ Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.668.

sehven ve daktilo hatası yapıldığı belirtilerek davanın kabulü şeklinde karar yazılmıştır. Mahkemece, HUMK'un 489.maddesi esasları dahilinde taraflara yükletilen görev ve hakları belirtir şekilde davanın reddine karar verilip hakim ve katip tarafından imzalandıktan ve karar tefhim edildikten sonra geçerli bulunan bu karardan dönülemez. Kısa karar, tefhim olunmakla hukuki varlık kazanmıştır. Bu karar iade-i muhakeme yolu ile veya Yargıtay'ca bozulmadıkça ortadan kaldırılmaz. Gerekçeli kararında, geçerli ve kanuna uygun bulunan bu karara göre yazılması icap eder. Bu nedenle yazılan gerekçeli karar bozulmalıdır³³⁴.

Tefhim edilen hüküm sonucunun ve hükmün nasıl tefhim edildiğinin duruşma tutanağına geçirilmesi, bunun hakim ve zabıt katibi tarafından imzalanması zorunludur (m.381/2; 151/1 ve son). Çünkü, sözlü bildirimin tek ispat vasıtası duruşma tutanağıdır. Tefhim olgusu tutanağa geçirilmediği sürece hükmün varlığından söz edilemez³³⁵.

“Yargılama özel haller dışında alenen yapılır (m.149). Yapılan tahkikat ve muhakemenin cereyanı zapta yazılır (m.151). Muhakeme celsesinin hitamında zabıt, hakim ve katip tarafından derhal imzalanır (m.152). Zaptın tamamı veya bir kısmı talep üzerine iki tarafa verilir (m.155). Mahkemede hazır olan tarafların savunmaları dinlendikten sonra yargılamanın sona erdiği bildirilir ve hüküm tefhim edilir (m.381). Hükmün sonuç kısmında gerekçeye ait herhangi bir söz sarfedilmeksizin istek sonuçları hakkında verilen hükümle taraflara yükletilen borç ve tanınan hakların gösterilmesi gerekir (m.388/son). Gerekçeli kararın kısa karara uygun düzenlenmesi zorunludur³³⁶.

³³⁴ 6.HD., T. 26.04.1983, 3564 / 4517, Kararın özeti için bkz.: YKD., Ekim 1983/10, s.1479.

³³⁵ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.260.

³³⁶ 10.04.1992 gün ve 7/4 sayılı İçtihadı Birleştirme kararından, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.260-261.

3. Kısa Karar

a. Genel Olarak

Yukarıda da anlatıldığı üzere, görülmekte olan bir davada, davanın tüm aşamaları bittikten sonra sözlü yargılama ve hüküm aşamasına gelinir. Hakim sözlü yargılamanın bitmesi üzerine aynı oturumda kararını verip, tefhim edebilir (m.381/1, 382). Bunun için hakimin, hükmünü gerekçesiyle birlikte yazmış olması gerekir.

Olması gereken bu halin, ülkemizdeki dava yoğunluğu nedeniyle gerçekleşmediğini gören kanunkoyucu, 3156 sayılı Kanunun 15.maddesiyle HUMK'un 381.maddesinde değişiklik yaparak, mahkeme kararlarının tamamının değil sadece hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek tefhim edilmesini yeterli bulmuştur. Aslında kanunkoyucu bu değişiklikle, kanuni düzenlemeyi uygulamaya paralel hale getirmiş olmaktadır³³⁷.

Yapılan bu değişikliğin gerekçesi ise şu şekilde açıklanmıştır: “Yürürlükteki 381.madde, kararların gerekçesiyle birlikte yazılarak sözlü yargılama oturumunda tefhim edilmelerini öngörmekte ise de, bunun uygulamada mümkün olmadığı gözlenmiştir. Ancak, madde hükmünün uygulanabilir hale gelmesi bakımından, en azından hüküm sonucunun duruşma tutanağına yazılarak tefhimi yeni düzenlemede öngörülmek suretiyle maddeye işlerlik sağlanmış ve ayrıca gerekçeli kararın on beş gün içinde yazılması da zorunlu hale getirilmiştir”³³⁸.

³³⁷ Abdurrahim Karşlı, “Kısa Kararla Gerekçeli Karar Arasındaki Çelişki ve Bunun Çözümü”, **Yasa Hukuku Dergisi (YHD)**, Cilt 17, Sayı 4-6, 1998, s.463.

³³⁸ 3156 sayılı K. 5.3.1985 t. ve 15685 sayılı Resmi Gazete.

Görüldüğü gibi mahkeme, zorunlu nedenlerle, kararını gerekçesi ile birlikte yazmadan, yalnız hüküm sonucunu tefhim etmekle yetinebilir. İşte bu halde, tefhim edilen hüküm sonucuna kısa karar denir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzda “kısa karar” diye bir karar türü bulunmamaktadır³³⁹. Kanunda hüküm sonucu olarak ifade edilen karara uygulamada “kısa” sıfatının verilmesinin nedeni, gerekçesinin ve ayrıntılarının daha sonra yazılacak olmasından kaynaklanmaktadır³⁴⁰.

Uygulamada, varılan sonucun ne olduğunu, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların nelerden ibaret bulunduğunu, varsa hükme karşı kanun yolunun tür ve süresini içeren karara kısa karar denilmektedir. Bir görüşe göre³⁴¹, tefhim edilen kısa kararın duruşma tutanağına yazılıp, hakim ve katip tarafından imzalanmasıyla mahkeme kararı hukuken varlık kazanmış olur. Ancak bir diğer görüşe göre³⁴², sanki gerekçeli karar yazılmış gibi duruşma tutanağına hüküm sonucu yazılıp tefhim edilir fakat gerekçeli karar yazılmamış ve açık duruşmada tefhim edilmemiş olursa, mahkemece gerçeğe aykırı tutanak düzenlenmiş sayılır. Çünkü yapılmamış bir işlem yapılmış gibi tutanağa geçirilmiş olmaktadır. Tutanaktaki hüküm sonucu hükmün aslını oluşturmaz; sadece gerekçeli kararın yazılıp tefhim edildiğinin delilini oluşturur. Bu nedenle, dava sonuçlanmış sayılamaz. Aynı zamanda mahkemenin sonradan duruşma dışında gerekçeli kararını yazarak bu karara önceki oturum tarihini atıp dosyaya koyması da usule aykırıdır. Çünkü mahkemenin, duruşma bittikten sonra karar vermesi mümkün değildir. Bu nedenle kamu düzeni ile ilgili bulunan bu aykırılığın Yargıtay’ca kendiliğinden dikkate alınarak, hükmün esası incelenmeksizin karar usule aykırılıktan bozulmalıdır.

³³⁹ Şerafettin Seyhun, “Hukuk Muhakeme Usulünde Kısa Karar Sorunu”, **Yargıtay Dergisi (YD)**, Cilt 10, Sayı 1-2, 1984, s.8; Mustafa Sadrettin Aykonu, “Hukuk Mahkemelerinde Kısa Karar ve Gerekçeli Karar Sorunu”, **Yargıtay Dergisi (YD)**, Cilt 9, Sayı 1-2, 1983, s.21.

³⁴⁰ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.46.

³⁴¹ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.46.

³⁴² Aykonu, **a.g.e.**, s.22-24.

Kanımızca da, kısa kararın tefhimi ile hüküm hukuken varlık kazanmış olur. Hüküm sonucunun nasıl yazılması gerektiğine m.388/2’de açıkça yer verilmiştir. Buna göre, hüküm sonucu kısmında taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir. Bu sayede, dava sonunda mahkemenin kimin lehine kimin aleyhine karar verdiği açıkça anlaşılır. Sonuç olarak, yukarıdaki madde hükmüne uygun olarak düzenlenen hüküm sonucu tarafların yargılama sonucundan bilgilenmesini sağlayacağı için tefhimi anında hukuken varlık kazanmış olacaktır.

Görüldüğü gibi, tefhim edilen hüküm sonucunun açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde duruşma tutanağına geçirilmesi ve okunması gerektiğinden, hüküm sonucu kısmında hükmedilen manevi tazminat miktarının da açıkça belirtilmesi gerekir.

Nitekim Yargıtay, bir kararında bu hususu şu şekilde açıklamıştır³⁴³:

“Dava, desteğin ölümünden kaynaklanan maddi ve manevi tazminat istemine ilişkindir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası yargılamanın açıklığı ilkesini kabul etmiştir. Bunun anlamı yargılama açık olarak yapılacak ve yargılamanın sonunda verilen karar da açıkça belirtilecektir. HUMK’un 332. maddesi gereğince sonradan yazılacak gerekçeli kararın da bu kısa karara uygun olması gerekir. Aksi halde, yargılamanın açıklığı ilkesi zedelenmiş ve mahkeme kararına güven sarsılmış olacaktır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 10.04.1992 gün ve 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı kararında da kısa kararla gerekçeli kararın çelişik bulunmasının bozma nedeni olacağının içtihat edilmiş bulunmasına göre, somut olayda mahkemece kısa kararda, davanın kısmen kabulüne, eş ve çocuklar için ayrı ayrı 5’er milyar manevi tazminatın faiziyle tahsiline karar verilmesine rağmen gerekçeli kararda davanın kısmen kabulü ile davacı Fatma A... için

³⁴³ 11.HD., T. 02.10.2003, 2524 / 8706, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.191.

6.121.344.406.-TL, davacı Nazlı A... için 112.202.682.-TL maddi tazminat ile tüm davacılar için ayrı ayrı 5'er milyar TL manevi tazminatın faiziyle birlikte tahsiline karar verilmesi, kısa karar ile gerekçeli kararın birbirine uygun olmaması nedeniyle doğru görülmemiş, hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir. Mahkemece yapılacak iş, bozmadan sonra, hakimin önceki kısa karar ile bağlı olmaksızın çelişikliği kaldırmak kaydıyla vicdani kanaatine göre yeni bir karar vermekten ibarettir. Yukarıda açıklanan nedenlerle hükmün BOZULMASINA”

“Hakimin son oturumda tutanağa yazdırıp tefhim ettiği karar, esas karar olup, sonradan yazılan gerekçeli kararın bu karara aykırı olmaması gerekir. Oysa duruşma tutanaklarının incelenmesinden 08.11.2007 günlü oturumda tefhim edilen kısa kararda hükmolunan maddi tazminat miktarı ile maddi ve manevi tazminat yönünden uygulanacak faiz oranı ve başlangıcı konusunda hüküm kurulmamasına rağmen gerekçeli kararda maddi tazminat miktarı ve faiz oranı ve başlangıcı ile ilgili hüküm kurulduğu gerekçeli kararın aykırı olduğu tutanağın kararın incelenmesinden açıkça anlaşılmaktadır. Öte yandan konuyla ilgili 10.04.1992 gün ve 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca bu aykırılığın giderilmesi suretiyle gerçeğe ve hukuka uygun bir karar verilmesi gereği açıktır. Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular gözetilmeksizin yazılı biçimde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir”³⁴⁴.

Yargıtay kararlarından da anlaşıldığı üzere, gerekçeli kararın hüküm fıkrasında manevi tazminata hükmedildiği halde, kısa kararda manevi tazminat miktarına ilişkin hüküm kurulmaması usul ve yasaya aykırı olduğundan bozma nedeni sayılmıştır.

³⁴⁴ 21.HD., T. 1.7.2008, 4232 / 10159, Kararın özeti için bkz.: https://vatandas.yargitay.gov.tr/proxy/Yargitay/yrgsorgu_isp/index.htm

b. Sonradan Yazılan Gerekçeli Kararın Kısa Karara Uygunluğu

Kanuna göre aslolan, yargılama sonunda gerekçeli kararın taraflara bildirilmesi olmakla birlikte, zorunlu nedenlerle yalnız hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak on beş gün içinde yazılması gerekir. Uygulamada dava sayısının çokluğu nedeniyle, gerekçeli karar daha sonra yazılmaktadır. Dolayısıyla, bu da çoğu kez kısa karar ile sonradan yazılan gerekçeli karar arasında çelişkili durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Önemle belirtmek gerekir ki, asıl ve bağlayıcı olan kısa karar olduğu için, gerekçeli kararın da mutlaka buna uygun düzenlenmesi gerekir. Aksi hal, yani gerekçeli kararın kısa karara aykırı olması mutlak bozma nedenidir³⁴⁵.

“Mahkeme hükmünün hukuki varlık kazanabilmesi için onun tefhim edilmesi gerekir. Verilen kararla, bu kararın ne şekilde tefhim edildiğinin duruşma tutanağına yazılması zorunludur. HUMK’nun 3156 Sayılı Yasa ile değişik 381.maddesi ile de hükümlerin nasıl tefhim edileceği düzenlenmiştir. Bu madde hükmüne göre; mahkeme hazır olan tarafın iddia ve savunmalarını dinledikten sonra yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder. Kararın tefhim en az HUMK’nun 388.maddesinde belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur. Zorunlu nedenlerle yalnız hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak on beş gün içinde yazılması gerekir. Hüküm sonucunun ne olduğu ise HUMK’nun 388/2.maddesinde belirtilmiştir. Anılan maddede, “hüküm sonucu kısmında gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir”

³⁴⁵ Kuru, **USUL C.III**, s.2963-2964; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.47.

hükmüne yer verilmiştir. Aynı kural HUMK'nun 389.maddesinde de tekrarlanmış; “verilen karar ile iki tarafa tahmil ve bahşedilen vazife ve haklar şüphe ve tereddüdü mucip olmayacak surette gayet sarîh ve açık yazılmalıdır” denilmiştir. Kısa karar ve gerekçeli kararın uyum içerisinde bulunması gerekir. Bu kurallar yargıda açıklık ve netlik prensibinin gereğidir. Aksi hal, yeni tereddüt ve ihtilaflar yaratır. Hatta giderek denilebilir ki, dava içinden davalar doğar, hükmün hedefine ulaşılmasını engeller, kamu düzeni ve barışı oluşturulamaz.-Somut olayda da aslolan kısa kararda, 4.ve 5.maddeler nafakaya ilişkin olup, 5.maddede kimin için hükmedildiği belirtilmeksizin “35 milyon TL nafakanın dava tarihi olan 16.02.2001 tarihinden geçerli olmak üzere davacıdan alınarak davalıya verilmesine” karar verilmiş, gerekçeli kararda ise aynı maddede kısa karardan farklı olarak “müşterek çocuk Ömer için dava tarihi olan 16.02.2001 tarihinden geçerli olmak üzere ayda 35 milyon TL nafakanın davacıdan alınıp davalıya verilmesine” karar verilmiştir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 10.04.1992 gün ve 1991/7 esas-1992/4 karar sayılı kararında açıklandığı gibi; “kısa kararlar gerekçeli kararın çelişkili olması bozma nedenidir. Bozmadan sonra yerel mahkeme önceki kısa kararlarla bağlı kalmaksızın çelişkiyi kaldırmak kaydıyla vicdani kanaatine göre karar verecektir”. Burada ayrıca mahkemece direnme kararı verilmekle gerçekleşen usulü kazanılmış haklarında gözetilmesi gerekir. Yapılacak iş, açıklanan ilkelere uygun ve çelişkili olmayan bir direnme hükmünün oluşturulması olmalıdır. Bu itibarla; kamu düzeni ile ilgili ve kendiliğinden göz önünde bulundurulması gereken bu usul kuralına aykırı biçimde yazılı olduğu üzere hüküm kurulması doğru değildir. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır”³⁴⁶.

Demek ki, sonradan yazılan gerekçeli kararın kısa karara aykırı olması bozma sebebi oluşturur.

³⁴⁶ HGK., T. 12.03.2003, 2-186 / 153, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.147-148.

Yargıtay bazı kararlarında, sonradan yazılan gerekçeli kararın kısa karara aykırı olması halini bozma sebebi saymakta ve bozma sonucunda yerel mahkemenin kısa karara uygun olarak gerekçeli kararını yazıp taraflara tebliğ etmesi gerektiği yönünde hüküm kurmaktadır.

“...kısa kararla gerekçeli karar arasında açık çelişki bulunması bozma sebebi sayılarak mahkemece kısa karara uygun gerekçeli karar yazılmak üzere hüküm bozulmuştur”³⁴⁷.

Yargıtay’ın yerleşmiş olan uygulaması bu yönde olduğu halde, bazı kararlarında bu uygulamadan uzaklaşarak farklı kararlar verdiği görülmektedir.

“...tefhim olunan kararda davanın reddine; gerekçeli kararda ise davanın kabulüne karar verilmesinin hükmün bozulmasını gerektirebileceği de düşünülebilirse de denildikten sonra dava ekonomisi ve uyuşmazlıkların en kısa yoldan ve en az masrafla çözümlenmesi ilkesi dikkate alınarak hükmün sırf bu çelişki nedeniyle bozulmaması gerektiği esası benimsenerek temyiz itirazları incelenerek işin esasına girilmiştir”³⁴⁸.

Bunun üzerine, kısa karara aykırı şekilde yazılmış gerekçeli kararın esasa girilmeden sırf bu çelişki nedeniyle bozulması gerekip gerekmediği konusunda, hem Yargıtay kararları arasında aykırılık bulunması hem de bozmadan sonra yerel mahkemenin hangi yönde hüküm kurması gerektiğinin belirsiz olması nedeniyle İçtihadı Birleştirme Kararı çıkarılmıştır.

10.04.1992 gün ve 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile;

³⁴⁷ 10.HD., T. 23.11.1987, 6250 / 6369, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.115.

³⁴⁸ 10.HD., T. 18.11.1986, 5997 / 6166, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.115.

1-Kısa kararla gerekçeli kararın çelişik bulunmasının bozma nedeni oluşturacağı,

2-Bozmadan sonra yerel mahkemenin önceki kısa kararla bağlı olmaksızın çelişikliği kaldırmak kaydıyla vicdani kanaatine göre karar verebileceği, kabul edilmiştir.

2/3 geçen çoğunlukla kabul edilen İçtihadı Birleştirme Kararına göre, kısa karar ile sonradan yazılan gerekçeli karar arasında çelişki bulunması bozma nedeni olup, yerel mahkeme kararı temyiz edildiğinde Yargıtay bozma kararı verecektir. Bozma kararı ile mahkeme vicdani kanaatine uygun olmayan önceki kısa kararı değiştirebilecek ve önceki kısa kararı ile bağlı olmaksızın yeniden hüküm kurabilecektir.

İçtihadı Birleştirme Kararına karşı görüşte olanlar, söz konusu kararın benimsenmesi ile hakimlere olan güvenin zedeleneceğini ve ayrıca kısa kararla taraflar yararına doğan usuli kazanılmış hak ilkesinin bozulacağını ileri sürmüşlerdir. Hatta doktrinde³⁴⁹, İçtihadı Birleştirme Kararında kabul edilen görüş ile “hakimin yıllarca tetkik edip, sonuçta inanarak verdiği ve alenileştirdiği, tarafların uzun süre bekledikleri bir karardan birkaç gün içinde her ne sebeple dönmesine, buna zıt bir karar yazmasına, nasıl oldu da uzun bir süre incelediği bir dosyada tespit edemediği bir yanlış hemen tespit ettiği, bu sebeple alenileştirdiği ve tefhim ettiği bir sonucu hangi gerekçe ile değiştirdiği” sorusunun nasıl açıklanacağı ileri sürülerek, karşı görüşün yanında yer alanlar da bulunmaktadır.

Çoğunlukta olan görüş ise, hakimin vicdani kanaatine göre karar vermesinin ona olan güveni daha fazla arttıracak ve kısa kararla taraflar lehine usuli kazanılmış hak doğmadığını savunarak, karşı görüşe bu gerekçelerle katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

³⁴⁹ Karşlı, **a.g.m.**, s.473.

Doktrinde bir görüşe göre³⁵⁰, bozmadan sonra, hakim bozmadan önceki kararıyla bağlı olmadığı dolayısıyla usulden bozma nasıl ki esastan olan hususları ortadan kaldırıyorsa burada da usulden bozma sonucunda, mahkemenin, önceki kısa ve gerekçeli kararı ile bağlı olmaksızın yeni bir hüküm kurabilmesi yönünden İçtihadı Birleştirme Kararına katılmakta ancak kısa karar ile taraflardan hiçbir lehine usuli kazanılmış hak doğmaz; çünkü usuli kazanılmış hak doğsa, Yargıtay da bu hükmü bozamaz düşüncesi noktasında İçtihadı Birleştirme Kararı eleştirilmektedir. Şöyle ki, usuli kazanılmış hak kanun yollarına müracaattan önce, daha doğrusu esas mahkemesindeki yargılama esnasında verilen ara kararlar ile veya başkaca usuli işlemler sonucunda doğabileceği gibi³⁵¹, karar lehine bozulan için, esas mahkemesinin bozma kararına uyması ile esas mahkemesince lehine hüküm verilen için bozma dışında kalan noktalarda da doğar³⁵².

Kanımızca da, sonradan yazılan gerekçeli karar ile kısa karar arasında çelişki olması durumunda, kısa kararın esas alınması gerektiğine ilişkin ileri sürülen azınlık görüşü daha tatmin edicidir. Kısa karar ile gerekçeli karar arasında aykırılık bulunması durumunda, bozmanın sebebini aleniyet ilkesinin ihlal edilmesi oluşturur. Çünkü alenen tefhim edilen kısa karara, gerekçeli karar uymamaktadır. Bunun sonucu olarak da, kısa karara uygun gerekçeli karar yazılması gerekir. Zaten hakimi, daha önce tefhim edilmekle aleniyet ve hukuki varlık kazanmış olan kısa kararı ile bağlı tutmamak hem yargılamanın aleniliği ilkesini hem de hukuki güvenlik ve barışı zedeler. Aynı zamanda taraflarca uzunca bir süredir beklenen kararın, kısa bir süre sonra değişmesi mahkemelere olan güveni de sarsacaktır.

Yukarıda da görüldüğü üzere, sonradan yazılan gerekçeli kararın, daha önce tefhim edilen kısa karara aykırı olması bir bozma sebebidir. Ancak, Yargıtay, kısa karara aykırı olan gerekçeli kararı kendiliğinden

³⁵⁰ Karşlı, **a.g.m.**, s.473-474.

³⁵¹ Muşul, **ARA KARARLAR**, s.4.

³⁵² Karşlı, **a.g.m.**, s.474.

inceleme konusu yapamaz; bunun için gerekçeli kararın taraflarca temyiz edilmiş olması gerekir³⁵³. Çünkü hakim, sonradan yazdığı gerekçeli kararı ile önceki kısa kararını değiştirdiğinden, sonradan yazılan gerekçeli karar da yeni bir karardır ve ancak temyiz edilirse Yargıtay tarafından bozulabilir³⁵⁴.

Gerekçeli karar, duruşmada taraflara tefhim edilmediği için, temyiz süresinin tefhim ile işlemeye başladığı durumlarda dahi bu karara karşı temyiz süresi, kararın taraflara tebliği ile işlemeye başlar. Eğer kısa karar lehine, gerekçeli karar aleyhine olan tarafın, gerekçeli kararı, kendisine tebliğinden itibaren temyiz süresi içinde temyiz etmemesi üzerine gerekçeli karar kesinleşir ve kısa karar hükümsüz kalır; çünkü gerekçeli karar, davayı sonuçlandıran asıl karardır³⁵⁵.

Sonradan yazılan gerekçeli kararın kısa karara aykırı olması halinde, ancak temyiz yoluna başvurulabilir; kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki aykırılık tavzih yolu ile giderilemez³⁵⁶. Çünkü, tavzih yolu, bir hükümdeki çelişkinin giderilmesi için öngörülmüştür. Oysa burada birbirleriyle çelişen iki karar mevcuttur. Hakim, sonradan yazılan gerekçeli kararı ile önceki kısa kararını değiştirdiğinden, gerekçeli karar yeni bir karar sayılır ve bu karar ancak temyiz edilirse Yargıtay tarafından bozulabilir.

Yine, sonradan yazılan gerekçeli karar temyiz edilmediği için kesinleşmiş ya da kısa karara aykırı olan gerekçeli karar temyiz edilmiş ve Yargıtay'ca onandığı için kesinleşmişse, ortada tek bir karar kaldığından ve bu kararda çelişik hükümler bulunmadığından tavzih yoluna gidilip, gerekçeli kararda değişiklik yapılamaz³⁵⁷.

³⁵³ Kuru, **USUL C.III**, s.2983.

³⁵⁴ Kuru, **USUL C.III**, s.2983.

³⁵⁵ Kuru, **USUL C.III**, s.2984.

³⁵⁶ Kuru, **USUL C.III**, s.2984.

³⁵⁷ Kuru, **USUL C.III**, s.2984-2985.

Ancak uygulamada, doktrindeki bu görüşün aksine kararlar verildiği görülmektedir³⁵⁸.

“Sulh hukuk mahkemelerinde asıl hüküm, yüze karşı bildirilen kısa karardır. Sonradan yazılan gerekçeli kararın kısa karara uygun olarak düzeltilmesi tavzih yolu (m.455 vd.) ile istenebilir”.

4. Hakimin Gerekçeli Kararı Yazmadan Mahkemeden Ayrılması

Yukarıda da anlatıldığı üzere, gerekçeye ilişkin hem Anayasa’da (m.141/3) hem de Usul Kanunumuzda (m.388) yer alan hükümler emredici niteliktedir. Ayrıca hukukumuzda, bütün mahkeme kararlarının gerekçeli olacağı belirtilerek ne mahkeme sıfatı ne de karar türü açısından hiçbir istisna kabul edilmemiştir. Sadece zorunlu nedenlerle yalnız hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek tefhim edileceğine dair bir hüküm getirilmiş ve bu durumda dahi gerekçeli kararın tefhimden itibaren on beş gün içinde yazılması gerektiği hüküm altına alınmıştır (m.381/1 ve 3).

Kısa kararını tefhim eden hakimin gerekçeli kararını yazmadan herhangi bir nedenden dolayı (başka bir yere atanma, istifa, emeklilik veya ölüm vs.) mahkemeden ayrılması halinde ne olacağı hususunu; tefhim edilen kararın hüküm sonucu niteliğinde olup olmadığına göre ikiye ayırarak inceleme konusu yapmak gerekir.

³⁵⁸ 3.HD., T. 29.9.1977, 5629 / 5671, Kararın özeti için bkz.: YKD., 1977/12, s.1683.

a. Tefhim Edilen Karar Hüküm Sonucu Niteliğinde Değilse

Hakim tarafından yargılamanın son oturumunda tefhim edilen karar, m.388'in son fıkrasında belirtilen hususları içermiyorsa (m.381/2; m.388 son ve m.389) hüküm sonucu niteliğinde değildir ve teknik anlamda kısa karar sayılamaz. Ayrıca, bu şekildeki bir hüküm sonucu tefhim edilmekle dahi hukuki varlık kazanamaz³⁵⁹.

Bu halde, gerekçeli kararı yazmadan önce mahkemeden ayrılan hakimin yerine gelen yeni hakimin, gerekçeli kararı yazıp imzalaması suretiyle, m.381/2 ve m.388 son fıkra hükümlerine aykırı olan ve geçersiz bir tefhim ile hukuki varlık kazanmamış olan bu karara, hukuki varlık kazandırmasına imkan bulunmamaktadır³⁶⁰. Şöyle ki, m.383'e göre, kararı ancak sözlü yargılama oturumunda hazır bulunmuş olan hakim verebilir. Görüldüğü gibi, kanunkoyucu, hükmü verecek olan hakimin tarafların sözlü açıklamalarını dinlemiş olmasına büyük önem vermektedir. Her ne kadar bu hüküm toplu mahkemeler için öngörülmüş olsa da, tek hakimli mahkemeler açısından da geçerlidir³⁶¹.

Yargıtay, bir kararında bu hususu şöyle ele almıştır³⁶²:

“Hakim kısa kararı yazıp imzaladıktan sonra gerekçeli kararı yazmadan ölürse: Karar, 388 ve 389'uncu maddelerdeki hususları kapsıyorsa hüküm olarak kabul edilir. Ölen hakimin imzaladığı kısa karar, taraflara yükletilecek bütün hak ve borçları göstermiyorsa “müddeabihe hükmedilip harç ve masraflar gösterilmezse” infazı kabil bir hükmün varlığından söz edilemez. Yeniden duruşma yapılarak hüküm verilmek üzere temyiz olunan

³⁵⁹ Kuru, **USUL C.III**, s.2985-2986.

³⁶⁰ Aykonu, **a.g.m.**, s.23; Kuru, **USUL C.III**, s.2986.

³⁶¹ Aykonu, **a.g.m.**, s.23.

³⁶² 4.HD., T. 11.2.1966, 2226 / 1640, Kararın özeti için bkz.: Kuru, **USUL C.III**, s.2986.

karar bozulmalıdır. Çünkü hükmün Usulün 388 ve 389'uncu maddelerinde sayılan konuları kapsamaması gerekir”.

Dolayısıyla, tefhim edilen karar hüküm sonucu niteliğinde değilse, yeni gelen hakimin yeniden duruşma açıp, tahkikat ve yargılama yaparak yeni bir hüküm vermesi gerekmektedir³⁶³.

b. Tefhim Edilen Karar Hüküm Sonucu Niteliğinde İse

Hakim tarafından yargılamanın son oturumunda tefhim edilen karar, m.388'in son fıkrasında belirtilen hususları içeriyorsa (m.381/2; m.388 son ve m.389) hüküm sonucu niteliğindedir ve teknik anlamda kısa karar sayılır. Bu nedenle, bu kısa kararın tefhim edilmesi ile birlikte hüküm hukuki varlık kazanmış olur.

Bu halde, gerekçeli kararı yazmadan önce ayrılan hakimin yerine gelen yeni hakimin, kısa karara uygun olarak gerekçeli kararı yazması gerekir³⁶⁴. Şöyle ki, hakimin gerekçeli kararı yazmadan önce herhangi bir sebeple mahkemeden ayrılması ile vermiş olduğu hüküm sonucu hükümsüz kalmayacaktır. Çünkü, bu kısa karar usul hükümlerine uygun olarak verilmiş bir karardır³⁶⁵.

“Bir mahkeme hükmünün hukuki varlık kazanabilmesi için tefhim edilmesi gerekir. 3156 sayılı yasa ile değişik HUMK'nun 381'inci maddesinde kararın tefhiminin en az 388'inci maddede belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olacağı hükmü

³⁶³ Kuru, **USUL C.III**, s.2986.

³⁶⁴ Kuru, **USUL C.III**, s.2988.

³⁶⁵ Aykonu, **a.g.m.**, s.23.

getirilmiştir.-Hakimin son oturumda tutanağa yazdırıp tefhim ettiği kısa karar esas olup sonradan yazılan gerekçeli kararın bu karara aykırı olmaması gerekir. Olayda kısa kararı tefhim ederek duruşmayı bitiren hakim gerekçeli kararı imzalama imkanı bulamadan meydana gelen trafik kazası sonucu ölmüştür. Bu durumda izlenmesi gereken yol, yeni hakimin önceki hakim tarafından verilen kısa karara uygun gerekçeli kararı yazıp imzalayarak taraflara tebliğ ettirilmesinden ibarettir.-Mahkemece bu husus gözetilmeksizin tebliğe çıkarılan gerekçeli kararın kısa kararı veren, ancak daha sonra vefat eden hakim tarafından yazıldığıнын tasdikine dair şerh verilerek işleme esas tutulması isabetsizdir³⁶⁶.

Sonuç olarak, tefhim edilen karar hüküm sonucu niteliğinde ise, yeni gelen hakimin yeniden duruşma açarak tahkikat ve yargılama yapması mümkün değildir. Bu halde, yeni gelen hakim, kendinden önceki hakimin tefhim etmiş olduğu kısa karara uygun biçimde, gerekçeli kararı yazıp imzalayarak dosyaya koymakla yükümlüdür³⁶⁷.

III. HÜKMÜN YAZILMASI VE TARAFLARA VERİLMESİ

A. HÜKMÜN YAZILMASI

Daha önce de belirtildiği üzere, kural olarak hükmün gerekçesi ile birlikte tam olarak yazılıp imzalandıktan sonra tefhim edilmesi gerekir. Ancak, uygulamada çoğu zaman bu mümkün olmamakta ve son yargılama oturumunda taraflara sadece kısa karar tefhim edilmektedir. Bu halde ise, gerekçeli kararın, kısa kararın tefhim edildiği tarihten itibaren on beş gün içinde yazılması gerekmektedir.

³⁶⁶ HGK., T. 31.1.1990, 8 / 645-30, Kararın özeti için bkz.: İKİD., 1990/353, s.7226-7227.

³⁶⁷ Kuru, **USUL C.III**, s.2988.

Hükmün, tek hakimli asliye hukuk mahkemelerinde hakim tarafından yazılması gerekirken; toplu hakimli olan ticaret mahkemelerinde ise, mahkeme başkanı veya görevlendireceği üye tarafından yazılması gerekir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388.maddesinde hükmün nasıl bir sıraya göre yazılması gerektiği belirtilmiştir:

—Hükmün açık ve sade bir dilde, mantıki bir sıraya göre yazılması gerekir³⁶⁸. Hakimin, davanın unsurlarını ortaya koyarken dolambaçlı yollara sapmadan olayı en iyi anlaşılacak şekilde belirtmesi zorunludur. Bu, tarafların yargı yerine olan inancını arttıracak bir husustur³⁶⁹. Bu nedenle, hüküm anlaşılır olmalıdır.

—Hükmün kalın beyaz kağıt üzerine, kağıdın bir yüzüne ve okunaklı bir şekilde yazılması gerekir³⁷⁰.

—Her davaya ait kararın ayrı ayrı yazılması gerekir. Önceden hazırlanan basılı kararın bazı yerlerinin doldurulması suretiyle hüküm yazılması kanuna aykırıdır³⁷¹.

—Hükmün altının, kararı veren hakim ile zabıt katibi tarafından imza edilmesi gerekir (m.388/5; m.390).

—Hükümde, kararın verildiği tarihin de yazılı olması gerekir (m.388/5).

³⁶⁸ Kuru, **USUL C.III**, s.3142.

³⁶⁹ Efrail Aydemir, “Kararların Anlaşılır Olması”, **Ankara Barosu Dergisi (ABD)**, Sayı 1, 1973, s.30.

³⁷⁰ YHK Genel Kurulunun 4.5.1970 gün ve 8 sayılı genelgesi, YHK Genelge ve Kararları, s.82-83.

³⁷¹ Kuru, **USUL C.III**, s.3143.

B. HÜKMÜN TARAFLARA VERİLMESİ

1. İlâm ve İlâm Sureti Kavramları

İlâm, bir uyuşmazlığın mahkemece nasıl bir karara (hükme) bağlandığını gösteren resmi belgedir³⁷². Diğer bir ifadeyle, mahkeme kararının taraflara verilen suretine ilâm denir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 392.maddesi, yazı işleri müdürü tarafından aslı gibidir şerh, imza ve mührüyle taraflara verilen gerekçeli karar suretlerini ilâm olarak tanımlamıştır³⁷³.

Uygulamada Yargıtay kararları için ilâm terimi kullanılmakta ise de, bu nitelendirme, kural olarak ilk derece yargılaması yapmayan Yargıtay kararları için kullanılmamalıdır³⁷⁴. Bu nitelendirme yerine yani “Yargıtay ilâmı” yerine “Yargıtay kararları” ifadesinin kullanılması daha isabetli olacaktır³⁷⁵.

İlâmın, kararın aslı gibi kararı veren hakim ve zabıt katibi tarafından imzalanarak (m.390), mahkeme mühürü ile mühürlenmesi gerekir (m.392). Bir davada, taraf sayısından iki adet fazla miktarda karar yazılır. Bu kararlardan ilki, mahkeme karar kartonunda; ikincisi de dava dosyasında saklanır. Diğer nüshalar ise, aslı gibi kararı veren hakim ve zabıt katibi

³⁷² Tutumlu, **HÜKÜM**, s.17.

³⁷³ Aslında tanımlanan “ilâm” değil, “ilâm sureti” dir. Şöyle ki, ilâmda hakim ve katibin imzası mevcut iken ve harç alınmazken; ilâm suretinde sadece yazı işleri müdürünün imzası bulunur ve bu “suret harcına” tabidir. Tutumlu, **HÜKÜM**, s.18, dn.6.

³⁷⁴ Nitekim bu hususta Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünün 17.10.1967 tarih ve 22544 sayılı genelgesinde şöyle denmektedir: “...ilâm terimi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 10.faşının Mahkeme-i Asliye Tarafından Verilen Hükümler başlığını taşıyan birinci kısmında yer alan 392.maddesinde tarif edilmekte olduğu, aynı Kanunun temyizle ilgili faslındaki hükümlerde, ilâmın ancak işin esasını hükme bağlayan mahkeme kararları için kullanılabilecek bir terim olduğunu göstermekte bulunduğu; bu sebeple, alışılmış ve kullanıla gelmekte bulunulmuş olmasına rağmen, Yargıtay’ın tasdik ve bozmaya ilişkin kararlarının... ilâm olarak tanımlanmasının kanuna uygun bir tanımlama olmadığı...”. Adalet Bakanlığı, Mütalaa ve Tamimler, 1974, s.267.

³⁷⁵ Tanrıver, **İCRA**, s.40; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.18.

tarafından imzalanıp, mahkeme mühürü basıldıktan sonra taraflara verilir.

İlâm sureti ise, yazı işleri müdürü veya yardımcısının, ilâmın fotokopisini ilâmın aslı ile karşılaştırdıktan sonra aslına uygun olduğunu onaylamasıdır³⁷⁶. İlâm suretinde hakimin ve zabıt katibinin imzası bulunmaz. Bu şekilde, aslına uygun olduğu yazı işleri müdürü tarafından onaylanan ilâm suretleri m.392 anlamında ilâm değildir.

İlâm suretinin her sayfasında suret harcı alınırken³⁷⁷; ilâmın aslından alınmış olan karar ve ilâm harcından başka ayrıca suret harcı alınmaz.

İlâm ile ilâm sureti arasında nitelik farkı bulunmasına rağmen, her iki belge arasında gördükleri işlev bakımından bir fark bulunmamaktadır³⁷⁸. Çünkü, ilâm sureti de, ilâmlar gibi icraya konabilir (İİK m.35).

2. Hükümün (İlâmın) Taraflara Verilmesi

İlâm, hakim ve zabıt katibi tarafından imza edildikten sonra bir hafta içinde yazı işleri müdürü tarafından iki taraftan her birine makbuz karşılığında verilir (m.392).

İlâmın, tarafa ilâmı aldığına dair mahkeme esas defterine imza attırılmak suretiyle verilebileceği gibi; hükümün tefhim edildiği son oturum tutanağına imza attırılmak suretiyle verilmesi de mümkündür³⁷⁹. Yine, ilâm mübaşir aracılığı ile de tebliğ edilebilir³⁸⁰.

İlâmın taraflara Tebligat Kanunu hükümleri uyarınca tebliğ edilmesi,

³⁷⁶ Kuru, **USUL C.III**, s.3147.

³⁷⁷ Harçlar Kanunu [1] sayılı Tarife, D, 1/a.

³⁷⁸ Kuru, **USUL C.III**, s.3149; Tanrıver, **İCRA**, s.40.

³⁷⁹ Kuru, **USUL C.III**, s.3150-3151.

³⁸⁰ Kuru, **USUL C.III**, s.3151.

uygulamada en çok rastlanan ve yaygın olan tebliğ şeklidir.

Vekil aracılığı ile takip edilen davalarda ise ilâmın, mutlaka vekile tebliğ edilmesi gerekir; vekil aracılığı ile takip edilen bir davada tebligatın tarafa yapılması ile temyiz süresi işlemeye başlamaz.

Bu husus, İçtihadı Birleştirme Kararı ile şu şekilde açıklanmıştır³⁸¹:

“HUMK’nun 124’üncü maddesinde (şimdi onun yerine geçen Tebligat Kanununun 11’inci maddesinde) vekil vasıtasıyla cereyan eden davalarda tebliğin behemahal vekile yapılacağı mutlak olarak beyan olunmuştur.-Gerçi HUMK’nun 392’nci maddesinde ilâmların taraflara verileceği gösterilmekte ise de, 124’üncü maddenin (şimdi Tebligat Kanununun 11’inci maddesinin vaz’ını icap ettirmiş olan sebep ve mülahazalar ilâm tebliğlerine de şamildir. Filhakika bir davanın son dereceye kadar takibi için vekil tayin etmiş olan bir kimseye ilâm tebliği kanunun metin ve ruhuna uygun görülemez. Şu halde tebliğ ve tebellüğe ve davayı her derecede takibe mezun olan vekile ilâm tebliği mümkün bulundukça müvekkiline tebligat yapılması kanuna muhalif ve bu sebeple tebliğ dahi hükümsüz olduğundan kanun yoluna müracaat için muayyen olan müddet böyle yolsuz bir tebliğ üzerine cereyan etmeyeceğine karar verildi”.

İlâmın, hakim ve zabıt katibi tarafından imzalandıktan sonra bir hafta içinde yazı işleri müdürü tarafından iki taraftan her birine makbuz karşılığında verilmesi ancak harca tabi olmayan davalar ile maktu karar ve ilâm harcına tabi davalar için söz konusu olur. Şöyle ki, harca tabi olmayan davalarda zaten harç söz konusu olmamaktadır. Maktu harca tabi davalarda da, başvurma harcı ile karar ve ilâm harcının tamamı dava açılırken peşin olarak alınır. Görüldüğü gibi, bu davalarda, ilâmın mahkemeden alınabilmesi, tarafın harç yatırmaya bağlı değildir. Ancak yine de, bu tür davalarda yazı işleri

³⁸¹ 10.7.1940 gün ve 7/75 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı (RG. 30.9.1940 sayı 4625).

müdürü, ilâmı kendiliğinden tarafa tebliğ edemez. Tarafın ilâmı almak için mahkeme kalemine başvurması ve ilâmın karşı tarafa tebliğini sağlamak için gereken tebliğ giderini ödemesi gerekir³⁸².

Buna karşılık, nispi karar ve ilâm harcına tabi olan davalarda, Harçlar Kanununun 28/a maddesinde, karar ve ilâm harcı ödenmedikçe ilgiliye ilâm verilmeyeceği hükme bağlanmış ancak bu hüküm Anayasa Mahkemesinin 14.01.2010 günlü kararı ile Anayasaya aykırı olduğu gerekçesi ile iptal edilmiştir. Aynı Kanunun 27. ve 32. maddelerinde ise, gerekli harçlar ödenmedikçe müteakip işlemlerin yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Ayrıca aynı Kanunun 128. maddesinde, alması gereken harçları almadan ilâmı taraflara veren yazı işleri müdürünün, taraf ile birlikte müteselsilen sorumlu olacağı hüküm altına alınmıştır. Anayasa Mahkemesi Harçlar Kanununun 28. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendini iptal ederken 32. maddesinin “yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemler yapılmaz” biçimindeki birinci cümlesinin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir.

Uygulamada, Yargıtay 12.Hukuk Dairesi ve Hukuk Genel Kurulu, harcı ödenmeden mahkemeden alınmış olan böyle bir ilâmın icra dairesi tarafından icra edilemeyeceğine karar vermişlerdir³⁸³.

Doktrinde³⁸⁴, Harçlar Kanunu m.27’deki “müteakip işlem” kavramının geniş anlamda ele alınması ve ilâmın icraya konulmasının, müteakip işlemlerden sayılması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle, yukarıdaki mahkeme kararında ifade edildiği gibi, karar ve ilâm harcı alınmadığını tespit eden icra müdürünün, karar ve ilâm harcı ödenmedikçe, müteakip işlem olan icra emrini düzenlememesi gerektiği ileri sürülmektedir.

³⁸² Kuru, **USUL C.III**, s.3153.

³⁸³ 12.HD., T. 20.11.1973, 9995 / 10235, Kararın özeti için bkz.: İBD., 1974/11-12, s.793-795.

³⁸⁴ Kuru, **USUL C.III**, s.3158.

Müteakip işlemler davanın açılması, devamı ve sonrası süreçte mevcuttur. Bu nedenle, 32. madde davanın başında, devam eden süreçte ve kararın verilmesinden sonraki aşamalarda yargı organlarınca yapılan işlemlerin gerekli harçlar alınmadan yapılamayacağını belirtmiştir. Örneğin, karar ve ilam harcı ödenmeksizin ilamı alan taraf için temyiz süresi işlemeye başlayacaktır; temyiz süresinin başlaması müteakip işlem sayılmaz. Harçlar Kanunu m.27/III ve m.32'deki müteakip işlemlerden maksat, yargı organlarının yapacakları işlemlerdir. Bu nedenle, ilamın tebliği ile temyiz süresinin işlemeye başlaması ve tarafların hükmü temyiz etmesi bu anlamda müteakip işlem değildir³⁸⁵.

Doktrinde³⁸⁶, Harçlar Kanunun 28. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin “karar ve ilam harcı ödenmedikçe ilgiliye ilam verilmez” biçimindeki ikinci tümcesinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesinin; 32. maddesinin “yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe müteakip işlemler yapılmaz” biçimindeki birinci cümlesinin Anayasaya aykırı olmadığının tespitinin bir çelişki yarattığı ifade edilmiştir.

Harçlar Kanununun 28. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin iptali harç ödeme yükümlülüğünü hiçbir şekilde kaldırmamakta yalnızca davada haklı çıkan tarafın sorumlu olmadığı karar ve ilam harcını ödmeden söz konusu ilamı alabilmesine imkan tanımaktadır. Çünkü 32. madde uyarınca yargı işlemlerinden alınacak harçlar ödenmedikçe yargı organlarınca yapılacak işlemler şeklinde belirtilen müteakip işlemler yapılmayacaktır.

³⁸⁵ Mehmet Gökçe, “Harçlar Kanununun 28 ve 32. maddesi”, bkz.: <http://www.adalet.org/makale/xysbekran.php?idno=6890&id2=21892>, s.7.

³⁸⁶ Gökçe, **a.g.m.**, s.8.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜKÜM YASAKLARI VE SAKATLIKLARI İLE HÜKMÜN DOĞURDUĞU SONUÇLAR

I. HÜKÜM YASAKLARI VE SAKATLIKLARI

A. HÜKÜM YASAKLARI

1. Talepten Fazlasına veya Başka Bir Şeye Hüküm Verme Yasağı

a. Talepten Fazlasına Hüküm Verme Yasağı

Medeni usul hukukuna hakim olan ilkelere biri de, tasarruf ilkesidir³⁸⁷. Buna göre, istisnai durumlar hariç, hiç kimse bir davayı açmaya veya talepte bulunmaya zorlanamaz. Açılan bir davada talepte bulunulması durumunda ise, hakim talep çerçevesinde yargılama ve tahkikat yapmak ve yine talep çerçevesinde hüküm vermek ile yükümlüdür (AY m.36/2; HUMK m.573/6).

Bu konu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 74.maddesinde ele alınmıştır. Buna göre, özel ve ayrık yasal hükümler saklı kalmak üzere “hakim her iki tarafın iddia ve müdafaalarıyla mukayyet olup ondan fazlasına... hüküm veremez”.

³⁸⁷ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.227.

Gerçekten, hakim kural olarak iki tarafın iddia ve savunmaları ile bağlı olup, talepten fazlasına hüküm veremez³⁸⁸; buna doktrin ve uygulamada istekle (taleple) bağlılık ilkesi³⁸⁹ denmektedir.

“Dava, kamulaştırma bedelinin artırılması isteğidir. Karar, kamulaştırılan yer üzerindeki ağaçların kıymeti de dahil olmak üzere kamulaştırma bedelinin artırılmak suretiyle davalıdan tahsiline dairdir. Davacı ağaç bedellerini talep etmediği halde, buna hüküm verilmesi yolsuzdur”³⁹⁰.

Bilirkişi incelemesi yaptırılan davalarda; bilirkişi raporunda davacının alacağının dava dilekçesinde istenilenden daha fazla olduğu belirtilse de, hakimin dava dilekçesinde istenilen miktara hükmetmesi gerekir. Şayet, hakimin bilirkişi raporundaki miktara hükmetmesi talepten fazlaya hüküm verme yasağına aykırılık teşkil eder.

Yargıtay vermiş olduğu bir kararında, bu durumu şöyle açıklamıştır³⁹¹:

“Davada, fiyat farkının nakliye tutarının ödenmesi istenildiği halde bilirkişilerin keşif özetine maktuen konulan nakliye tutarının ödenmesi gerektiği görüşü ile bağlı kalınarak hüküm tesisi de talebe aykırı olmuştur (HUMK m.74). Davacının keşif özetindeki nakliye bedelinin ödenmediğine dair davası bulunmamaktadır. Tüm bu nedenlerle reddi gereken davanın, bilirkişi raporu ile bağlı kalınarak kısmen kabulü bozmayı gerektirir”.

Mahkemenin, talepten fazlaya hüküm verme yasağının uygulandığı bir durumda, hükmünde davacının talepten fazla olan alacak kesimi için dava açma hakkının saklı bulunduğunu belirtmesine gerek yoktur; çünkü,

³⁸⁸ Kuru, **USUL C.III**, 3081; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.297.

³⁸⁹ 9.HD., T. 19.02.1997, 19148 / 2511, Kararın özeti için bkz.: İlter Erdemir, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, C.I, Ankara, 1998, s.644. (**ŞERH C.I**)

³⁹⁰ HGK., T. 11.9.1968, 5 / 1240-387, Kararın özeti için bkz.: ABD., 1969/2, s.340.

³⁹¹ 15.HD., T. 17.02.2005, 2662 / 844, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.345.

mahkeme davada ancak taleple sınırlı olarak hüküm verir”³⁹².

Talepten fazlaya hüküm verme yasağı, niteliğine aykırı düşmedikçe davalı için de uygulanır; çünkü hakim, davalının savunması ile de bağlı olup davalının cevap dilekçesinin talep sonucu bölümünde istediğinden fazlasına hüküm veremez³⁹³.

b. Talepten Başka Bir Şeye Hüküm Verme Yasağı

Hakimin, talepten fazlaya hüküm vermesi yasak olduğu gibi, tarafların iddia ve savunmalarından başka bir şeye de hüküm vermesi yasaktır (m.74). Bu emredici kurala aykırı hüküm tesisi, bozma sebebi sayılmaktadır.

“Davalı vekilinin temyiz itirazlarına gelince; dava, İİK’nın 67.maddesine dayalı itirazın iptali istemine ilişkindir. HUMK’un 74.maddesi uyarınca, hakim her iki tarafın iddia ve savunmaları ile bağlı olup, ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Bu durum karşısında, talep ve dava itirazın iptali istemine ilişkin olduğu halde, mahkemece alacağın tahsiline karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir”³⁹⁴.

c. Talepten Fazlasına veya Başka Bir Şeye Hüküm Verme Yasağının İstisnaları

Kanun, yukarıda açıklanan her iki yasağın istisnaları olabileceğini, “Kanunu Medeni ile muayyen hükümler mahfuz olmak üzere...” şeklindeki ifadesiyle belirtmiştir.

³⁹² Kuru, **USUL C.III**, 3095.

³⁹³ Kuru, **USUL C.III**, 3096.

³⁹⁴ 11.HD., T. 15.09.2003, 1909 / 7834, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.342.

(1) Talepten Fazlasına Hüküm Verme Yasağının İstisnaları

—Kamu düzenine ilişkin olan hallerde, mahkeme, kamu düzeni düşüncesiyle talepten fazlaya karar verebilir. Örneğin; boşanmaya hükmedilmesi durumunda, çocuklar bakımından velayet, nafaka ve kişisel ilişki düzenlemelerinin yapılması yönünde re’sen karar verilmesi gibi.

Hakimin, kamu düzeni düşüncesiyle talepten fazlaya hüküm verebileceği haller, kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalardır³⁹⁵.

—Diğer bir istisna ise, davayı genişletmeye muvafakat edilmesi halidir. Şöyle ki, davacının davasını genişleterek talep sonucunu arttırmasına davalının muvafakat etmesi durumunda, hakim yeni talep hakkında da karar verir³⁹⁶.

—Tenkis davasında dava dilekçesinde gösterilen miktardan fazlasına hükmedilmesi bir diğer istisnayı oluşturur. Tenkis davalarında, hesap edilecek saklı paya tecavüz tutarına, dava dilekçesinde talep tutarını aşsa da hakim tarafından hükmedilebilir.

“Tenkis davalarında, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 74.maddesinin uygulama olanağı yoktur. Davacılar dava dilekçesinde tahmini bir bedel göstermiş, fazla istem hakkını saklı tutarak tenkis talep etmişlerdir. Yargılama sonunda terekenin tamamı bulunup, tenkise tabi miktar hesap edilecek ve gerçek tenkisi gereken miktar hüküm altına alınacaktır. Bu husus gözardı edilerek dilekçede gösterilen tahmini bedel üzerinden hüküm tesisi

³⁹⁵ Kuru, **USUL C.III**, s.3105.

³⁹⁶ Kuru, **USUL C.III**, s.3106.

*de usul ve kanuna aykırıdır*³⁹⁷.

(2) Talepten Başka Bir Şeye Hüküm Verme Yasağının İstisnaları

Talepten başka bir şeye hüküm verme yasağının istisnaları, özel kanun hükümlerine dayanmakta olup bu hallerde hakim, davacının isteğinden başka bir şeye de hüküm verebilir. Örneğin; boşanma davalarında güçlü bir barışma ihtimalinin varlığına kanaat edinilmesi halinde boşanma yerine ayrılığa hüküm verilebilir (TMK m.170). Yine haksız fiilden doğan manevi tazminat davasında, hakim, manevi tazminat yerine veya ona ek olarak başka bir tazmin şekline hüküm verebilir (BK m.49/2).

2. Terditli Hüküm Verme Yasağı

Terditli davada; davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talep ileri sürmektedir. Bunlardan birisi “asıl talep”, diğerleri ise “yardımcı talepler”dir. Davacı, asıl talebin başarıya ulaşmaması halinde, diğer taleplerin incelenerek kabul edilmesini, terditli dava yoluyla isteyebilmektedir³⁹⁸. Örneğin; öncelikle tapu iptal ve tescile; bunun kabul edilmemesi halinde bedele hükmedilmesi taleplerinde olduğu gibi.

Terditli davaya ilişkin herhangi bir düzenleme, hukukumuzda yer almamaktadır. Ancak doktrinde, terditli davanın caiz olduğu konusunda, tam bir görüş birliği vardır³⁹⁹. Terditli dava açılmasında, davacının hukuki yararı olması sebebiyle bu davanın usul ekonomisine uygun olduğu ve bu sayede

³⁹⁷ 2.HD., T. 17.11.1992, 10502 / 11453, Kararın özeti için bkz.: İKİD., 1993/393, s.9766-9767.

³⁹⁸ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.268.

³⁹⁹ Berkin, **USUL REHBERİ**, s.390; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.399; Postacıoğlu, **USUL**, s.270; Kuru, **USUL C.II**, s.1484.

dava sayılarının azalacağı belirtilmektedir⁴⁰⁰.

Terditli davada, davacı iki ayrı talepte bulunur; bu taleplerden ilki asıl talep, diğeri ise yardımcı taleptir. Bu dava türünde, davacının hüküm altına alınmasını istediği aslında tek bir talep söz konusudur; o da asıl taleptir⁴⁰¹. Ancak, davacı asıl talebinin kabul edilmemesi ihtimaline karşılık asıl talebi yanında bir de yardımcı talepte bulunur. Mahkemenin, yardımcı talep hakkında karar verebilmesi, asıl talebi reddetmiş olmasına bağlıdır⁴⁰². O halde terditli davada, mahkeme yapacağı inceleme sonucunda, öncelikle asıl talep hakkında karar verecek ve asıl talebi yerinde bulursa onu hüküm altına alacak, yardımcı talep hakkında herhangi bir karar vermeyecektir⁴⁰³.

Taleplerde terditin olması, hükmün de terditli şekilde kurulacağı anlamına gelmez⁴⁰⁴. Bir başka ifadeyle, mahkemenin terditli davada, terditli olarak hüküm vermesi mümkün değildir. Terditli davanın varlığı halinde, mahkeme asıl talebi haklı bulup kabul ederse, artık yardımcı talep hakkında bir karar verilmez. Asıl talebin kabulünün kesinleşmesi ile yardımcı talebin derdestliği geriye etkili olarak sona erer⁴⁰⁵. Mahkeme, davacıyı hem asıl hem de yardımcı talep yönünden haklı bulmazsa, davayı bütünüyle reddeder⁴⁰⁶. Son olarak, mahkemenin asıl talebi red, yardımcı talebi kabulü de mümkündür. Bütün bu hallerde, terditli davayı sonuçlandıran kararların hepsi, nihai karar niteliği taşır; çünkü, verilen bu kararlar ile uyumsuzluk esastan çözümlenmektedir⁴⁰⁷.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu sisteminde terditli hükme yer verilmediği gibi, İcra ve İflas Kanununda da bu tür hükümlerin icrasına yönelik

⁴⁰⁰ Kuru, **USUL C.II**, s.1484.

⁴⁰¹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.283.

⁴⁰² Tanrıver, **İCRA**, s.76-77.

⁴⁰³ Muşul, **TERDİT**, s.202; Tanrıver, **İCRA**, s.77.

⁴⁰⁴ Kuru, **USUL C.III**, s.3071.

⁴⁰⁵ Muşul, **TERDİT**, s.202.

⁴⁰⁶ Tanrıver, **İCRA**, s.77.

⁴⁰⁷ Tanrıver, **İCRA**, s.77.

bir düzenleme mevcut değildir.

Nitekim, Yargıtay kararlarında da terditli hükme karşı olumsuz bir yaklaşım görülmektedir⁴⁰⁸.

“Terditli olarak (parayı kim verirse kamyonun da ona aidiyetine) şeklinde hüküm tesisi, kanuna aykırıdır”.

Aynı doğrultudaki diğer bir Yargıtay kararında ise bu durum şu şekilde açıklanmıştır⁴⁰⁹.

“Kararların, iki tarafa tahmil ve bahşedilen vazife ve hakları şüphe ve tereddüdü gerektirmeyecek şekilde gayet sarîh ve açık olarak yazılması gerektiği HUMK’un 389.maddesinde öngörülmüştür. Oysa mahkemece tesis olunan hüküm terditli bulunmaktadır. Bu itibarla iddia ve savunma dairesinden toplanan deliller takdir olunup, sonucuna göre bir hüküm tesis edilmek ve kanunda açıklanan yönler göz önünde tutulmak gerekirken bundan zuhul edilmesi usule aykırı ve işbu usule aykırılık sonucuna etkili ve temyiz itirazları bu bakımdan yerinde olduğundan kabulü ile hükmün bu sebepten bozulmasına...”

Görüldüğü gibi, terditli davalar da dahil olmak üzere, hiçbir davada terditli hüküm verilemez. Bu nedenle, terditli davalar sonunda verilen hükümler, terditli hüküm olarak nitelendirilemez. Terditli dava sonunda verilen hükümlerin de, tarafların hak ve yükümlülüklerini açık bir şekilde göstermesi gerekir (m.388 son; m.389).

⁴⁰⁸ TD., T. 12.12.1971, 4710 / 7522, Kararın özeti için bkz.: Kuru, **USUL C.III**, s.3071.

⁴⁰⁹ 8.HD., T. 19.02.1976, 4945 / 1246, Kararın özeti için bkz.: YKD., 1977/11, s.1551-1552.

3. Şarta Bağlı Olarak Hüküm Verme Yasağı

Şarta bağlı hüküm kavramı, doktrinde şöyle tanımlanmıştır⁴¹⁰:

“Hakimin, bir hakkın varlığını ya da halihazırda varlığını tanıdığı bir hakkın sona ermesini, geleceğe ait ve gerçekleşmesi objektif olarak şüpheli bir olayın mevcudiyetine bağlamasıdır”.

Tanımdan anlaşıldığı üzere, hükmün hukuki sonuçları şartın gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlanmış olup, şart gerçekleştiği takdirde hükmün içeriği kendiliğinden değişmiş olacaktır⁴¹¹.

Türk Hukukunda şarta bağlı hüküm verilir verilemeyeceği konusunda, doktrinde görüş ayrılıkları bulunmaktadır.

Şarta bağlı hükmün bazı hallerde verilebileceğini savunan görüşe göre⁴¹²; şarta bağlı hüküm, nihai kararlara özgü bir nitelik olarak belirtilen maddi anlamda kesin hüküm kavramı ile çelişmez. Bu görüş taraftarlarına göre, İcra ve İflas Kanununun 24.maddesinin 4.fıkrasında yer alan, menkul mal borçlunun yedinde bulunmazsa ilâmda yazılı olan değeri esas alınır şeklindeki düzenleme ile Borçlar Kanununun 46.maddesinin 2.fıkrasında yer alan, cismani zararın artması ihtimalinin varlığı halinde, hakimin daha önceden tazminata ilişkin olarak vermiş olduğu kararını, iki yıllık süre içerisinde değiştirebileceğini öngören düzenleme, şarta bağlı hüküm örneklerini teşkil eder. Şarta bağlı hükmün bazı hallerde verilebileceğini savunan bu görüş pek taraftar bulamamıştır.

⁴¹⁰ Süha Tanrıver, “Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi (BATİDER)**, Cilt XIX, Sayı 4, Aralık 1998, s.45. (**HÜKÜM**)

⁴¹¹ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.352.

⁴¹² İlhan Postacıoğlu, “Şarta Muallak Hükümler”, **Adalet Dergisi (AD)**, Sayı 2, 1941, s.112; Mustafa Reşit Belgesay, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, 1939, s.300 vd. (**ŞERH**); Postacıoğlu, **USUL**, s.713.

Diğer bir görüşe göre ise⁴¹³, Borçlar Kanununun 46.maddesinde yer alan düzenleme şarta bağlı hüküm verilmesine izin vermez; sadece maddi anlamda kesin hüküm niteliği kazanmış bir hükmün, değişen şartlara uyarlanması amacına hizmet eden değişiklik davasının hukukumuzda uygulama alanı bulabileceğine işaret eder. İcra ve İflas Kanununun 24.maddesinde yer alan düzenleme ise, takip ekonomisi ilkesini temel alan pratik zorunluluklar nedeniyle doğmuş olup şarta bağlı hükme izin vermek amacı taşımaz⁴¹⁴.

Bu görüş yanında yer alan diğer bir görüş⁴¹⁵ de, şarta bağlı dava açılmayacağı kuralına paralel olarak şartlı hükmün caiz olmadığını, bunun maddi anlamda kesin hüküm gücüne sahip olamayacağını ileri sürmüştür. Ayrıca, şarta bağlı hükmün HUMK ve İİK sistemine tamamen aykırı düşeceği yine böyle bir hükmün verilmesinin yargılama usulünün amaçları ile bağdaşmayacağı da ortaya konmuştur.

Kanımızca da, usul hukuku sistemimizde şartlı hükme izin veren bir düzenleme mevcut değildir. İİK m.24/4 ile kastedilen, borcun konusu olan menkul malın para borcuna dönüşmesidir ve bu madde ile amaçlanan uyuşmazlıkların mümkün olan en kısa sürede çözümlenerek usul ekonomisi ilkesine uygun hareket etmektir. BK m.46/2 ile de, maddi anlamda kesinlik kazanan bir hükmün değişen şartlara uyarlanmasını sağlayan değişiklik davasının hukukumuzda da uygulanabileceğini göstermek amaçlanmıştır. Zaten, hukukumuzda şartlı hüküm verilmesinin kabulü, hem böyle bir hükmün infazında güçlükler doğuracak hem de hükmün açık olması ve tarafların hak ve yükümlülüklerinin hiçbir tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça yazılması gerektiğini öngören usulün 388/1 ve 389.maddelerine ters düşecektir.

⁴¹³ Tanrıver, **HÜKÜM**, s.48.

⁴¹⁴ Tanrıver, **HÜKÜM**, s.48-49.

⁴¹⁵ Kuru, **USUL C.III**, s.3073; Muşul, **TERDİT**, s.61; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.493; Berkin, **USUL REHBERİ**, s.864.

Ayrıca doktrinde, BK'nın 81. maddesinde düzenlenen karşılıklı taahhütleri içeren sözleşmelerde ödemezlik def'inin ileri sürülmesi ile şarta bağlı hüküm kavramı arasında bağlantı kurulmak istenmiş ve karşılıklı taahhütleri içeren sözleşmelerde ödemezlik def'inin ileri sürülmesi durumunda mahkemece nasıl bir karar verilmesi gerektiği yönünde görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır:

Bir görüşe göre, şartların gerçekleşmiş olması kaydıyla ödemezlik def'inin ileri sürülmesi durumunda, mahkemenin davayı reddetmesi gerekir⁴¹⁶. BK m.81 uyarınca ödemezlik def'i ileri sürüldüğünde şartlı hüküm verilemeyeceğinden, dava geçici bir hükümle reddedilir. Böyle bir durumda dava esastan değil, usule ilişkin bir hükümle reddedilmiş olur ve davacı kendi borcunu yerine getirdikten sonra yeniden dava açabilir⁴¹⁷.

Diğer bir görüş ise, karşılıklı taahhütleri içeren sözleşmelerde, taraflardan birisinin kendi ediminin ifasını teklif ettikten sonra karşı edimin ifasını sağlamak amacıyla dava açması üzerine karşı tarafça ödemezlik def'inin ileri sürülmesi durumunda, karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkumiyet kararı verilmesi gerektiği yönündeki hüküm türü şarta bağlı bir hüküm örneği oluşturur⁴¹⁸. Ancak, ödemezlik def'inin ileri sürülebilmesi için gerekli şartlardan biri olan ifanın teklif edilmemiş olması koşulu, bu durumda gerçekleşmemiştir. Çünkü, davacının kendisine düşen edimin ifasını karşı tarafa teklif etmesinden sonra davalının karşı edimin ifası için açılan davada, ödemezlik def'ini ileri sürmesi mümkün değildir⁴¹⁹. Ödemezlik def'inin ileri sürülebilmesi, taraflardan birisinin kendi edimini ifa etmemiş ya da ifasını karşı tarafa teklif etmemiş olması koşuluna bağlıdır⁴²⁰. Karşılıklı taahhütleri içeren sözleşmelerde ödemezlik def'inin ileri sürülmesi durumunda, karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkumiyet kararı verilebileceği düşünülse bile, İcra ve

⁴¹⁶ Salamon Kaniti, **Akdin İfa Edilmediği Def'i**, İstanbul, 1962, s.171; Tanrıver, **HÜKÜM**, s.47.

⁴¹⁷ Kaniti, **a.g.e.**, s.168.

⁴¹⁸ Postacıoğlu, **USUL**, s.713; Üstündağ, **YARGILAMA**, s.804.

⁴¹⁹ Tanrıver, **HÜKÜM**, s.47.

⁴²⁰ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.435.

İflas Kanunumuzda bu tür kararların icrasına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmadığında, böyle bir hükmün verilmesi pratik açıdan bir yarar da sağlamaz⁴²¹.

Kanımızca da, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzun 388. ve 389. madde hükümleri gözetildiğinde, davanın reddi yönünde hüküm kurulması isabetli olacaktır. Bu nedenle, şarta bağlı bir hüküm örneği teşkil eden karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkumiyet kararı verilmesi şüphe ve tereddüt içermesi bakımından yukarıda bahsedilen madde hükümlerine ters düşeceğinden bu yönde bir hüküm kurulması mümkün değildir.

Doktrinde genel kabul gören görüş, şarta bağlı hüküm verilemeyeceği şeklindedir⁴²².

Yargıtay'ın içtihatları da bu yöndedir⁴²³:

“Hükmün açık ve kesin olarak kararlaştırılması gerekir. Şartlı karar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa aykırıdır”.

Şu'fa davalarında satım bedelinin hükümden önce depo edilmesi için mahkemenin süre vermesi gerektiği yönündeki Yargıtay'ın 20.06.1951 tarih ve 12/5 sayılı İBK'nın gerekçesinde; *“Bu şekildeki ilam davalının şu'fa bedelini elde etmesindeki kolaylık bakımından davalıyı tatmin ederse de (yani davacının şu'fa bedelini ödemesi üzerine tapu kaydının adına tescil edilmesi); hükmün şarta muallak olması bakımından bu kabil ilamlarda, bulunması zaruri olan kat'iyeti bertaraf edecek bir durum tahassül eylemektedir”* demek suretiyle şarta bağlı hüküm verilmesinin doğru olmayacağı sonucuna

⁴²¹ Tanrıver, **HÜKÜM**, s.47.

⁴²² Tanrıver, **HÜKÜM**, s.48-49; Kuru, **USUL C.III**, s.3073; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.493; Muşul, **TERDİT**, s.61.

⁴²³ 10.HD., T. 14.09.1998, 5338 / 5443, Kararın özeti için bkz.: YKD., Ocak 1999, s.44.

varılmıştır⁴²⁴. Ayrıca, bu kararın konusunu teşkil eden husus yeni MK m.734/II'de açıkça düzenlenmiştir⁴²⁵.

Şarta bağlı hükümler, nihai kararlara özgü bir nitelik olan kesin hüküm gücünden tamamiyle yoksundur. Bu nedenle, hüküm sonucunun yargılamaya tamamen yabancı bir olaya yani şarta bağlanması mahkeme kararlarının kesinliği ile bağdaşmaz. Ayrıca bu durum, devletin yargılama ve adalet dağıtma işlevi ile medeni usul hukukunun gerçeği belirleme şeklinde beliren temel amacı ve işlevine de aykırılık teşkil edecektir. Hatta şarta bağlı hükümler, şüphe ve tereddüt içermeleri nedeniyle icra edilememe riskiyle karşı karşıya kalabilir⁴²⁶.

“...mahkeme kararlarının kayıtsız ve şartsız olması, infazda hiçbir kuşku uyandırmayacak derecede açık ve kesin olması gereklidir. Hüküm fıkrasının hüküm konusu olan yer üzerindeki muhdesatla ilgili bulunan (2) ve (3) sayılı bentleri bu nitelikleri taşımaktan çok uzaktır. Bu nitelikte bir hükmün icracı infaz edilmesi mümkün değildir. İcra memuru ilâmda yazılı olan koşullar gerçekleştiği için onu kal ile ilgili bölümünü infaz ettim veya gerçekleşmediği için infaz etmedim diyemez. İlâmın infazı icra memurunun takdir ve tespitine veya ihtiyarına bırakılamaz. Kal isteği ya açıkça reddedilmeli veya kayıtsız ve şartsız olarak kabul edilmelidir. İlâmın infazı

⁴²⁴ İBK., 20.06.1951, 12 / 5, Kararın özeti için bkz.: www.corpus.com.tr; “Hükmün açık ve kesin olarak kararlaştırılması gerekir. Şartlı karar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa aykırıdır. Öte yandan borçlanmanın geçerliliğine karar verilmiş ise de borçlanma primleri ödenmeksizin borçlanılan süre yaşlılık aylığının hesabında dikkate alınmaz. Mahkemece, borçlanılan sürenin dışında kalan prim ödeme gün sayılarının ve sigortalılık süresinin aylık bağlamaya yetip yetmediği araştırılıp karar yerinde irdelenmeden ve kesin ifadelerle hüküm tesis edilmeksizin, keza kabule göre de talep tarihini takip eden ay başından itibaren aylık bağlanmasına karar verilmeksizin yazılı şekilde hüküm tesisi usule ve yasaya aykırıdır”. 10.HD., T. 14.09.1998, 5338 / 5443, Kararın özeti için bkz.: YKD., 1999/1 s.44; “Sulh anlaşmasının şarta bağlı olarak yapılmış olması halinde, mahkemenin böyle bir sulh anlaşmasına dayanarak esas hakkında karar vermesi imkansızdır. Çünkü şarta bağlı hüküm verilemez”. 15.HD., T. 30.09.2003, 3511 / 4414, Kararın özeti için bkz.: Yargı Dünyası, 2004/Ocak s.81.

⁴²⁵ “MADDE 734.- Önalım hakkı, alıcıya karşı dava açılarak kullanılır.

Önalım hakkı sahibi, adına payın tesciline karar verilmeden önce, satış bedeliyle alıcıya düşen tapu giderlerini, hakim tarafından belirlenen süre içinde hakim belirleyeceği yere nakden yatırmakla yükümlüdür”.

⁴²⁶ Tanrıver, **HÜKÜM**, s.49.

*bazı ihtirazi kayıtlarla sınırlandırılmaz, bazı koşulların tahakkukuna bağlı tutulamaz, hükmün üçüncü bendinde, istek belirli bir zamanda kısıtlı ve sınırlı olarak askıda bırakılmış, bu konuda kesin bir karar verilmekten kaçınılmıştır. Mahkemece uyuşmazlıkların kesin ve açık olarak çözümlenmesi zorunludur. Hakim kural olarak uyuşmazlığı şimdilik şöyle bir çözüme bağladım, gelecekte koşullar değişirse başka türlü karar veririm diyemez. Hakim, davanın açıldığı gündeki koşul ve yasalarla bağlıdır. Hakim yarın başka şeyler olabileceğini düşünerek bugünkü davayı kesin bir çözüme bağlamaktan kaçınamaz...*⁴²⁷

4. Seçimlik Hüküm Verilip Verilemeyeceği

Seçimlik hüküm ancak seçimlik davalarda söz konusu olur. Bu tür davaların temeli ise, seçimlik borca dayanır⁴²⁸. Borçlar Kanununun 71.maddesinde, “birden ziyade şeylere taalluk eden borç” olarak tanımlanan seçimlik borçta; borç ilişkisinden doğan borcun konusunu birden fazla edim oluşturur ve bu edimlerden sadece birinin ifası ile borç ilişkisi sona ermektedir⁴²⁹.

Seçim hakkının davacıda olduğu durumlarda, seçimlik dava gündeme gelmez⁴³⁰; çünkü davacının seçimini yapıp ondan sonra dava açması

⁴²⁷ 1.HD., T. 12.01.1978, 10977 / 144, Kararın özeti için bkz.: YKD., Haziran 1978, s.884-885.

⁴²⁸ Kuru, **USUL C.II**, s.1494; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.284; Tanrıver, **İCRA**, s.78.

⁴²⁹ Ali Naim İnan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 1984, s.34; Kenan Tunçomağ, **Türk Borçlar Hukuku, C.I, Genel Hükümler**, İstanbul, 1976, s.74.

⁴³⁰ “Dava, kamulaştırmasız el atılan taşınmazdan vaki müdahalenin önlenmesi, tazminat ve ecrimisil istemine ilişkindir.

Mahkemece müdahalenin önlenmesi ve ecrimisil yönünden davanın reddine, tazminat talebi yönünden kısmen kabulüne karar verilmiş, hüküm taraf vekillerince temyiz edilmiştir.

16.05.1956 gün ve 1-6 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca, taşınmazına kamulaştırmasız olarak el atılan malikin, taşınmazın bedelini istemek hakkı olduğu gibi, el atmanın önlenmesini istemek hakkı da mevcuttur. Davacı bu seçimlik hakkında el atmanın önlenmesini tercih ettiğine göre ve taşınmaz başında yaptıkları keşifle dava konusu taşınmaza enerji nakil hattı geçirilmek suretiyle müdahale edildiği belirlendiği halde, davanın kabulü gerekirken reddine karar verilmesi, ... doğru görülmemiştir. 5.HD., T. 15.12.2005, 13850 / 13769, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.361, dn.24.

gerekir⁴³¹. Dolayısıyla seçim hakkının alacaklıya ait olması halinde, seçimlik borç bulunmayacağı için seçimlik davadan söz edilemez. Bu durumda alacaklı, önce kendisine tanınan seçim hakkını kullanarak borcun konusunu belirli hale getirmeli, ardından borçlunun seçilen edimi ifa etmemesi üzerine dava açıp onu bu seçilen edimi ifaya mahkum ettirmelidir⁴³². Buna karşılık, alacaklının seçimlik dava açma hakkı sadece kendisine ait olan seçim hakkının kullanımını borçluya bırakması halinde mevcuttur⁴³³.

O halde seçimlik dava, seçimlik hakkın borçluda olduğu durumlarda mümkün olabilecektir⁴³⁴. Seçimlik hakkın borçluda olduğu durumlarda alacaklının, seçimlik borcun konusunu oluşturan edimlerden sadece birinin ifası için dava açıp, talep sonucunun kapsamını seçimlik borcun konusunu oluşturan edimlerden sadece birisinin ifası ile sınırlaması mümkün değildir. Bu nedenle, alacaklı borçluya karşı seçimlik bir talepte bulunmak zorundadır⁴³⁵. Mahkemede, böyle bir talep üzerine yapacağı inceleme sonucunda, davacıyı haklı görürse ve borçlu da o ana kadar seçim hakkını kullanmamışsa, borç konusu edimler arasında herhangi bir seçim yapmaksızın borçluyu seçimlik bir ifaya mahkum eder⁴³⁶. Seçimlik mahkumiyet kararını ilâmlı icraya koyan alacaklı, icra takibini borç konularından biri ile sınırlamalıdır⁴³⁷. Bu sınırlama, icra takibinin konusunun belirli olması esasının getirdiği bir zorunluluktur⁴³⁸. Ancak borçlu, icra takibinin sonuçlanmasına kadar geçen süre içinde, takibe konu yapılmayan diğer seçimlik edimi ifa etmek suretiyle borçtan kurtulabilir⁴³⁹.

⁴³¹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.284; Tanrıver, **İCRA**, s.79; Kuru, **USUL C.II**, s.1496; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.361.

⁴³² Tanrıver, **İCRA**, s.81.

⁴³³ Tanrıver, **İCRA**, s.81; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.397.

⁴³⁴ Kuru, **USUL C.II**, s.1495; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.361; Tanrıver, **İCRA**, s.79; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.284.

⁴³⁵ Muşul, **TERDİT**, s.105; Tanrıver, **İCRA**, s.79-80; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.284; Tunçomağ, **a.g.e.**, s.78-79.

⁴³⁶ Tanrıver, **İCRA**, s.79-80; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.284; Tunçomağ, **a.g.e.**, s.78-79.

⁴³⁷ Kuru, **USUL C.II**, s.1495; Tanrıver, **İCRA**, s.80; Tunçomağ, **a.g.e.**, s.79.

⁴³⁸ Tanrıver, **İCRA**, s.80.

⁴³⁹ Tunçomağ, **a.g.e.**, s.54; Kuru, **USUL C.II**, s.1495; Tanrıver, **İCRA**, s.80-81; Muşul, **TERDİT**, s.104.

Görüldüğü gibi, seçimlik davanın kabulü halinde mahkemece seçimlik mahkumiyet hükmü verilmektedir. Ancak bugünkü mevzuatımız açısından bakıldığında, ne seçimlik dava ne de hükme olanak veren bir düzenleme mevcuttur.

HUMK Tasarısının 117. maddesinde seçimlik dava düzenlenmiştir. Buna göre seçimlik dava, ancak seçim hakkının borçluya veya üçüncü bir kişiye ait olması halinde söz konusu olur. Borçlu yahut üçüncü kişinin bu hakkını kullanmaktan kaçınması durumunda alacaklı, seçimlik dava açarak mahkemece seçimlik mahkumiyet hükmü verilmesini sağlar. Alacaklı, böyle seçimlik bir mahkeme ilamını icraya koyarken, icra takibini borç konularından birine hasretmelidir. Fakat borçlu, icra takibinin sonuçlanmasına kadar takibe konu yapılmayan diğer seçimlik edimi yerine getirmek suretiyle kendini borçtan kurtarma hakkına sahiptir.

B. HÜKÜM SAKATLIKLARI

1. Yok Hüküm

a. Genel Olarak

Yargılama hukuku anlamında bir hükmün varlığından söz edebilmek için hukuki bir uyumsuzluk hakkında, kanuna ve hukuka uygun bir şekilde kurulmuş mahkemeler tarafından verilmiş ve kanunda belirtilen esaslar dahilinde alenileşmiş olması gerekmektedir⁴⁴⁰. Bu nitelikleri taşımayan bir hüküm irade açıklaması ya da iradi bir işlem olarak kabul edilebilirse de,

⁴⁴⁰ Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.670; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.515.

yargılama hukuku bakımından hüküm olarak kabul edilemez⁴⁴¹. Böyle durumlarda hükmün şeklen mevcut olması sadece görünüşte bir anlam ifade eder; çünkü hüküm dış dünyada mevcut sayılması için gereken kurucu unsurları taşımamaktadır⁴⁴². Bu nedenle şeklen mevcut olan ama gerçekte hüküm niteliği taşımayan bu hükümlere yok hüküm⁴⁴³ ya da görünüşte hüküm⁴⁴⁴ denmektedir.

Yok (görünüşte) hükümde, bir mahkeme hükmünün, hukuki varlık kazanabilmesi için gereken kurucu unsurlardan yoksunluğu söz konusudur. Kurucu unsurlardan yoksun bir hükmün, mahkeme tarafından verilmiş olması ona yargılama hukuku bakımından bir hüküm niteliği kazandırmayacağı gibi⁴⁴⁵; kurucu unsurları taşıyan bir hükmün, hukuka uygun şekilde kurulmamış bir mahkeme tarafından verilmiş olması da ona hüküm niteliğini kazandırmayacaktır.

O halde, bir hükümden bahsedebilmek için HUMK m.388'de sayılan unsurları taşıyan bir kararın, hukuka uygun şekilde kurulmuş bir mahkeme tarafından alenen tefhim edilerek tutanağa geçirilip hakim ve zabıt katibi tarafından imzalanmış olması gerekir.

⁴⁴¹ Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.670; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.515.

⁴⁴² Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.515; Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.670.

⁴⁴³ Postacıoğlu, **USUL**, s.716-717.

⁴⁴⁴ Arslan, **a.g.e.**, s.60.

⁴⁴⁵ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.363.

b. Yok (Görünüşte) Hüküm Sayılan Haller

(1)Mahkeme Olarak Kabul Edilmeyen Organlarca Karar Verilmiş Olması

Anayasanın 9.maddesine göre, “yargı yetkisi Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır”. Üçüncü kişilerce hakları ihlal edilen kimselerin haklarını mahkemeler tespit eder ve tespit edilen bu hakların icrasına ilişkin son aşamada icra daireleri aracılığıyla yerine getirilir⁴⁴⁶. Bu nedenle, mahkeme niteliğinde olmayan bir mercii tarafından verilen kararlar hüküm statüsüne ulaşamaz⁴⁴⁷.

aa. Mahkeme Olmayan Bir Organın Karar Vermiş Olması

Anayasanın 142.maddesine göre, mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri kanunla düzenlenir. Kanunun mahkeme olarak kabul etmediği bir organ veya makam tarafından verilen kararların hüküm olarak nitelendirilmesi mümkün olmadığı gibi, bu organ veya makamın kendi işlemini hüküm olarak nitelendirmesi ile de bu işlem hüküm statüsü kazanamaz⁴⁴⁸. Örneğin; noter veya icra memuru tarafından verilen karar hiçbir zaman hüküm niteliği taşımaz.

Mahkemeler, kanunen öngörülen şekilde teşekkül ederler⁴⁴⁹. Şöyle ki, ticaret mahkemeleri bir başkan ve iki üyeden kurulu toplu mahkemelerdir (5235 s.K m.5/3). İşte, kanunun öngördüğü bu şekilde oluşmayan mahkeme

⁴⁴⁶ Alim Taşkın, **Hakem Sözleşmesi**, Ankara, 2000, s.2.

⁴⁴⁷ Özkes, **YOK HÜKÜM**, s.672; Pekcanıtez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.516; Arslan, **a.g.e.**, s.61.

⁴⁴⁸ Özkes, **YOK HÜKÜM**, s.673.

⁴⁴⁹ Karafakih, **USUL**, s.237.

tarafından verilen bir karar, hüküm statüsüne ulaşamaz, bu durum kararın yok sayılmasını gerektirir. Örneğin; ticaret mahkemelerinde, bir hakimin bulunmadığı sırada diğer hakimlerin toplanarak yargılama yaparak verdiği karar yok hükmündedir. Ancak tam oluşan bir mahkemede, hakimlerden birinin hakimlik niteliğinde bir eksiklik bulunması verilen hükmün, yok hüküm sayılmasını gerektirmez⁴⁵⁰.

İİK m.38’de ilâm niteliğinde sayılan belgeler düzenlenmiştir. Bu belgelerin ilâm gücünde olması, onları veren merciye mahkeme niteliği kazandırmayacağı gibi, bu belgelere de hüküm niteliği kazandırmaz⁴⁵¹.

Bu başlık altında üzerinde durulması gereken bir diğer husus, tahkimdir. Türk hukukunda ihtiyari tahkim HUMK’un m.516-536 arasında düzenlenmiştir. Hukukumuzda her ne kadar herhangi bir uyuşmazlık hakkında yargı yetkisi mahkemelere ait ise de, HUMK ile getirilen bu düzenleme bazı uyuşmazlıkların çözümü için tahkim yoluna gidilebileceğini öngörmüştür. Ancak, kanunda hakem kararlarının mahkeme kalemine tevdi edilmesi ve kararın taraflara mahkeme tarafından tebliği gerektiği düzenleme altına alınmıştır (m.532). Bu nedenle, hakem kararları ancak taraflara mahkeme tarafından yapılan tebliğ tarihinde var olacağından, mahkemeye tevdii edilmeyen hakem kararları resmi yargı bakımından henüz mevcut sayılmayacaktır⁴⁵². Görüldüğü gibi, hakem kararlarının mahkemelere bağımlılığı söz konusudur. Oysa, mahkeme kararları yargı dışında başka bir merciin tasdik ve denetimine tabi değilken ve hüküm kısa kararın tefhimi ile hukuki varlık kazanırken, tebligat yönünden hakem kararları resmi yargıya bağımlıdır⁴⁵³.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzun hükümlerine göre verilen

⁴⁵⁰ Özkes, **YOK HÜKÜM**, s.673.

⁴⁵¹ Özkes, **YOK HÜKÜM**, s.673.

⁴⁵² Taşkın, **a.g.e.**, s.141-142.

⁴⁵³ Taşkın, **a.g.e.**, s.142, dn.15; Özkes, **YOK HÜKÜM**, s.675.

hakem kararları milletlerarası olmayan hakem kararları olduğu halde, Milletlerarası Tahkim Kanununa tabi olarak verilen hakem kararları ise milletlerarası hakem kararlarıdır. Her iki tip hakem kararı da, milli hakem kararlarıdır. HUMK m.532’de yer alan hakem kararlarının mahkeme kalemine tevdi edileceği ve kararın taraflara mahkeme tarafından tebliğ edileceği şeklindeki düzenlemeye rağmen; MTK m.14’de hakem kararının, hakem veya hakem kurulu başkanı tarafından taraflara bildirileceği düzenleme altına alınmıştır. Görüldüğü gibi, HUMK’daki düzenlemeye göre hakem kararlarının tebligat yönünden resmi yargıya bağımlılığı söz konusu olduğu halde, MTK’da hakem kararları resmi yargıya bağımlı kılınmamıştır. Şöyle ki, MTK’ya göre hakem kararı, hakem veya hakem kurulu başkanı tarafından taraflara bildirildiği tarihte varlık kazanacağından, tebligat yönünden resmi yargıya bağımlılık söz konusu değildir.

HUMK Tasarısının 440/3. maddesinde bu husus şu şekilde yer almıştır. Buna göre; “hakem kararı, hakem veya hakem kurulu başkanı tarafından taraflara bildirilir; ayrıca kararın aslı dosya ile birlikte mahkemeye gönderilir ve mahkemece kalemde saklanır”. Görüldüğü gibi, söz konusu düzenleme hakem kararlarının tebligat yönünden resmi yargıya bağımlılığını ortadan kaldırması bakımından son derece önemlidir. Bu fıkra gereğince, hakem kararları da, herhangi bir yargı kararı gibi taraflara bildirilecektir.

Görüldüğü gibi, HUMK Tasarısı ile getirilen tahkim hakkındaki hükümler hemen hemen MTK’daki hükümlerin aynısıdır. Bu nedenle, tasarıda MTK’daki hükümlerin kabul edilmesiyle milli ve milletlerarası tahkim hükümleri arasındaki farklılıklar da giderilmiştir.

bb. Mahkemenin Yargı Gücünü Kullanmadan Karar Vermiş Olması

Mahkemenin veya bir hakimin verdiği kararın mahkeme kararı olarak varlık kazanabilmesi, belli bir prosedür dahilinde yapılan yargılama sonucunda, yargı gücünün kullanılarak karar verilmiş olmasına bağlıdır⁴⁵⁴. Örneğin; hakimin yargı gücünü kullanmadan yargısal görevi dışında verdiği idari kararlar hüküm sayılmaz. Aynı şekilde, hakim tarafından yargısal amaçlı olarak hazırlanan ancak henüz açıklanmayan karar taslaklarını, notları hüküm olarak değerlendirmek mümkün değildir⁴⁵⁵.

Hakimin mahkeme dışında yargı gücünü kullanmadan sempozyum veya seminer esnasında beyan ettiği hukuki görüşler de hüküm kavramı kapsamına dahil edilemez.

(2) Kararın Tefhim Edilmemiş Olması

Daha öncede belirtildiği üzere hükümden bahsedebilmek için HUMK m.388'de belirtilen asgari unsurları taşıması ve hukuka uygun şekilde kurulmuş bir mahkeme tarafından alenen tefhim edilerek tutanağa geçirilmiş olması gerekir⁴⁵⁶.

İşte, hakim tarafından HUMK m.388'e uygun şekilde hazırlanan ancak aleni yargılama sırasında tefhim edilmeyen kararlar yok hüküm statüsündedir. Çünkü, mahkeme kararlarının hukuki varlık kazanması için tefhimi zorunludur.

Türkçe dışında bir dille tefhim edilen kararlar da yok hükmünde

⁴⁵⁴ Özkes, **YOK HÜKÜM**, s.675.

⁴⁵⁵ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.363.

⁴⁵⁶ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.517; Özkes, **YOK HÜKÜM**, s.679.

sayılır⁴⁵⁷.

c. Yok (Görünüşte) Hükümün Sonuçları

Yok hükümün sonuçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür⁴⁵⁸:

—Hukuki varlık kazanmadıkları için taraflar açısından usuli müktesep hak doğurmazlar.

—Şekli ve maddi anlamda kesin hüküm oluşturmazlar.

—İcra edilmeleri mümkün değildir.

—Yok hüküm ile dava konusu uyuşmazlık sona ermiş olmaz; bu nedenle aynı uyuşmazlık yeniden dava edilebilir.

—Yok hükümün bu kararı veren mahkeme tarafından düzeltilmesi, eksikliklerinin tamamlanması mümkün değildir.

2. Etkisiz Hüküm

a. Genel Olarak

Mahkeme tarafından hüküm olarak varlık kazanacak şekilde verildiği halde, kendisinden tamamen veya kısmen beklenen etkiyi doğurmayan

⁴⁵⁷ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.363; Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.681.

⁴⁵⁸ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.517; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.364; Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.685.

hükümlere etkisiz hüküm denmektedir⁴⁵⁹.

Etkisiz hükümde sakatlık ikinci derecedir. Şöyle ki, yok hükümde, kurucu unsurların bulunmaması nedeniyle hüküm hukuki varlık kazanamazken; etkisiz hükümde, hüküm hukuken mevcut ve geçerlidir; ancak amaçlanan etkiyi ve icra edilebilirliği sağlamaktan uzaktır⁴⁶⁰. Yani hükmün, bir mahkeme kararı olarak ortaya çıkmasını sağlayan temel unsurlarında bir eksiklik olmamasına rağmen etkisinde eksiklik söz konusudur.

Hüküm, sadece bazı etkilerini doğurmuyorsa bu durumda sınırlı etkili hükümden bahsedilirken; hüküm hiçbir etki doğurmuyorsa tamamen etkisiz hükümden bahsedilir.

Sınırlı olmamakla birlikte belli başlı etkisiz hüküm hallerine şunlar örnek gösterilebilir⁴⁶¹:

—Türk yargısı bakımından muafiyet statüsü bulunan bir kişi hakkında verilen hükümler,

—Mevcut olmayan bir taraf (örneğin; davadan önce veya sonra ölen taraf) hakkında kurulan hükümler,

—Belirsiz ve infazı mümkün olmayan hükümler,

—Mevcut olmayan veya bitmiş bir hukuki ilişki hakkında verilen hükümler,

—Taraf beyanıyla sonlanmasına karşın, uyuşmazlık varmış gibi verilen

⁴⁵⁹ Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.687; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.518.

⁴⁶⁰ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.518; Tutumlu, **HÜKÜM**, s.384.

⁴⁶¹ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.384; Özekes, **YOK HÜKÜM**, s.688-691.

hükümler,

—Yürürlükte bulunan hukuka aykırı hüküm verilmiş olması,

—Hükmün imkansız bir edim hakkında verilmiş olması.

b. Etkisiz Hükmün Sonuçları

Etkisiz hükümler, hem yargılama hukuku hem de icra hukuku bakımından bir hükümden beklenen sonucu yaratmazlar⁴⁶².

Etkisiz hükmün varlığı, tarafların kanun yollarına başvurmalarına engel teşkil etmez⁴⁶³. Çünkü, etkisiz hüküm halinde yargılama tamamlanmıştır ve mahkeme verdiği kararla bağlıdır. Bu tür hükümlerin şekli anlamda kesinleşmeleri mümkün ise de, amaçlanan etkiyi göstermemeleri nedeniyle maddi anlamda kesinleşmeleri söz konusu değildir⁴⁶⁴.

Sınırlı etkili hükümlerin sınırlı etkisi sebebiyle bazen maddi kesinliğinin olmasına rağmen icra edilebilirliğinde, bazen de icra edilebilir olmasına rağmen maddi kesinliğinde eksiklik meydana gelecektir. Özellikle, hüküm farklı fıkralardan oluşuyor ve bu fıkralar farklı edimler içeriyorsa, bunlardan bir kısmı geçerli olarak kalıp, diğerlerinin etkisiz hüküm kapsamında değerlendirilmesi mümkündür⁴⁶⁵.

⁴⁶² Özkes, **YOK HÜKÜM**, s.692.

⁴⁶³ Tolga Akkaya, **Medeni Usul Hukukunda İstinaf**, Ankara, 2009, s.124; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.520; Özkes, **YOK HÜKÜM**, s.692.

⁴⁶⁴ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.520; Özkes, **YOK HÜKÜM**, s.693.

⁴⁶⁵ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.520.

II. HÜKMÜN DOĞURDUĞU SONUÇLAR

Hükmün hukuki varlık kazanma koşulları yukarıda incelendi⁴⁶⁶. İlgili kısımda açıklandığı üzere, hüküm sonucunun tefhimi ile hüküm hukuki varlık kazanmaktadır. İşte, hükmün hukuki varlık kazandığı tefhim anından itibaren de, hükmün doğurduğu sonuçların büyük bir kısmı meydana gelir. Hükmün bazı sonuçları ise, hükmün kesinleşmesiyle doğar.

A. HAKİMİN VERDİĞİ HÜKÜM İLE BAĞLI OLMASI

1. Genel Olarak

Yargılama sonunda hakimin aleni duruşmada hüküm sonucunu usulün 388/1 ve 389.maddelerine uygun şekilde, tarafların yüzlerine karşı tefhim etmesi ve bunun duruşma tutanağına geçirilerek imzalanması ile hüküm dış dünyaya doğmakta ve hukuki varlık kazanmış olmaktadır.

Bu aşamadan sonra, artık hakim verdiği hükümle bağlı olup, hakim in hükme müdahale imkanı ortadan kalkmaktadır⁴⁶⁷. Hakim, sonradan yanlış karar verdiğini veya asıl ya da yardımcı taleplerden biri hakkında karar vermemiş olduğunu farketse bile artık hükmünü değiştiremez; yani hakim davayı tekrar ele alıp, yeni bir karar veremez⁴⁶⁸.

Görüldüğü gibi, hakim dosyayı tekrar ele alarak hatalı kararı düzeltmeyeceği gibi, unutmuş olduğu unsuru da hükme ilave edemez⁴⁶⁹. Aksi bir davranış hem kanuna aykırılık teşkil eder hem de taraflarca

⁴⁶⁶ Bkz.yuk.dn.289-296.

⁴⁶⁷ Kuru, **USUL C.III**, s.3164.

⁴⁶⁸ Tutumlu, **HÜKÜM**, s.355.

⁴⁶⁹ Kuru, **USUL C.III**, s.3114.

mahkeme kararlarına duyulan güven duygusunu zedeler.

Hükümdeki yanlışlıklar, ya hükmün kanun yoluna başvuru sonucu Yargıtay'ca bozulmasına gerek kalmadan hakimin hüküm verdiği davayı yeniden ele alması sonucu giderilir ya da kanun yoluna başvuru sonucu hüküm Yargıtay'ca bozulduktan sonra hakimin bozmaya uygun hüküm kurması ile ortadan kaldırılır.

Öncelikle, hükmün kanun yoluna başvuru sonucu Yargıtay'ca bozulmasına gerek kalmadan hakimin, davayı tekrar ele alabileceği haller inceleme konusu yapılacaktır.

2. Hakimin Davayı Tekrar Ele Alabileceği Haller

a. Hükümün Maddi Yanılma Sonucu Verilmiş Olması

Hakim, maddi bir yanılma nedeniyle başka bir davaya ait kararı, bakmakta olduğu ve henüz sonuçlanmayan davaya aitmiş gibi yazıp tefhim ederse, dava şeklen sonuçlanmış gibi gözükse de ortada aslında verilmiş bir hüküm yoktur⁴⁷⁰. Böyle bir durumda, maddi yanılığını farkedenden hakimin yargılamaya devam edip davayı hükme bağlaması mümkündür.

Bu husus, Hukuk Genel Kurul kararında şu şekilde ele alınmıştır⁴⁷¹:

“21.3.1962 günlü 6.oturumda yapılacak cihet kalmadığından davanın reddine mütedair hüküm anlatıldı denildikten sonra yanlışlık sebebi belirtilerek duruşmaya devam edilmiştir. Böylece bu dosyanın duruşma

⁴⁷⁰ Kuru, **USUL C.III**, s.3169.

⁴⁷¹ HGK., T. 27.10.1965, 9 / 797-393, Kararın özeti için bkz.: İKİD., 1965/59, s.4133-4134.

tutanağına başka bir dosyayla ilgili kısa kararın yazıldığı anlaşılmıştır. Bir davanın yargılaması bittikten ve hüküm verildikten sonra, mahkeme, hükmün yanlış olduğundan söz ederek duruşmaya devam edemez. Ancak, hüküm kanun yoluna başvurularak üst mahkemece incelenip bozulduktan sonra, yeniden başvurma üzerine duruşmaya devam edilir. Bu usul kuralı dışında mahkemenin duruşmasını bitirdiği bir işi tekrar ele alması duruşmaya son verme işleminin bir maddi yanılma sonucu olmasıyla mümkündür. Bu davada maddi yanılma tutanaktan belli olmaktadır. Kısa karardan sonra davanın taraflar huzuruyla birkaç yıl görülmüş olması da kararın bir yanılmadan ileri geldiğini göstermektedir. O halde, yerinde olan (duruşma ve soruşturma sonucuna göre, uyuşmazlığı esastan çözecek nitelikte karar verilmesine ilişkin) özel daire bozma ilâmına uyulması gerekir”.

b. Mevcut Olmayan Hükümün Tefhim Edilmiş Olması

Dava, hüküm vermek için yeteri derecede aydınlanmış ise, hakim gerekçeli kararını yazarak aleni duruşmada taraflara tefhim eder ve hüküm sonucunun m.151/2 uyarınca bu işlemlerin yapıldığına delil teşkil etmesi bakımından duruşma tutanağına geçirilmesini sağlar. Olması gereken bu iken, mahkemelerdeki iş yükünün fazla olması nedeniyle, yapılan son duruşmada gerekçeli karar yazılıp tefhim edilemediğinden, kararın tefhimi en az m.388’de belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilip okunması suretiyle olur.

Hakimin “ekli karar tefhim olundu” veya “kararın kalemden alınmasına” sözleriyle davayı sona erdirmesi halinde, hüküm tefhim edilmiş sayılamaz ve hukuki varlık kazanamaz⁴⁷². Bu durumda, hakimin, hükmünü gerekçesiyle birlikte yazıp imzaladıktan sonra bu hükmü, taraflara onları davet edeceği bir

⁴⁷² Nihat Yavuz, “Ceza ve Hukuk Mahkemelerinde “Ekli Karar Okundu” Denerek Duruşmanın Sona Erdirilmesi Usule Uygun Mudur?”, *Adalet Dergisi (AD)*, Sayı 3-4, 1976, s.313.

oturumda tefhim etmesi gerekir. Hakimin bu davranışı, daha önce o davada verdiği bir hüküm mevcut olmadığından, verdiği hükmü değiştirme olarak nitelendirilemez⁴⁷³.

c. Hükümdeki Maddi Hataların Düzeltilmesi

HUMK m.459 uyarınca, hükümde iki tarafın isim, sıfat ve talep sonuçlarına ilişkin maddi hatalar veya hesap hataları yapılmış ise, hakim, tarafları dinledikten sonra bu maddi hataları düzeltebilir.

Hükümlerin tavzihi usulüne ilişkin hükümler, maddi hataların düzeltilmesi hakkında da kıyasen uygulanır⁴⁷⁴. Ancak belirtmek gerekir ki, maddi hataların düzeltilmesi halinde yapılan işlem tavzihtekinden daha basittir⁴⁷⁵.

“Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillere kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle kısa karar ve hüküm gerekçesinde maddi tazminat dendiği halde, hükmün fıkrasına manevi yazılmasının maddi yanılğıdan kaynaklanmış olmasına göre kocanın tüm, kadının aşağıdaki bendin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yersizdir”⁴⁷⁶.

d. Hükümlerin Tavzihi

Bir hükmün müphem olması veya birbirine çelişik fıkraları içermesi halinde hükümdeki gerçek anlamın meydana çıkarılması amacıyla

⁴⁷³ Kuru, **USUL C.III**, s.3170.

⁴⁷⁴ Kuru, **USUL C.V**, s.5302.

⁴⁷⁵ Önen, **YARGILAMA**, s.275; Kuru, **USUL C.V**, s.5298.

⁴⁷⁶ 2.HD., T. 16.07.2003, 9891 / 10933, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **HÜKÜM**, s.361.

başvurulan yola hükümlerin tavzihi (açıklanması) denir⁴⁷⁷. Diğer bir tanımla tavzih, mahkemece verilen hüküm fıkralarındaki belirsizliklerin, anlaşmazlığın; çelişkilerin giderilmesini, böylece hükmün gerçek anlamının ortaya konmasını ifade etmektedir⁴⁷⁸.

Hüküm fıkrasındaki belirsiz, kapalı ve çelişik ifadelerin açıklığa kavuşturulması, böylece mahkemenin gerçek iradesinin ortaya konması ve bu şekilde mahkeme kararlarının uygulanabilmesine imkan tanınması gibi unsurlar tavzih kurumunun amacını oluşturur⁴⁷⁹. Görüldüğü gibi, hükümlerin tavzihi ile hükümdeki belirsiz olan hususlar netliğe kavuşturulur, hükmün gerçek anlamı ortaya konularak hükmün farklı şekilde anlaşılmasının önüne geçilmiş olur⁴⁸⁰.

Hükümlerin tavzihi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Üçüncü Bapta “Hükümlere Karşı Müracaat Tarikleri” başlığı altında (m.455-459) istinaf, temyiz, karar düzeltme⁴⁸¹ ve yargılamanın yenilenmesi kurumlarının hemen akabinde düzenlenmiştir. Hemen belirtmek gerekir ki, tavzih kurumunun bu bölümde düzenlenmesi ona kanun yolu niteliğinde bir prosedür kimliği vermez⁴⁸²; çünkü tavzih, hükmün şeklen kesinleşmesini engellemediği gibi, bir üst mahkeme tarafından da inceleme konusu yapılmaz⁴⁸³.

⁴⁷⁷ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.501; Kuru, **USUL C.V.**, s.5270; Önen, **YARGILAMA**, s.272; Postacıoğlu, **USUL**, s.717; İ.Zekai Özdi, “Tavzih (Açıklama)”, **İzmir Barosu Dergisi (İzBD)**, Sayı 1, 1989, s.54; Domaniç, **a.g.e.**, s.37-38; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.755.

⁴⁷⁸ Mehmet Akif Tutumlu, **Medeni Yargılama Hukukunda Hükümlerin Tavzihi (Açıklanması)**, Ankara, 2007, s.13. (**TAVZİH**)

⁴⁷⁹ Tutumlu, **TAVZİH**, s.14.

⁴⁸⁰ Kuru, **USUL C.V.**, s.5270; Domaniç, **a.g.e.**, s.37; Önen, **YARGILAMA**, s.272.

⁴⁸¹ Bu kurum, istinaf mahkemelerinin faaliyete geçmesiyle yürürlükten kalkacaktır.

⁴⁸² “Tavzih verilmiş bulunan bir hükmün tekrar tetkik olunması için kabul edilmiş bir kanun yolu değildir. Tavzih bir hükmün müphem veya birbirine aykırı fıkraları ihtiva etmesi halinde hükümdeki gerçek anlamın açıklığa kavuşturulması için kabul olunan bir yoldur.” 6.HD., T. 16.09.1982, 7876 / 7932, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **TAVZİH**, s.15, dn. 9.

⁴⁸³ Arslan, **a.g.e.**, s.52; Tutumlu, **TAVZİH**, s.15; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.501.

Hükmün tavzihi, taraflarca tavzihi istenen hükmün icrasına kadar istenebilir (m.455). Tavzih talebi, hükmü vermiş olan mahkemeye yapılır ve bu mahkeme tarafından incelenir (m.456). Bu nedenle, hükmü veren mahkeme ilk derece mahkemesi ise tavzih talebini bu mahkeme; Yargıtay Hukuk Dairesi ise kararı veren ilgili hukuk dairesi talebi inceleyecektir⁴⁸⁴.

Hükümlerin tavzihi sadece gerekçeli kararların hüküm sonucu için öngörülmüş bir yol olup, bu yola hüküm sonucundaki mevcut belirsizlik ve çelişkinin giderilmesi için başvurulur. Bu nedenle, doktrinde⁴⁸⁵ maddi olgular ile hüküm sonucu arasında köprü kurma özelliğine sahip olan gerekçenin doğrudan doğruya tavzihin konusunu oluşturamayacağı savunulmuştur.

Nitekim, Yargıtay kararlarında da aynı görüş benimsenmiştir⁴⁸⁶:

"...Hükmün müphem ve gayri vazih ya da birbiriyle çelişen fıkralar ihtiva etmesi halinde tavzihi istenebilir. Olayda hüküm fıkrasının gayri vazih olduğu birbiri ile çelişen fıkraları içerdiği ileri sürülmemiştir. İleri sürülen yön hükmün gerekçesi ile hüküm fıkrasının çelişkili olduğudur. Bir hükmün infaza esas olan yeri hüküm fıkrasıdır. Kural olarak hüküm tavzihi ancak hüküm fıkrası için söz konusudur. Hükmün gerekçesi hakkında tavzih isteğinde bulunulamaz, kaldı ki hüküm fıkrasının gerekçesi ile çelişen bir yönde bulunmamaktadır. Mahkemece bu yönler göz önünde tutularak tavzih isteğinin reddine karar verilmiş olmasında isabetsizlik bulunmamaktadır. Bu nedenle yerinde olmayan temyiz itirazlarının reddi ile hükmün (ONANMASINA)..."

Hükümlerin tavzihi ile hakimin daha önce unuttuğu bir hususu hükme

⁴⁸⁴ Arslan, **a.g.e.**, s.53; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.501; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.757.

⁴⁸⁵ Kuru, **USUL C.V.**, s.5275; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.727; Ansay, **YARGILAMA**, s.390; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.756.

⁴⁸⁶ 7.HD., T. 30.11.1978, 9499 / 14293, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **TAVZİH**, s.14.

eklemesi, hükmü düzeltmesi ya da değiştirmesi mümkün değildir⁴⁸⁷. Ancak, hüküm sonucu ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin tavzih yoluyla giderilip giderilemeyeceği hususunda doktrinde farklı görüşler ortaya konmuştur. Birinci görüş⁴⁸⁸ hüküm sonucu ile gerekçe arasındaki çelişki tavzih yolu ile giderilebilir derken; diğer görüş ise⁴⁸⁹ hüküm sonucu ile gerekçe arasındaki çelişkinin tavzih yolu ile giderilemeyeceği yönündedir. Şöyle ki, sonradan yazılan gerekçeli kararın kısa karara aykırı olması halinde, ancak temyiz yoluna başvurulabilir. Bu nedenle, kısa kararlar gerekçeli karar arasındaki aykırılık tavzih yoluyla giderilemez⁴⁹⁰.

Buna karşılık, Yargıtay kararları hüküm sonucu ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin hükümlerin tavzihi yolu ile giderilebileceği yönündedir⁴⁹¹.

“Hüküm fıkrası ile gerekçe arasında bir çelişme varsa, bu çelişkinin giderilmesi için tavzih yoluna başvurulabilir”.

Mahkeme, tavzih talebini kural olarak dosya üzerinde inceler ancak gerekli gördüğü takdirde tarafları dinlemek için duruşmaya davet edebilir (m.457). Tavzih incelemesinin sonunda mahkeme iki şekilde karar verir: Mahkeme, hükmün belirsiz olduğu veya çelişik fıkralar içerdiği kanısına varırsa, hükmü düzelterek tavzih şerhini hükmün aslının altına yazar (m.458; m.451). Buna karşılık mahkeme, hükmün belirsiz olmadığı ve çelişik fıkralar içermediği kanısına varırsa, tavzih talebini reddeder. Bu iki halde de, mahkeme, yargılama masrafı olarak vekalet ücretine hüküm veremez.

Tavzih talebi kendiliğinden hükmün icrasını durdurmaz; ancak tavzih talebinde bulunan taraf teminat gösterirse mahkeme, icranın durdurulmasına

⁴⁸⁷ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.502; Kuru, **USUL C.V**, s.5286; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.756.

⁴⁸⁸ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.756; Önen, **YARGILAMA**, s.273; Ansay **YARGILAMA**, s.390.

⁴⁸⁹ Kuru, **USUL C.V**, s.5287; Kuru, **USUL C.III**, s.2983-2984.

⁴⁹⁰ Kuru, **USUL C.III**, s.2984.

⁴⁹¹ 4.HD., T. 10.03.1980, 11612 / 3080, Kararın özeti için bkz.: Tutumlu, **TAVZİH**, s.36.

karar verebilir (m.458/2; 459).

B. KANUN YOLUNA BAŞVURULABİLMESİ

Hükmün kanun yoluna başvuru sonucu Yargıtay'ca bozulmasına gerek kalmadan hakim, davayı tekrar ele alabileceği haller yukarıda incelendi⁴⁹². Burada ise, kanun yoluna başvuru sonucu hükmün Yargıtay'ca bozulduktan sonra hakim, davayı tekrar ele alabileceği haller inceleme konusu yapılacaktır.

1. Genel Olarak

Her insan gibi hakimler de karar verirken hata yapıp yanılabilir. Bunun sonucu olarak da mahkeme kararları hatalı ve noksan olabilir. Ayrıca, mahkeme kararları hatalı ve noksan olmayıp doğru olsa bile, taraflar bu kararların bir üst mahkeme tarafından tekrar incelenmesini ve hukuka uygunluğunun denetlenmesini isteyebilirler.

Mahkemelerce verilen kararlar, ister kanuna ve usule aykırı olsun, isterse taraflarca yanlış olduğu kanısına varılsın, bu yanlışlığın düzeltilip kuşkunun giderilmesi gereklidir⁴⁹³.

İşte, mahkeme kararlarındaki hataların en aza indirilebilmesi için kararların kesinleşmeden önce bir üst mahkeme tarafından denetlenmesi amacıyla kanun yoluna başvuru müessesesi düzenlenmiştir. Kanun yoluna başvuru imkanının sağlanması, hem kanun önünde eşitlik ilkesinin hem de

⁴⁹² Bkz.yuk.dn.419-438.

⁴⁹³ Arslan, **a.g.e.**, s.7.

adalete olan güvenin sağlanmasının bir gereğidir⁴⁹⁴. Bunun yanında, kanun yolu müessesesi mahkemelerin daha dikkatli ve doğru karar vermeleri için bir tür baskı kaynağıdır⁴⁹⁵. Kanun yolunun kabulü ile mahkeme kararlarının doğru ve gerçeğe uygun olmasını sağlamak, uygulamada birlik oluşturmak ve bu şekilde hukuksal güvenliği korumak amaçlanmıştır⁴⁹⁶.

Bu açıklamalar doğrultusunda kanun yolu, davanın taraflarına, usul kurallarına uygun olmayan ve henüz kesinleşmemiş olan bir kararın, üst mahkemede incelenmesi sonucu kaldırılarak yerine uygun bir karar elde etmelerine imkan veren bir hukuki yol olarak tanımlanabilir⁴⁹⁷.

Kanun yollarının sınıflandırılması konusunda, geniş anlamda ve dar anlamda kanun yolu ayrımı yapılmaktadır. Geniş anlamda kanun yolu, aralarındaki uyumsuzluğu dava şeklinde mahkeme önüne getiren taraflara, yargılama sonunda, kanunun öngördüğü ve mahkemelerin verdiği tüm kararlara karşı başvurma imkanı sağlayan hukuki bir yoldur⁴⁹⁸. Dar anlamda kanun yolu ise, sadece mahkemelerce verilmiş olan ve şekli anlamda kesinlik kazanmamış bulunan nihai nitelikteki yargı kararlarının, bir üst mahkemece denetlenmesini ve iptal ettirilmesini sağlayan bir yoldur⁴⁹⁹.

Görüldüğü gibi, geniş anlamda kanun yolu hukuki çareyi de kapsamaktadır. Hukuki çare ise, genel olarak ara kararlara karşı gidilebilen bir yoldur. Ancak medeni usul hukukumuzda, mahkemelerin ara kararlarına karşı gidilebilen bir hukuki yol görülmemiş; sadece ara kararlara karşı dava sonunda verilen nihai kararlar birlikte kanun yoluna başvurma imkanı

⁴⁹⁴ Akcan, **a.g.e.**, s.9.

⁴⁹⁵ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.541.

⁴⁹⁶ Arslan, **a.g.e.**, s.9.

⁴⁹⁷ Akcan, **a.g.e.**, s.7; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.633.

⁴⁹⁸ Arslan, **a.g.e.**, s.8; Akcan, **a.g.e.**, s.10; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.542.

⁴⁹⁹ Akcan, **a.g.e.**, s.10; Arslan, **a.g.e.**, s.9.

tanınmıştır. Bu nedenle, hukukumuzda kanun yolu denildiği zaman dar anlamda kanun yolu anlaşılmaktadır⁵⁰⁰.

Dar anlamda kanun yolunun iki önemli karakteristik özelliği bulunmaktadır: Bunlardan ilki kanun yolunun erteleyici etkisi, diğeri ise aktarıcı etkisidir⁵⁰¹.

Dar anlamda kanun yolunun erteleyici etkisi, kanun yoluna başvurulması durumunda hükmün şekli anlamda kesinleşmesini önlemesidir. Eğer süresi içinde nihai karara karşı kanun yoluna başvurulmazsa, bu karar şekli anlamda kesinleşir⁵⁰². Ancak, kanun yoluna başvurma hükmün şeklen kesinleşmesini önleyici etkisinin her zaman geçerli olmadığı doktrinde⁵⁰³ ileri sürülmüştür. Buna göre, temyiz kanun yolunun bu etkisi olmakla birlikte, yargılamanın yenilenmesi kanun yolunun böyle bir etkisi yoktur. Çünkü, yargılamanın yenilenmesi kanun yolunun kesin hükümlere karşı başvurulabilen bir yol olması sebebiyle kesin hükmü engelleyici etkisi mevcut değildir⁵⁰⁴. Bu nedenle, yargılamanın yenilenmesi dar anlamda kanun yolu sayılamaz⁵⁰⁵.

Türk Hukukunda kanun yoluna başvuru kural olarak hükmün icrasını değil, sadece şekli anlamda kesinleşmesini engeller⁵⁰⁶. Buna karşılık kişiler ve aile hukukuna, taşınmazın aynına ilişkin kararlar kesinleşmedikçe icra edilemezler. Kanun yoluna başvurulması bazı hallerde hükmün icrasını da ertelemektedir⁵⁰⁷. Kanun yoluna başvuru kendiliğinden hükmün icrasını

⁵⁰⁰ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.542; Arslan, **a.g.e.**, s.9.

⁵⁰¹ Arslan, **a.g.e.**, s.9; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.543.

⁵⁰² Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.543; Arslan, **a.g.e.**, s.10.

⁵⁰³ Bilge, **YARGILAMA**, s.560 vd.; Yavuz Alangoya, **Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi**, İstanbul, 1973, s.231. (**TAHKİM**)

⁵⁰⁴ Alangoya, **a.g.e.**, s.231, dn.1a.

⁵⁰⁵ Alangoya, **a.g.e.**, s.231.

⁵⁰⁶ Haluk Konuralp, “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda Değişiklik Tasarısına Göre İstinaf Derecesi”, **Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı II**, Eskişehir 3-5 Ekim 2003, Ankara, 2007, s.34.

⁵⁰⁷ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.543.

ertelememekte ancak kanun yoluna başvuran tarafın ayrıca talep etmesi üzerine hükmün icrasının ertelenmesine karar verilebilmektedir⁵⁰⁸. Hukukumuzda kesinleşmeden icraya konulabilecek ilamlara karşı temyiz yoluna başvurulması, tek başına hükmün icrasını durdurmaz. Ancak temyiz yoluna başvuran taraf Yargıtay'dan ilamın icrasının durdurulması kararı alırsa, icra temyiz incelemesinin sonuna kadar durur⁵⁰⁹.

Kanun yolunun aktarıcı etkisi ise, kanun yolu incelemesinin bir üst mahkeme tarafından ele alınması halinde söz konusu olur⁵¹⁰. Aktarıcı etki ise doktrinde⁵¹¹, kanun yoluna başvurma her zaman uyuşmazlığı bir üst mahkemeye aktarmayacağı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Şöyle ki, kanun yoluna başvuru sonucu nihai kararların incelenmesi bir üst mahkemede yapılabileceği gibi, kararı veren mahkemede de yapılabilir. Bu nedenle, istinaf⁵¹² ve temyiz kanun yolu uyuşmazlığın bir üst mahkemeye aktarılmasını gerektirdiği halde, karar düzeltme ve yargılamanın yenilenmesi aynı mahkemeden istendiğinden işi bir üst mahkemeye aktarıcı etkileri mevcut değildir.

Türk hukuk öğretisinde kanun yolları, nihai kararların şekli anlamda kesinleşmesine engel olup olmamasına göre, olağan ve olağanüstü kanun yolu şeklinde bir ayrıma tabi tutulmaktadır⁵¹³. Buna göre, nihai kararların kesinleşmesine engel olan kanun yolu “olağan kanun yolu”dur ve hukukumuzda istinaf, temyiz ve karar düzeltme⁵¹⁴ olmak üzere üç çeşit

⁵⁰⁸ Akkaya, **a.g.e.**, s.58.

⁵⁰⁹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.543.

⁵¹⁰ Arslan, **a.g.e.**, s.9; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.543; Akkaya, **a.g.e.**, s.61; Kamil Yıldırım, **Hukuk Devletin Gereği: İstinaf**, İstanbul, 2000, s.41.

⁵¹¹ Bilge, **YARGILAMA**, s.560 vd.; Alangoya, **a.g.e.**, s.231, dn.1a.

⁵¹² İstinaf mahkemeleri, 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5235 sayılı kanun ile düzenlenmiş olup, bu kanunda istinaf mahkemelerinin 1 Haziran 2007 tarihine kadar kurulup göreve başlayacakları tarihin Resmi Gazete ile ilan edileceği öngörülmüştür. Ancak istinaf mahkemelerinin göreve başlama tarihi henüz ilan edilmediği için bu mahkemeler fiilen görev yapmaya başlamamıştır.

⁵¹³ Arslan, **a.g.e.**, s.10; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.543; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.634; Bilge, **YARGILAMA**, s.563; Yılmaz, **İSTİNAF**, s.53; Kuru, **EL KİTABI**, s.761-762.

olağan kanun yolu vardır. Buna karşılık kesinleşmiş hükümlere karşı tanınmış olan kanun yollarına ise “olağanüstü kanun yolu” denmekte ve yargılamanın yenilenmesi olağanüstü kanun yolu olarak kabul edilmektedir.

2. Olağan Kanun Yolları

a. İstinaf

İstinaf mahkemeleri, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkındaki Kanunda bölge adliye mahkemeleri olarak ifade edilmiştir. 5235 sayılı Kanun 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun geçici 2.maddesinde ise, bölge adliye mahkemelerinin 1 Haziran 2007 tarihine kadar kurulacağını ve istinaf mahkemelerinin kuruluşları, yargı çevreleri ve tüm yurttaki görev başlayacakları tarihin Resmi Gazete ile ilan edileceği öngörülmüştür. Ancak, Adalet Bakanlığı bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihini henüz ilan etmediği için mahkemeler fiilen görev yapmaya başlamamıştır.

5236 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun geçici 2.maddesi uyarınca da, bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihine kadar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun temyize ilişkin yürürlükteki hükümleri uygulanmaya devam edilecektir. Aynı şekilde, bölge idare mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce aleyhine temyiz yoluna başvurulmuş olan kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar Usul Kanunumuzun 5236 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki 427 ila 454.madde hükümlerinin uygulanmasına devam edilecektir.

⁵¹⁴ 5236 sayılı Kanunun 20.maddesi ile karar düzeltme yolunu düzenleyen hükümlerin yürürlükten kaldırıldığı ifade edilmiştir. Bu nedenle, karar düzeltme yolu, istinaf mahkemelerinin göreve başlamasıyla kaldırılacaktır.

İstinaf, uyuşmazlığın, ilk derece mahkemesinin önünde cereyan etmiş yargılamadan tamamen bağımsız olarak, yeni ortaya çıkan değişiklikler ve bir sınırlamaya tabi olmaksızın ileri sürülebilen yeni delil ve olaylarda göz önünde tutularak, istinaf mahkemesi tarafından yeniden ele alınarak karar verilmesini öngören bir kanun yoludur⁵¹⁵.

İstinaf yoluna başvurma hakkı olanlar, davanın taraflarıdır. Tarafların istinaf yoluna başvuruyu, bir dilekçeyle yapmaları gerekir (yeni m.426/B)⁵¹⁶. Çünkü, bir karar ilk derece mahkemesince kendiliğinden bölge adliye mahkemesine gönderilemez⁵¹⁷.

Kanun koyucu, ilk derece mahkemelerinin her türlü nihai kararlarına karşı istinaf yolunu açmamıştır. Alacağın miktar veya değeri, belli bir meblağ⁵¹⁸ geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz (yeni m.426/A, 2). Kanunda ifade edilen “malvarlığı davaları” tabirine, taşınır ve taşınmaz mal varlığı davalarıyla her türlü alacak davaları girer⁵¹⁹.

Kanunda istinaf sebepleri bakımından bir sınırlama yapılmamıştır. Bu nedenle, yeni m.426/M’de yer alan düzenlemeye bakılarak; ilk derece mahkemesi kararlarının usul ve esasa aykırı olması, istinaf sebebi teşkil eder⁵²⁰. Zaten, istinaf kanun yolunda gerektiğinde duruşma yapıp işin esasına girilerek inceleme yapılmakta ve yeniden karar verilebilmektedir. Bu sebeple, gerek usule gerekse esasa ilişkin yargılamayı etkileyen hususlar istinaf sebebi oluşturur⁵²¹.

⁵¹⁵ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.637; Yılmaz, **İSTİNAF**, s.21-22.

⁵¹⁶ Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamasından sonra, 5236 s.K. Geçici Madde 2 ve 3 hükümleri çerçevesinde uygulanacak olan HUMK maddeleri önünde (yeni) kelimesi konulacaktır.

⁵¹⁷ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.606.

⁵¹⁸ İstinaf sınırı, 2009 yılı için 1400 liradır.

⁵¹⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.641; Yılmaz, **İSTİNAF**, s.55.

⁵²⁰ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.642.

⁵²¹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.604.

İstinaf yoluna başvuru süreye tabidir (yeni m.426/E). Bu süre, özel kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, ilâmın usulen her bir tarafa tebliğinden itibaren on beş gündür. Ancak, 4353 sayılı Kanuna tabi kamu kurumları için bu süre otuz gündür.

İstinaf mahkemesi yapacağı inceleme sonucunda farklı görevler verebilir:

İstinaf mahkemesi, ilk derece mahkemesinin kararını usul ve esas yönünden hukuka uygun bulursa, istinaf talebinin reddine karar verir (yeni m. 426/M, 2/1); bu karar ile ilk derece mahkemesi kararı yerinde bulunmuş olur. İstinaf mahkemesinin verdiği karar için temyiz yolu açık değil ise, hüküm şeklen kesinlik kazanır; eğer temyiz yolu açık ise, kesinleşme, temyiz talebinin sonucuna göre belirlenir⁵²². Çünkü, 5236 sayılı Kanun, Yargıtay kararlarına karşı gidilen karar düzeltme kurumunu ortadan kaldırmıştır.

Buna karşılık istinaf mahkemesinin, ilk derece mahkemesinin kararında usul veya esas yönünden hukuka aykırılık tespit etmesi halinde, bu karar istinaf mahkemesi tarafından ortadan kaldırılır. Bu kaldırılan karar yerine, kural olarak istinaf mahkemesi tarafından uyuşmazlığı esastan çözen yeni bir karar verilir (yeni m.426/M, 2/2-3)⁵²³. Bu durumda, istinaf mahkemesi yeniden yargılama yapmakta ve ilk derece mahkemesinin yerine geçerek bir karar vermektedir. Yine, istinaf mahkemesince verilen karara karşı temyiz yolu açık değilse, verilen hüküm kesinleşir; ancak temyiz yolu açık ise, kesinleşme temyiz talebinin sonucuna göre belirlenir. Ancak, istisnai bazı durumlarda istinaf mahkemesi uyuşmazlığı esastan çözen yeni bir karar vermez ve bu konuda karar verilmek üzere dosyayı ilk derece mahkemesine geri gönderir. Bu durumda, ilk derece mahkemesinin nihai kararla

⁵²² Yılmaz, **İSTİNAF**, s.71; Pekcanıtez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.653.

⁵²³ Mehmet Akif Tutumlu, “İstinaf Yargılamasında Yeni Vakıa - Delil Getirme Yasağı ve İstisnaları”, **THD**, Yıl 2, Sayı 7, 2007, s.60.

sonuçlandırmış olduğu davayı tekrar ele alarak, yeni bir karar vermesi gündeme gelir.

b. Temyiz

Mahkeme kararlarına karşı başvurulana olağan kanun yollarından bir diğeri, temyiz yoludur. Temyiz, bölge adliye mahkemeleri kurulup göreve başlayıncaya kadar olağan kanun yollarından ilki ve en önemlisidir⁵²⁴.

Bölge adliye mahkemelerinin kurulup göreve başlamasından sonra temyiz, bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı başvurulana bir kanun yolu olacaktır. Bölge adliye mahkemeleri göreve başlayıncaya kadar ise, temyiz ilk derece mahkemelerinin kararlarına karşı öncelikle başvurulana kanun yoludur.

Temyiz incelemesine, ilk derece mahkemesinin taraflar arasındaki uyuşmazlık hakkında verdiği kararın hukuka ve kanuna uygunluk denetiminin yapılabilmesi için gidilir; yoksa temyiz incelemesinde yeniden bir inceleme yapılarak karar verilmesi söz konusu olmaz. Ayrıca temyiz yolunda, tahkikat yapılması mümkün olmadığı gibi, daha önce ileri sürülmeyen yeni vakıa ve delillerin ileri sürülmesi de mümkün değildir⁵²⁵. O nedenle temyiz incelemesinde, sadece ilk derece mahkemesinin kararını verirken hukuku yanlış uyguladığı ileri sürülebilir⁵²⁶.

Temyiz yoluna sadece davanın tarafları başvurabilir. Ancak, temyize başvuracak olan tarafın hukuki yararının bulunması gerekir (m.428/1). Temyiz talebi, m.431 gereğince dilekçe ile yapılır. Temyiz dilekçesi, kararı

⁵²⁴ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.551; Arslan, **a.g.e.**, s.10; Kuru, **USUL C.V.**, s.4495; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.655; Yılmaz, **İSTİNAF**, s.53.

⁵²⁵ Kuru, **USUL C.V.**, s.4495-4498; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.551-552; Postacıoğlu, **USUL**, s.719-722.

⁵²⁶ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.659; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.552.

veren mahkemeye veya başka bir yer mahkemesine verilebilir (m.432/2).

Temyiz edilebilen kararlar, kural olarak ilk derece mahkemelerinin nihai kararlarıdır (m.427/1). Bu nedenle ara kararlar, yalnız başına temyiz edilemez; ancak asıl hükümle birlikte temyiz edilebilir. Ancak, ilk derece mahkemelerinin vermiş oldukları bütün nihai kararların temyiz edilebileceği kuralı mutlak değildir; bu kuralın bazı istisnaları öngörülmüştür. Şöyle ki, miktar veya değeri m.427/2'deki temyiz sınırını⁵²⁷ geçmeyen taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin nihai kararlar kesin olup, temyiz edilemez. Bu maddenin uygulanmasında, hükmün sulh veya asliye mahkemesinden veya özel bir mahkemeden verilmiş olmasının bir önemi olmayıp, belirtilen sınırı geçmeyen taşınır ve alacak davalarına ilişkin her türlü hukuk mahkemesinin nihai kararı kesindir. Diğer bir istisna ise, özel bir kanun hükmü ile bazı nihai kararların kesin olduğunun veya yalnız başına temyiz edilemeyeceğinin kabul edilmiş olması halidir. Örneğin; işbölümü itirazının kabulü üzerine verilen gönderme kararları nihai karardır; ancak temyiz edilemezler (TTK m.5/3).

Temyiz belli bir süreye tabi olup, bu süre temyiz edilecek kararı veren mahkemeye göre farklılık arz eder. Buna göre, asliye hukuk mahkemelerinden verilen kararlara karşı temyiz süresi, kararın tebliğinden itibaren on beş gündür (m.423/1). Buna karşılık, sulh hukuk mahkemesi kararlarına karşı temyiz süresi, kararın tebliğinden itibaren sekiz gündür (m.437). Özel kanunlarda farklı süreler öngörülmüş olabilir⁵²⁸.

Temyiz incelemesi sonucunda, Yargıtay tarafından üç şekilde karar verilebilir: Bozma kararı, onama kararı, değiştirerek ve düzelterek onama kararı.

Yargıtay, taraflarca ileri sürülen veya kendisinin tespit ettiği temyiz

⁵²⁷ 2009 yılı için bu sınır 1400 liradır.

⁵²⁸ Bir tarafın davayı vekil aracılığı ile takip etmesi halinde, hüküm vekile tebliğ edilir ve temyiz süresi vekile yapılan tebligat ile işlemeye başlar (Teb.K.m.11).

sebeplerini yerinde görürse, ilk derece mahkemesinin kararını kısmen veya tamamen bozar. Bozma kararı üzerine dosya, kararı vermiş olan ilk derece mahkemesine gönderilir. Bunun üzerine ilk derece mahkemesi bozma kararına karşı uyma ya da direnme kararı verir (m.429/2). Eğer ilk derece mahkemesi Yargıtay'ın bozma kararına karşı uyma kararı verirse, bozma kararı kapsamı doğrultusunda yeniden tahkikat yapması ve bir karar vermesi gerekir. Böylece ilk derece mahkemesinin nihai kararlar sonuçlandırmış olduğu davayı yeniden ele alması ve yapacağı tahkikat sonucuna göre yeni bir hüküm kurması söz konusu olur.

c. Karar Düzeltme

5235 sayılı Kanuna paralel olarak, 5236 sayılı Kanunla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yapılan değişiklikle (m.20), karar düzeltme ile ilgili hükümlerin (m.440-444) yürürlükten kaldırıldığı belirtilmektedir. Bu nedenle, karar düzeltme yolu istinaf mahkemelerinin fiilen göreve başlamasıyla ortadan kalkacaktır. Ancak, 5236 sayılı Kanunla HUMK'a eklenen geçici 2.maddeye göre istinaf mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce aleyhine temyiz yoluna başvurulmuş olan kararlar için kesinleşinceye kadar karar düzeltme ile ilgili hükümlerin uygulanmasına devam edilecektir.

Karar düzeltme, Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu kararlara karşı tanınmış olan kendine özgü olağan bir kanun yoludur⁵²⁹. Kanun yolu denince akla, bir kararın üst mahkeme tarafından incelenmesi gelir. Örneğin, temyiz kanun yolunda olduğu gibi. Buna karşın karar düzeltme yolu, kanun yollarının en önemli özelliği olan kararın bir üst mahkeme tarafından incelenmesi özelliğini taşımamaktadır. Şöyle ki, karar düzeltme yolunda, karar düzeltme talebi bu kararı vermiş olan Yargıtay

⁵²⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.698; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.578; Kuru, **USUL C.V**, s.4851; Postacıoğlu, **USUL**, s.767.

Dairesince (eğer direnme kararı temyiz edilmişse, bu temyiz incelemesini Hukuk Genel Kurulu yapacağından, bu karara karşı karar düzeltme talebi Hukuk Genel Kurulunca) incelenip karara bağlanacaktır.

Karar düzeltme yoluna ancak davanın tarafları gidebilir ve bu yola başvuran tarafın hukuki yararının bulunması şarttır. Karar düzeltme talebi bir dilekçeyle yapılır. Dilekçe, asıl hükmü veren mahkemeye veya temyiz incelemesini yapan Yargıtay dairesine verilir (m.441).

Karar düzeltme, Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu kararlara karşı tanınmış olsa da, Yargıtay'ın her kararına karşı karar düzeltme yoluna başvurulamaz. Karar düzeltme yoluna başvurulamayacak Yargıtay kararları m.440'da açıkça belirtilmiştir.

Karar düzeltme yolu da belli bir süreye tabidir. Karar düzeltme süresi, Yargıtay kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gündür (m.440/1).

Karar düzeltme yoluna başvurulması kendiliğinden hükmün icrasını durdurmayaacağı gibi (m.442 son), taraflar da Yargıtay ilgili hukuk dairesinden karar düzeltme incelemesi süresince icranın durdurulmasını talep edemezler.

Karar düzeltme sebepleri, m.441/1'de sınırlı olarak gösterilmiş olup, dört tanedir. Bunun dışındaki bir sebepten dolayı karar düzeltme yoluna başvurulamaz. Bu madde de sayılan karar düzeltme sebepleri şunlardır:

1-Temyiz dilekçesi ve (kanuni süresi içinde verilmiş olması şartıyla) karşı tarafın cevap dilekçesinde ileri sürülüp hükme etkisi olan itirazların kısmen veya tamamen cevapsız bırakılmış olması (m.440/1,1),

2-Yargıtay kararında birbirine aykırı fıkralar bulunması (m.440/1,2),

3-Yargıtay'da temyiz incelemesi sırasında hükmün esasını etkileyen

belgelerde bir hile veya sahteliğin ortaya çıkması (m.440/1,3),

4-Yargıtay kararının usul ve kanuna aykırı bulunması (m.440/1,4).

Yargıtay, karar düzeltme talebini incelemesi sonucunda iki şekilde karar verebilir:

Yargıtay, başvuru şartlarının bulunmadığını veya mevcut olduğu kanısına vardığı karar düzeltme sebeplerini, temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu kararın esasını etkileyecek nitelikte bulmazsa, karar düzeltme talebini reddeder.

Yargıtay, karar düzeltme sebebini temyiz incelemesi sonucunda verdiği kararı etkileyecek nitelikte bulursa, bunun üzerine temyiz incelemesi sonunda vermiş olduğu kendi eski kararını düzeltir.

Yargıtay, temyiz incelemesi sonunda onamış olduğu ilk derece mahkemesi kararını, karar düzeltme incelemesi sonunda bozabilir. Bunun üzerine ilk derece mahkemesi bu bozma kararına uyabilir veya ona karşı direnebilir. İlk derece mahkemesinin Yargıtay'ın bozma kararına uyması halinde, nihai kararla sonuçlandırmış olduğu davayı tekrar ele alarak incelemesi ve yeni bir karar vermesi söz konusu olacaktır.

3. Olağanüstü Kanun Yolu

a. Yargılamanın Yenilenmesi

Yargılamanın yenilenmesi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 445 ile 454.maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Yargılamanın yenilenmesi, kesin olarak verilen veya kesinlik kazanmış olan bir kararın, bazı ağır yargılama hatalarından ve noksanlarından dolayı kanunda sınırlı olarak sayılan koşullar altında belli bir süre içinde tekrar edilerek maddi anlamda kesin hükmün bertaraf edilmesini sağlayan olağanüstü bir kanun yoludur⁵³⁰.

Yargılamanın yenilenmesi yoluna ancak kesinleşmiş kararlara karşı başvurulabilir. Bu nedenle yargılamanın yenilenmesi doktrinde olağanüstü kanun yolu olarak adlandırılmıştır⁵³¹.

Yargılamanın yenilenmesi yoluna, hukuki yararı bulunması şartıyla davanın tarafları başvurabilir. Ancak, HUMK m.446'da yargılamanın yenilenmesini tarafların alacaklılarının veya haleflerinin de isteyebileceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca m.445'in 10.bendinde ise, yargılamanın yenilenmesi yoluna ilk kesin hüküm lehine olan tarafın başvurabileceği düzenlenmiştir. Yargılamanın yenilenmesi talebi, hükmü vermiş olan mahkemeye bir dava olarak açılır ve o mahkeme tarafından incelenip karara bağlanır (m.448/1). Bu nedenle yargılamanın yenilenmesi davası, diğer davalarda olduğu gibi bir dava dilekçesiyle açılır⁵³².

Yargılamanın yenilenmesi sebepleri, HUMK'un 445 ve 446.maddelerinde sınırlı olarak belirlenmiş olup bunların dışında bir sebepten dolayı yargılama hatası ne kadar ağır olursa olsun yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz. Bu sebepler şunlardır:

1-Yargılama sırasında elde edilemeyen yeni bir senet veya belgenin ele geçirilmiş olması (m.445/1),

⁵³⁰ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.741; Arslan, **a.g.e.**, s.14; Postacıoğlu, **USUL**, s.775-776.

⁵³¹ Sabri Şakir Ansay, "Muhakemenin İadesi", **Adliye Ceridesi (AC)**, Sayı 4, 1938, s.472 (**MUHAKEME**); Arslan, **a.g.e.**, s.14; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.741; Berkin, **USUL**, s.224; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.589.

⁵³² Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.750.

2-Hükme esas alınan senedin sahte olduğunun sonradan anlaşılması (m.445/2),

3-Hükme esas alınan bir ilâmın kesin bir hükümle ortadan kalkmış olması (m.445/3),

4-İfadesi hükme esas alınan bir tanığın, hükümden sonra yalan tanıklıktan mahkum edilmiş olması (m.445/4),

5-Bilirkişinin kasıtlı olarak mahkemeye verdiği raporda gerçeğe aykırı beyanda bulunduğunun bir mahkeme hükmüyle sabit olması (m.445/5),

6-Lehine hüküm verilen tarafın yalan yere yemin ettiğinin kendi ikrarı veya yazılı delille sabit olması (m.445/6).

7-Lehine hüküm verilen tarafın hükme etkisi olan bir hile kullanmış olması (m.445/7),

8-Vekil veya temsilci olmayan kişiler huzuru ile davanın görülüp hükme bağlanmış olması (m.445/8),

9-Davaya bakması yasak olan bir hakim tarafından davaya bakılmış ve hüküm verilmiş olması (m.445/9),

10-Tarafları, dava sebebi ve konusu aynı olan bir dava hakkında birbirine aykırı kesinleşmiş iki hüküm bulunması (m.445/10),

11-Hükmün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması (m.445/11),

12-Taraflara, alacaklıları veya davayı kaybedenin yerine geçenleri zarara sokacak bir hile yapılmış olması (m.446).

Yargılamanın yenilenmesi farklı hak düşürücü sürelerle tabi tutulmuştur. Şöyle ki, yargılamanın yenilenmesine başvuru için m.445/1-9'daki bentlerde belirtilen haller için 3 ay (bu süre ilk 7 bent için öğrenme, 8 ve 9.bentler için tebliğ tarihinden itibaren işlemeye başlar); 10.bentte belirtilen durum için ikinci hükmün kesinleşmesinden itibaren 10 yıl; 11.bentte belirtilen durum için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren 1 yıl; 446.maddeye göre ise alacaklıların yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuracağı hallerde 1 aylık süre öngörülmüştür.

Yargılamanın yenilenmesini talep eden, karşı tarafın bu dava nedeniyle uğrayabileceği zararı karşılamak üzere mahkemece belirlenen teminatı göstermek zorundadır (m.453).

Yargılamanın yenilenmesi davası, kural olarak hükmün icrasını kendiliğinden durdurmaz. Ancak mahkeme, davacıdan teminat alarak, hükmün icrasının durdurulmasına karar verebilir (m.449).

Mahkeme, ileri sürülen yargılamanın yenilenmesi sebeplerinin doğru olduğu kanısına varırsa, yargılamanın yenilenmesi talebini kabul eder ve nihai karar vererek sonlandırmış olduğu asıl dava hakkında yeni bir karar verir.

Yargılamanın yenilenmesi talebi sonucunda mahkeme tarafından verilen karara karşı sadece olağan kanun yollarına başvurma imkanı mevcuttur (m.452/c.2). Bu karara karşı, yeniden yargılama yoluna başvurulamaz (m.452/c.1).

C. HÜKMÜN KESİNLEŞMESİ

1. Kavram ve Amaç

Kesin hüküm, mahkemelerin nihai kararlarına karşı olağan kanun yollarına başvuru imkanının sona ermesi ve bunun sonucu olarak, bu kararların artık yargısal gerçeği yansıtarak belli ayırık durumlar⁵³³ dışında hiçbir şekilde tartışma konusu yapılamamasıdır⁵³⁴.

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın hukuka uygun bir biçimde ve kesin olarak karara bağlanıp çözümlenmesi hem yargının temel amacı hem de sosyal bir zorunluluktur. İşte, kesin hüküm kurumunun temelinde yatan düşünce, bu amaç ve zorunluluktur⁵³⁵. Şöyle ki, uyuşmazlıkları çözen mahkeme hükümlerine gerçeklik ve kesin bir nitelik tanınmadığı takdirde aynı uyuşmazlık hakkında açılan yeni davalar sonucunda toplumdaki uyuşmazlıkların sonu gelmeyecek ve bundan dolayı da gerçek bir adaletten ve yargıya olan güvenden söz etmek imkansız hale gelecektir⁵³⁶.

Bu açıklamalar ışığı altında denilebilir ki, kesin hüküm kurumu ile amaçlanan, uyuşmazlıkları belli bir noktada kesin olarak sonuçlandırmak ve bu sayede hem mahkemelerin sürekli olarak aynı uyuşmazlıklar ile uğraşmasını önlemek hem de toplumun hukuka ve adaletle olan güven duygusunu beslemektir⁵³⁷.

⁵³³ Bkz. yuk. dn. 472-474.

⁵³⁴ Önen, **YARGILAMA**, s.327.

⁵³⁵ Arslan, **a.g.e.**, s.1, Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.7; Mustafa Cenberci, “Hukuk Davalarında Kesin Hüküm”, **Adalet Dergisi (AD)**, Sayı 9-12, 1964, s.1132-1133.

⁵³⁶ Mustafa Cenberci, **Hukuk Davalarında Kesin Hüküm**, Ankara, 1965, s.13; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.686-687; Domaniç, **a.g.e.**, s.4-5; Sami Selçuk, “Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm, Şartları, Kesin Hüküm İtirazı”, **Adalet Dergisi (AD)**, Sayı 11, 1973, s.937 (**ŞART**); Arslan, **a.g.e.**, s.1-2; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.7-8.

⁵³⁷ Önen, **YARGILAMA**, s.327; Cenberci, **a.g.m.**, s.1132, Arslan, **a.g.e.**, s.4.

Mahkeme kararlarına yasal gerçeklik tanınması ile davaların sürekli olarak devam etmesinin önüne geçilmek istenmesi, kesin hüküm kurumunun doğmasına sebep olmuştur.

Hukukumuzda kesin hüküm kamu düzenine ilişkin olduğundan, taraflar kesin hükmün varlığını ileri sürmekten feragat etseler bile, mahkeme kesin hükmü öğrenince davaya bakamaz⁵³⁸.

2. Kesin Hükümün Çeşitleri

Yukarıda da anlatıldığı üzere amacı hukuki güvenliği ve yargı erkine güveni sağlama olan kesin hükmün, bu amacı iki şekilde gerçekleşir⁵³⁹:

—İlki, bir mahkeme hükmüne ancak bir dereceye kadar itiraz edilebilmesidir ki, buna şekli anlamda kesin hüküm denir.

—Diğeri ise, davanın tarafları arasındaki hukuki ilişkinin bütün bir gelecek için kesin olarak tespiti veya düzenlenmesidir ki, buna da maddi anlamda kesin hüküm denir.

a. Şekli Anlamda Kesin Hüküm

Şekli anlamda kesin hüküm, Usul Kanunumuzda ayrı bir kurum olarak düzenlenmemiş olmakla birlikte, Kanunumuzdaki çeşitli hükümlerde yer alan

⁵³⁸ Hayrullah Fetuhi Töre, “Hukuk Davalarında Kesin Hükümün Uygulanışı ve Şartları”, **Ankara Barosu Dergisi (ABD)**, Cilt 30, Sayı 2, 1973, s.241-242; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.728; Domaniç, **a.g.e.**, s.5-6; Cenberci, **a.g.m.**, s.1143.

⁵³⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.716.

özellikle istinaf, temyiz ve yargılamanın yenilenmesi bölümlerdeki “kesin hüküm” tabiriyle, şekli anlamda kesinlik kastedilmektedir⁵⁴⁰.

Şekli anlamda kesin hüküm ile bir karara karşı artık olağan kanun yollarına başvurulamayacağı anlaşılır⁵⁴¹.

Bir kararın şekli anlamda kesinlik kazanabilmesi için ya kararın kanun gereği verildiği anda kesin olması ya da kanun yoluna başvuru imkanının kaçırılması veyahut da kanun yoluna başvuru talebinin reddedilmesi gerekir⁵⁴².

Buna göre ilk durumda, ilk derece mahkemesince verilen karara karşı kanun yoluna başvuru imkanı yoktur. Örneğin; miktar veya değeri belli bir sınırı geçmeyen malvarlığı davalarına ilişkin nihai kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz. İşte bu nihai kararlar, verildikleri anda şekli anlamda kesin hüküm teşkil eder⁵⁴³.

İkinci ihtimalde ise, ilk derece mahkemesince verilen hükme karşı kanun yoluna başvuru imkanı varken ya süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak ya da kanun yoluna başvurmadan feragat edilmesi ile hüküm şekli anlamda kesinlik kazanır⁵⁴⁴.

Son ihtimalin varlığı halinde ise, ilk derece mahkemesince verilen karara karşı başvurma imkanı vardır ve hükme karşı kanun yoluna başvurulmuştur. Ancak, bu başvuru üzerine verilen karardan sonra başka bir

⁵⁴⁰ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.716; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.14; Selçuk, **ŞART**, s.939.

⁵⁴¹ Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.13; Selçuk, **ŞART**, s.939; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.716; Tanrıver, **İCRA**, s.146; Önen, **YARGILAMA**, s.327; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.687-688.

⁵⁴² Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.688; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.23; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.716; Selçuk, **ŞART**, s.939-940; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.520-521.

⁵⁴³ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.716; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.521; Bilge, Önen, **a.g.e.**, s.688; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.19-20; Selçuk, **ŞART**, s.939.

⁵⁴⁴ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.521-522; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.23-24; Selçuk, **ŞART**, s.939; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.716.

kanun yolu kalmadığından tüm kanun yolları tüketilmiş olur ve bununla hüküm şekli anlamda kesin hüküm niteliği kazanır⁵⁴⁵.

Bu ihtimaller dahilinde, şekli anlamda kesinleşen hükme karşı artık olağan kanun yollarına başvurma imkanı kalmamaktadır. Ayrıca, maddi anlamda kesin hükümden bahsedebilmek için bir hükmün şekli anlamda kesinlik kazanması gerekir. Bu açıdan şekli anlamda kesinlik, maddi anlamda kesinliğin bir şartını oluşturur⁵⁴⁶.

b. Maddi Anlamda Kesin Hüküm

(1) Genel Olarak

Maddi anlamda kesin hüküm, hükmün kararı veren mahkeme tarafından değiştirilememesi, olağan kanun yollarına başvurulamaması, tekrar dava edilememesi ve daha sonra açılan davada bağlayıcı olmasıdır⁵⁴⁷. Aynı zamanda maddi anlamda kesin hüküm, “yargı kararlarına tanınan kanuni gerçeklik vasfıdır” şeklinde ifade edilmiştir⁵⁴⁸.

HUMK’da maddi anlamda kesin hükmü düzenleyen kurallara yalnız 237.maddede yer verilmiştir. Bu maddeye göre, maddi anlamda kesin hüküm üç unsurdan oluşmaktadır. Kesin hükmün varlığı için, davanın taraflarının aynı olması, davanın konusunun aynı olması ve dayanılan dava sebebinin aynı olması gerekir. Görüldüğü gibi, bu madde de maddi anlamda kesin hükmün tanımına yer verilmemiş sadece şartları sayılmakla yetinilmiştir.

⁵⁴⁵ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.522; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.716; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.24; Selçuk, **ŞART**, s.939.

⁵⁴⁶ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.717; Önen, **YARGILAMA**, s.329.

⁵⁴⁷ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.523.

⁵⁴⁸ Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.29; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.716; Domaniç, **a.g.e.**, s.4; Cenberci, **a.g.m.**, s.1135; Tanrıver, **İCRA**, s.150; Selçuk, **ŞART**, s.941.

Maddi anlamda kesin hükmün amaçlarını şu şekilde belirtmek mümkündür⁵⁴⁹:

1-Mahkeme kararlarına güvenilmesini ve uyulmasını sağlamak,

2-Hüküm ile çözümlenen taraflar arasındaki uyuşmazlığa geleceğe etkili olarak son verilmesini sağlamak,

3-Çelişik hükümler verilmesine engel olunarak toplum hayatı için gerekli olan hukuki istikrarı yakalamak.

Maddi anlamda kesinlik, kararın yalnız hüküm fıkrası hakkında mevcuttur⁵⁵⁰. Çünkü, hüküm fıkrası davada istenen talep sonucu hakkında mahkemece verilen hükmü gösterir. Maddi anlamda kesin hüküm, yalnız hüküm fıkrasına ilişkin olduğundan hükümde tarafların talep sonuçları hakkında bir karar verilmemesi durumunda, maddi anlamda kesin hüküm söz konusu olmaz⁵⁵¹. Maddi anlamda kesin hüküm, kural olarak hüküm fıkrası hakkında geçerli olsa da, bazı istisnai hallerde gerekçenin kesin hükme dahil edilmesi gerekebilir. Şöyle ki,

—Hüküm fıkrasının açık olmadığı durumlarda, hüküm fıkrasını açıklamak ve kesin hükmün kapsamını belirlemek için gerekçeye bakmak gerekir⁵⁵².

⁵⁴⁹ Kuru, **USUL C.V**, s.4986-4987; Selçuk, **ŞART**, s.941; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.716; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.29-30; Tanrıver, **İCRA**, s.150; Cenberci, **a.g.m.**, s.1137.

⁵⁵⁰ Kuru, **USUL C.V**, s.5049; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.726; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.40; Selçuk, **ŞART**, s.951; Töre, **a.g.m.**, s.251; Domaniç, **a.g.e.**, s.32; Karafâkih, **USUL**, s.172; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.524.

⁵⁵¹ Kuru, **USUL C.V**, s.5049; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.726.

⁵⁵² Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.524-525; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.43; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.726; Domaniç, **a.g.e.**, s.34; Kuru, **USUL C.V**, s.5050; Töre, **a.g.m.**, s.251; Selçuk, **ŞART**, s.953.

—Bir davanın usulden reddedilip reddedilmediğinin dolayısıyla davanın esası hakkında kesin hüküm bulunup bulunmadığının gerekçeden anlaşılacağı durumlarda, gerekçeden yararlanılır⁵⁵³.

—Gerekçenin, hüküm fıkrasına sıkı sıkıya bağlı olduğu durumlarda gerekçe ile hüküm fıkrasını birlikte değerlendirmek gerekir. Bu durumda, hüküm fıkrasına sıkı sıkıya bağlı olan gerekçe de kesin hüküm teşkil eder⁵⁵⁴.

(2) Şartları

aa. Kesinliğe Elverişli Bir Karar Olmalı

Maddi anlamda kesin hüküm, yargı kararlarına kanun tarafından tanınmış gerçeklik vasfı olması nedeniyle, kural olarak kesin hükmün kapsamını yargı kararları oluşturur⁵⁵⁵. Ancak, bütün yargı kararlarının kesin hüküm niteliği kazanabilmesi mümkün değildir. Sadece çekişmeli yargıya ilişkin nihai kararlar kesin hüküm niteliği kazanmaya elverişlidirler⁵⁵⁶. Örneğin; hakem kararları, bozma kararına uymaya ilişkin ara kararlar, görevsiz ve yetkisiz mahkemelerin verdiği kararlar, yabancı mahkeme kararları kesin hüküm teşkil ederler⁵⁵⁷.

⁵⁵³ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.525; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.43; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.726; Kuru, **USUL C.V**, s.5050; Töre, **a.g.m.**, s.251; Selçuk, **ŞART**, s.953.

⁵⁵⁴ Cenberci, **a.g.m.**, s.1145; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.525; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.44; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.726; Domaniç, **a.g.e.**, s.33-34, Kuru, **USUL C.V**, s.5051; Töre, **a.g.m.**, s.251; Selçuk, **ŞART**, s.953.

⁵⁵⁵ Cenberci, **a.g.m.**, s.1145.

⁵⁵⁶ Domaniç, **a.g.e.**, s.8; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.44; Cenberci, **a.g.m.**, s.1145; Töre, **a.g.m.**, s.243; Selçuk, **ŞART**, s.944.

⁵⁵⁷ Cenberci, **a.g.m.**, s.1145-1151; Domaniç, **a.g.e.**, s.16-19; Selçuk, **ŞART**, s.946-950; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.38.

bb. Şekli Anlamda Kesinleşmiş Bir Karar Olmalı

Maddi anlamda kesin hükümden söz edebilmek için, öncelikle şekli anlamda kesinleşmiş bir kararın varlığı gerekir⁵⁵⁸. Mahkeme, şekli anlamda kesin hükmün mevcut olup olmadığını kendiliğinden araştırma yükümlülüğü altındadır⁵⁵⁹.

cc. Tarafları, Dava Konusu ve Dava Sebebi Aynı Olmalı

aaa. Tarafları Aynı Olmalı

Davanın tarafları, dava dilekçesindeki gerçek ve tüzel kişilerdir⁵⁶⁰. Hukukumuzda dava, iki taraf sistemi üzerine kurulmuş olup, dava sonunda verilen hüküm de yalnızca davanın tarafları açısından kesin hüküm teşkil eder⁵⁶¹.

Kesin hükümden söz edebilmek için her iki davada da tarafların aynı olması gerekir⁵⁶². Kesinleşen hükümdeki taraf ile ikinci kez açılan davanın taraflarının aynı olması, bu tarafların her iki davada da aynı tarafta yer almalarını gerektirmez. Örneğin; birinci davada davalı olan taraf, ikinci

⁵⁵⁸ Selçuk, **ŞART**, s.953; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.717; Cenberci, **a.g.m.**, s.1156; Kuru, **USUL C.V.**, s.4987.

⁵⁵⁹ Selçuk, **ŞART**, s.953; Cenberci, **a.g.m.**, s.1156.

⁵⁶⁰ Sami Selçuk, “Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Unsurları, Sonuçları, Kapsamı, Sona Ermesi ve Ceza ve Hukukta Etkileri”, **Adalet Dergisi (AD)**, Sayı 12, 1973, s.1064. (**UNSUR**)

⁵⁶¹ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.529; Cenberci, **a.g.m.**, s.1160; Saim Üstündağ, “Kesin Hükümün Hukuki Haleflere Etkisi”, **İstanbul Barosu Dergisi (İBD)**, Cilt 35, Sayı 1, 1961, s.227; Selçuk, **UNSUR**, s.1064; Domaniç, **a.g.e.**, s.40-42; Nevhis Deren Yıldırım, **Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Sübjektif Sınırları**, İstanbul, 1996, s.47.

⁵⁶² Pekcanitez, Atalay, Özkes, **a.g.e.**, s.529; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.723; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.86; Domaniç, **a.g.e.**, s.45; Cenberci, **a.g.m.**, s.1159.

davada davacı olarak hareket etse dahi birinci davada verilen karar ikinci dava için kesin hüküm teşkil eder⁵⁶³. Tarafların ayniyeti ile kastedilen, fiziksel anlamda değil hukuksal ayniyettir. Bu sebeple, bir davanın taraflarının şahsen aynı olmasına karşın, hukuki sıfatları ayrı ise bu davalar açısından kesin hükümden söz etmek olanaksızdır⁵⁶⁴. Örneğin; bir kimsenin birinci davayı kendi adına takip etmesi ile ikinci davayı başka bir kimsenin kanuni temsilcisi sıfatıyla takip etmesi durumunda hukuksal bir ayniyet söz konusu olmadığından kesin hükümden bahsedilemez.

Taraf kavramına, davanın taraflarının külli ve cüz'i halefleri de dahildir⁵⁶⁵. Şöyle ki, kesin hüküm taraflardan başka külli halefler hakkında da söz konusu olur. Çünkü külli halefiyette, külli aktif ve pasife halef olunur. Örneğin, mirası kabul eden mirasçılar ölenin tüm hak ve borçlarının halefi olurlar⁵⁶⁶. Bu nedenle, miras bırakan leh ve aleyhine kesinleşmiş olan hükümler mirasçılar için de kesin hüküm oluşturur.

Cüz'i halefler hükmün kesinleşmesinden sonra kesin hükmün konusu olan hakkı devralan kişiler olarak tanımlanmakta⁵⁶⁷ ve doktrinde, hakkın kesin hükmün meydana gelmesinden sonra devredilmesi halinde, verilen hükmün cüz'i haleflere de etki edeceği genellikle kabul edilmektedir⁵⁶⁸. Buna karşılık, devrin davanın açılmasından sonra fakat hükmün kesinleşmesinden önce gerçekleşmesi halinde, kesin hükmün devralana etki etmesinden bahsetmeye imkan yoktur; çünkü m.186'da kesin hükmün devralana etki etmesi kabul edilmemiştir. Burada devreden ile hasmı arasındaki davaya devam etme imkanı ortadan kalkacağından, hasmın ikili bir seçim hakkı

⁵⁶³ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.723; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.529.

⁵⁶⁴ Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.86; Selçuk, **UNSUR**, s.1064; Domaniç, **a.g.e.**, s.47.

⁵⁶⁵ Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.723-724; Cenberci, **a.g.m.**, s.1161-1162; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.87; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.529; Domaniç, **a.g.e.**, s.50-51; Üstündağ, **a.g.m.**, s.227 vd.

⁵⁶⁶ Üstündağ, **a.g.m.**, s.227; Yıldırım, **a.g.e.**, s.74; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.529.

⁵⁶⁷ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.529.

⁵⁶⁸ Domaniç, **a.g.e.**, s.52 vd.; Yıldırım, **a.g.e.**, s.77; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.88; Postacıoğlu, **USUL**, s.682; Üstündağ, **a.g.m.**, s.234; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.724; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.529.

doğar: hasım ya devreden ile yürüttüğü davadan vazgeçerek, cüz'i halefe karşı aynı davanın devam etmesini isteyecek ya da devreden kişiye karşı yürüttüğü davaya tazminat davası olarak bakılmasını talep edecektir. Birinci durumda, taraf değişikliği; ikinci durumda ise dava konusunun değişimi söz konusu olduğundan bu durumda kesin hükmün cüz'i halefe etkisinden bahsedilemez⁵⁶⁹.

Fer'i müdahil, davada taraf sıfatına sahip değildir⁵⁷⁰; bu nedenle, katıldığı davada kendisi hakkında bir talepte bulunamaz veya kendisine karşı bir talepte bulunulamaz. Bir dava sonunda sadece taraflar hakkında hüküm verileceğinden, dava sonunda verilen hüküm fer'i müdahil hakkında kesin hüküm teşkil etmez⁵⁷¹.

bbb. Dava Konusu Aynı Olmalı

Maddi anlamda kesin hükmün söz konusu olabilmesi için diğer bir koşul, iki davanın dava konusunun aynı olmasıdır.

Dava konusunun aynı olmasından kasıt, ilk davada kesinleşen hüküm fıkrası ile ikinci davadaki talep sonucunun aynı olmasıdır⁵⁷². Bu nedenle, talep edilen haklar ve davaların konusunu teşkil eden maddenin cinsi, miktarı veya sayısı yönünden birlik bulunması farklı zamanlarda açılan iki davanın aynı dava olduğunu söylemek için yeterlidir⁵⁷³. Örneğin; bir davada maddi tazminat istenmesi ile diğer davada manevi tazminat talep edilmesi halinde,

⁵⁶⁹ Yıldırım, **a.g.e.**, s.77; Domaniç, **a.g.e.**, s.51; Postacıoğlu, **USUL**, s.682; Üstündağ, **a.g.m.**, s.229; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.87.

⁵⁷⁰ Hakan Pekcanitez, **Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale**, Ankara, 1992, s.164; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.529; Süha Tanrıver, **Medeni Usul Hukukunda Derderslik İtirazı**, Ankara, 1998, s.62-63 (**DERDESTLİK**); Cenberci, **a.g.m.**, s.1159; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.88-89; Karafakih, **USUL**, s.136; Cenberci, **a.g.e.**, s.42.

⁵⁷¹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.529; Postacıoğlu, **USUL**, s.205; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.89.

⁵⁷² Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.531; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.719; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.76; Kuru, **USUL C.V**, s.4987-4988.

⁵⁷³ Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.75; Töre, **a.g.m.**, s.248-249; Domaniç, **a.g.e.**, s.76.

bu iki davada konu yönünden bir ayniyet bulunmadığından, kesin hüküm söz konusu olmaz.

Kısmi dava açılması durumunda, kesin hükmün söz konusu olup olmadığının belirlenmesi önem teşkil etmektedir. Şöyle ki, kısmi davanın kabul edilmesi ve bu hükmün kesinleşmesi halinde, geri kalan kısım için açılan davada, dava konusu aynı olmadığından ikinci açılan davada kesin hüküm söz konusu olmayacaktır⁵⁷⁴. Buna karşılık kısmi davanın reddedilmesi halinde, red sebebi örneğin; sözleşmenin geçersiz olması gibi, bütünü ilgilendiren bir sebebe dayanıyorsa, bu halde reddedilen kısmi dava sonucunda verilen hüküm kısmi davadan sonra açılan ikinci dava açısından kesin hüküm teşkil eder⁵⁷⁵.

ccc. Dava Sebebi Aynı Olmalı

Dava sebebi, davacının talep sonucunu dayandırdığı hukuki vakılardır⁵⁷⁶. Buna karşılık vakıaların dayandığı hukuki sebep, dava sebebi değildir⁵⁷⁷.

Aynı taraflar arasında ve aynı konuda, aynı vakılara dayanılarak ikinci bir dava açılması durumunda, iki davanın dava sebebi aynı olacağından, ikinci dava kesin hüküm nedeniyle reddedilir. Örneğin; açılan boşanma davasının reddedilmesinden sonra aynı vakılara dayanılarak ikinci

⁵⁷⁴ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.531; Domaniç, **a.g.e.**, s.79.

⁵⁷⁵ Kuru, **USUL C.V.**, s.4994; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.531-532; Domaniç, **a.g.e.**, s.80.

⁵⁷⁶ Kuru, **USUL C.V.**, s.4995; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.530; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.720; Baki Kuru, "Hukuk Usulünde Dava Sebebi", **Adalet Dergisi (AD)**, Sayı 4, 1967, s.245; Cenberci, **a.g.m.**, s.1173-1174; Saim Üstündağ, **İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasası**, İstanbul, 1967, s.50 vd.; Töre, **a.g.m.**, s.250; Yılmaz, **ISLAH**, s.129-130; Tanrıver, **DERDESTLİK**, s.88; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.79; Yavuz Alangoya, **Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanması İlişkin İlkeler**, İstanbul, 1979, s.106 vd.

⁵⁷⁷ Kuru, **USUL C.V.**, s.4995; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **a.g.e.**, s.530; Cenberci, **a.g.m.**, s.1174; Gürdoğan, **HÜKÜM**, s.79-80; Kuru, Arslan, Yılmaz, **a.g.e.**, s.720. Buna karşılık, kesin hükümdeki dava sebebini hukuki sebep olarak ileri süren görüşler de mevcuttur: Postacıoğlu, **USUL**, s.685; Domaniç, **a.g.e.**, s.82-92.

kez açılan dava kesin hüküm nedeniyle reddedilir. Buna karşılık, aynı taraflar arasında, aynı konuda açılan ikinci davanın dayandığı vakıaların birinci davada ileri sürülen vakılardan farklı olması durumunda, kesin hükümden söz edilemez. Bu halde, ikinci davanın dayandığı vakıaların, ilk davadan önce veya sonra doğmuş olması önem teşkil etmez. Önemli olan ikinci davanın dayanmış olduğu vakıaların, ilk davada incelenmemiş olmasıdır. Bu durumda iki davanın sebepleri ayrı olduğundan, ikinci davada kesin hüküm itirazında bulunulamaz.

SONUÇ

Çalışmanın birinci bölümünde mahkeme kararları ve çeşitleri genel hatları ile değerlendirilmiştir. Hüküm, mahkeme kararlarından nihai kararlar grubunda yer almaktadır. Ancak, hükmün usule ilişkin nihai kararlardan önemli bir farkı bulunmaktadır. Şöyle ki, hüküm bir uyuşmazlığı esastan çözümleyerek, hakimin o işten el çekmesini gerektiren nihai bir karar olduğu halde, usule ilişkin nihai kararlar uyuşmazlığı usuli açıdan çözmeye yetse de, uyuşmazlığı esastan sona erdirmezler.

Tarafların bir uyuşmazlık hakkında mahkemeye başvurmadaki amaçları, uyuşmazlığın esastan çözüme kavuşturularak bir hüküm verilmesidir. İşte böyle bir uyuşmazlığın çözümü sırasında, mahkemece çeşitli kararlar verilmekte ama bu kararlar arasından sadece hüküm uyuşmazlığın maddi hukuk açısından çözümlenmesine hizmet etmektedir.

Hükmün unsurları, verilmesi, yazılması ve ilâmın taraflara verilmesi çalışmanın ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Hükmün unsurları, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388. maddesi dikkate alınarak incelenmiştir. Çünkü, hükümde bulunması gereken unsurlar bu madde de açıkça belirtilmiştir. Bu bölümde önemi itibarıyla ortaya çıkan en önemli konu, hükümlerin gerekçeli olması gerektiği hususudur. Gerekçe, hem bir Anayasa emri hem de Hukuk Usulü muhakemeleri Kanununun 388. maddesinin bir gereğidir. Aynı zamanda, gerekçe hukuki dinlenilme hakkı ve adil yargılanma hakkı açısından da büyük önem arz eder. Gerekçe, hukuki dinlenilme hakkı açısından mahkemenin taraflara vermiş olduğu bir cevaptır. Adil yargılanma hakkı açısından ise, aleniyet ilkesine hizmet etmesi bakımında önem taşır. Şöyle ki, mahkeme kararlarının hukuka uygun olarak keyfilikten uzak bir şekilde verildiğinin tek göstergesi gerekçedir. Bu nedenle, gerekçe hem mahkemelerin tarafsız ve bağımsızlığına bir delil teşkil eder hem de mahkeme kararlarının adil ve güvenilir olduğuna dair inanç sağlar.

Son bölüm olan üçüncü bölümde ise, hüküm sakatlıkları ve yasakları ile hükmün doğurduğu sonuçlar inceleme konusu yapılmıştır. Gerçeğin ortaya çıkması ve en kısa sürede adaletin sağlanması olan hukukun amacına ancak sağlıklı bir yargılama sonucu verilen hüküm ile ulaşılır. Hükmün kendisinden beklenen etkiyi doğurması için doğru ve hatasız olması gerekir. Ancak hükümlerin hatalı olması ihtimaline karşılık kanun yoluna başvuru ve hükümlerin denetime tabi tutulup düzeltilmesi imkanı tanınmıştır. Çünkü, bir uyuşmazlığın kısa sürede çözüme kavuşturulması kadar doğru bir şekilde çözümlenmiş olması da önem arz eder. Bu nedenle, mümkün olan en kısa sürede ve doğru bir şekilde gerçeğin ortaya çıkarılması yargıya ve adalete olan güveni artıracak ve hukuksal barış sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKAD, Mehmet, DİNÇKOL, Abdullah; **Gerekçeli İçtihatlı 1982 Anayasası**, İstanbul, 1998.
- AKCAN, Recep; **Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri**, Ankara, 1999.
- AKGÜNDÜZ, Güzin, SALTİK, Saadettin; “Usul Hukukunda Kazanılmış Hak”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 2, 1993, s.165-177.
- AKINCI, Ziya; “Gerekçesiz Hakem Kararları Türkiye’de Temyiz Edilebilir mi?”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt 70, Sayı 1-2-3, 1996, s.82-91.
- AKKAYA, Tolga; **Medeni Usul Hukukunda İstinaf**, Ankara, 2009.
- ALANGOYA, Yavuz; **Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi**, İstanbul, 1973. (Alangoya - Tahkim)
- ALANGOYA, Yavuz; **Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler**, İstanbul, 1979. (Alangoya - Delil)
- ALANGOYA, Yavuz, YILDIRIM, Kamil, DEREN-YILDIRIM, Nevhis; **Medeni Usul Hukuku Esasları**, İstanbul, 2006.
- ALDEMİR, Hüsnü; **Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri**, Ankara, 2000.
- ALP, Mustafa; “Anayasa Hukuku Açısından Mahkeme Kararlarında Sözde (Görünürde) Gerekçe”, Prof.Dr. Tefik Birsal’e Armağan, İzmir, 2001, s.425-441.
- ANSAY, Sabri Şakir; **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara, 1960. (Ansay - Yargılama)
- ANSAY, Sabri Şakir; “Muhakemenin İadesi”, **Adliye Ceridesi**, Sayı 4, 1938, s.471-503. (Ansay - Muhakeme)
- ANSAY, Sabri Şakir; “Tespit Davaları”, **Adliye Ceridesi**, Sayı 2, 1940, s.70-86. (Ansay - Tespit)
- ARSLAN, Ramazan; **Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi**, Ankara, 1977.
- ARSLAN, Ramazan, TANRIVER, Süha; **Yargı Örgütü Hukuku**, Ankara, 2001.

AŞÇIOĞLU, Çetin; “Yargı Kararlarında Gerekçe”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu 9, Bildiriler-Tartışmalar**, 8-9 Mayıs 1992, s.47-63.

AYDEMİR, Efrail; “Kararların Anlaşılır Olması”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 1, 1973, s.29-32.

AYKONU, Mustafa Sadrettin; “Hukuk Mahkemelerinde Kısa Karar ve Gerekçeli Karar Sorunu”, **Yargıtay Dergisi**, Cilt 9, Sayı 1-2, 1983, s.19-30.

BELGESAY, Mustafa Reşit; **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, 1939. (Belgesay - Şerh)

BELGESAY, Mustafa Reşit; **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, I Teoriler, C.III, İspat ve Hüküm Teorileri**, İstanbul, 1951. (Belgesay - Hüküm)

BERKİ, Ali Himmet; “Nihai Karar Ne Demektir?”, **Adliye Dergisi**, Sayı 5, 1945, s.447-452.

BERKİN, Necmeddin; **Tatbikatçılara İcra ve İflas Hukuku Rehberi**, Cilt 1-2, İstanbul, 1980. (Berkin – İcra Rehberi)

BERKİN, Necmeddin; **Medeni Usul Hukuku Esasları**, İstanbul, 1969. (Berkin - Usul)

BERKİN, Necmeddin; **Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi**, İstanbul, 1981. (Berkin – Usul Rehberi)

BİLGE, Necip; **Medeni Yargılama Hukuku Dersleri**, Ankara, 1965.

BİLGE, Necip, ÖNEN, Ergun; **Medeni Yargılama Hukuku Dersleri**, Ankara, 1978.

BİLGİN, Mahmut, **Faiz Hukuku ve Munzam Zarar**, İstanbul, 2001.

BİRAND, Kamıran; **Medeni İlimler Metodu Olarak Anlama**, Ankara, 1960.

BURAN, Armağan; **Medeni Usul Hukukunda Hüküm (Esasa İlişkin Nihai Karar)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

ÇAĞA, Tahir; “Mahkemece Hüküm Verilirken Dava Tarihindeki Mi Yoksa Hüküm Tarihindeki Maddi ve Hukuki Durum Mu Esas Tutulmalıdır?”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu 8, Bildiriler-Tartışmalar**, 26-27 Nisan 1991, s.137-149.

CENBERCİ, Mustafa; **Hukuk Davalarında Kesin Hüküm**, Ankara, 1965.

- CENBERCİ, Mustafa; “Hukuk Davalarında Kesin Hüküm”, **Adalet Dergisi**, Sayı 9-12, 1964, s.1132-1177.
- DEYNEKLİ, Adnan, KISA, Sedat; **İtirazın İptali Davaları, İcra İnkâr ve Kötüniyet Tazminatı**, Ankara, 2005. (Deynekli, Kısa - Tazminat)
- DEYNEKLİ, Emel, KISA, Sedat; **Faiz Hukuku**, Ankara, 2003. (Deynekli, Kısa - Faiz)
- DOMANIÇ, Hayri; **Hukukta Kazıyyei Muhkeme ve Nisbi Kuvveti**, İstanbul, 1964.
- ERDEMİR, İlter; **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt 1, Ankara, 1998. (Erdemir – Şerh C.I)
- ERDEMİR, İlter; **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Cilt 2, Şerh-Kararlar ve İlgili Mevzuat, Ankara, 1998. (Erdemir – Şerh C.II)
- ERDOĞAN, Celal; **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu**, Ankara, 1982.
- EREM, Faruk; “ ‘Türk Milleti Adına...’ Deyimi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 2, 1969, s.309-310.
- EREN, Fikret; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2.Cilt, İstanbul, 1999.
- ERMAN, Eyüp Sabri; “Hüküm Nedir, Nasıl İttihaz ve Tefhim Olunmalıdır?”, **Adalet Dergisi**, Sayı 1, 1974, s.1-7.
- FABREGUETTES, M.P.; **Adalet Mantiğı ve Hüküm Verme Sanatı**, Adalet Bakanlığınca yaptırılan çeviri, Ankara, 1945.
- GÜRDOĞAN, Burhan; **Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı**, Ankara, 1960.
- İNAN, Ali Naim; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 1984.
- KAÇAK, Nazif; **2005 Yılına Ait Emsal İçtihatlar Külliyesi**, Ankara, 2006.
- KANİTİ, Salamon; **Akdin İfa Edilmediği Def’i**, İstanbul, 1962.
- KARAFAKİH, İ.Hakkı; **Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları**, Ankara, 1952. (Karafakih - Usul)
- KARAFAKİH, İ.Hakkı; “İçtihatlar Arasında Tespit Davasına Doğru”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt 28, Sayı 10, 1954, s.505-512.
- KARSLI, Abdurrahim; “Kısa Kararla Gerekçeli Karar Arasındaki Çelişki ve Bunun Çözümü”, **Yasa Hukuk Dergisi**, Cilt 17, Sayı 4-6, 1998, s.463-474.

KARAHASAN, Mustafa Reşit; **Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler**, Cilt 2, İstanbul, 2003.

KILIÇOĞLU, Ahmet; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara, 2008.

KOCAHANOĞLU, D.S.; **Gerekçeli ve Açıklamalı Anayasa**, İstanbul, 1963.

KONURALP, Haluk; “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda Değişiklik Tasarısına Göre İstinaf Derecesi”, **Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Toplantısı II**, Eskişehir 3-5 Ekim 2003, Ankara, 2007.

KURU, Baki; **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt 2, İstanbul, 2001. (Kuru – Usul C.II)

KURU, Baki; **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt 3, İstanbul, 2001. (Kuru – Usul C.III)

KURU, Baki; **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, Cilt 5, İstanbul, 2001. (Kuru – Usul C.V)

KURU, Baki; **Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı**, İstanbul, 1995. (Kuru – El Kitabı)

KURU, Baki; **İcra ve İflas Hukuku**, Cilt 1, İstanbul, 1988. (Kuru – İcra C.I)

KURU, Baki; **Tespit Davaları**, Ankara, 1963. (Kuru - Tespit)

KURU, Baki; “Hukuk Usulünde Dava Sebebi”, **Adalet Dergisi**, Sayı 4, 1967, s.237-268.

KURU, Baki; “İcra İnkâr Tazminatı”, **Yargıtay Yüzüncü Yıl Dönümü Armağanı**, Ankara, 1968, s.727-765. (Kuru - Tazminat)

KURU, Baki; “Usuli Müktesep Hak”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları**, Dr. A.Recai Seçkin’e Armağan, Ankara, 1974, s.395-409. (Kuru - Hak)

KURU, Baki, ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder; **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Ankara, 2009.

MUŞUL, Timuçin; **İcra ve İflas Hukuku, I-İcra Hukuku**, İstanbul, 2001. (Muşul - İcra)

MUŞUL, Timuçin; “Medeni Usul Hukukunda Ara Kararları”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı 4, 1988, s.217-262. (Muşul – Ara Kararlar)

- MUŞUL, Timuçin; **Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri**, İstanbul, 1984. (Muşul - Terdit)
- OĞUZMAN, Kemal, ÖZ, Turgut; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 2010.
- OĞUZMAN, Kemal, SELİÇİ, Özer, OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe; **Eşya Hukuku**, İstanbul, 2009.
- ÖNEN, Ergun; **İnşai Dava**, Ankara, 1981. (Önen - İnşai)
- ÖNEN, Ergun; **Medeni Yargılama Hukuku**, Ankara, 1979. (Önen - Yargılama)
- ÖZDİL, İ.Zekai; “Tavzih (Açıklama)”, **İzmir Barosu Dergisi**, Sayı 1, 1989, s.54-57.
- ÖZEKES, Muhammet; “Fikir ve Sanat Eserleri Hususunda İhtiyati Tedbir”, **İzmir Barosu Dergisi**, Yıl 63, 1998, s.89-120. (Özekes - Tedbir)
- ÖZEKES, Muhammet; **İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Haciz**, Ankara, 1999. (Özekes - Haciz)
- ÖZEKES, Muhammet; **Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Ankara, 2003. (Özekes - Dinlenilme)
- ÖZEKES, Muhammet; “Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm”, **Yargıtay Dergisi**, Cilt 26, Sayı 3-4, 2000, s.661-699. (Özekes – Yok Hüküm)
- ÖZKAN, Yönel; **İcra İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası**, Ankara, 2004.
- PEKCANITEZ, Hakan; **Medeni Usul Hukukunda Fer’i Müdahale**, Ankara, 1992.
- PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, ÖZEKES, Muhammet; **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, 2009.
- POSTACIOĞLU, İlhan; **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İstanbul, 1975. (Postacioğlu - Usul)
- POSTACIOĞLU, İlhan; “Şarta Muallâk Hükümler”, **Adliye Ceridesi**, Sayı 2, 1941, s.112-122.
- SELÇUK, Sami; “Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm, Şartları, Kesin Hüküm İtirazı”, **Adalet Dergisi**, Sayı 11, 1973, s.937-956. (Selçuk - Şart)

- SELÇUK, Sami; “Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Unsurları, Sonuçları, Kapsamı, Sona Ermesi ve Ceza ve Hukukta Etkileri”, **Adalet Dergisi**, Sayı 12, 1973, s.1063-1081. (Selçuk - Unsur)
- SEYHUN, Şerafettin; “Hukuk Muhakeme Usulünde Kısa Karar Sorunu”, **Yargıtay Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1-2, 1984, s.5-8.
- TANDOĞAN, Haluk; **Türk Mesuliyet Hukuku**, Ankara, 1961.
- TANRIVER, Süha; **İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi**, Ankara, 1996. (Tanrıver - İcra)
- TANRIVER, Süha; **Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı**, Ankara, 1998. (Tanrıver - Derdestlik)
- TANRIVER, Süha; “Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt 19, Sayı 4, 1998, s.45-50. (Tanrıver - Hüküm)
- TAŞKIN, Alim; **Hakem Sözleşmesi**, Ankara, 2000.
- TAŞPINAR, Sema; “Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu”, **Türkiye Barolar Birliği Yayını**, Av.Dr.Faruk Erem Armağanı, Ankara, 1999, s.759-787. (Taşpınar - Amaç)
- TAŞPINAR, Sema; **Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri**, Ankara, 2001. (Taşpınar - İspat)
- TİMUR, Hıfzı; “Mahkeme Kararlarının Açık ve Mucip Sebepli Olması Zarureti”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 8, Sayı 1-2, 1942, s.741-742.
- TÖRE, Hayrullah Fütuhi; “Hukuk Davalarında Kesin Hükümün Uygulanışı ve Şartları”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 2, 1973, s.240-251.
- TUNÇOMAĞ, Kenan; **Türk Borçlar Hukuku, C.I, Genel Hükümler**, İstanbul, 1976.
- TUTUMLU, Mehmet Akif; **Evliliğin Butlanı Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları**, Ankara, 2002. (Tutumlu - Butlan)
- TUTUMLU, Mehmet Akif; **Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçeli Karar**, Ankara, 2007. (Tutumlu - Hüküm)
- TUTUMLU, Mehmet Akif; **Medeni Yargılama Hukukunda Hükümlerin Tavzihi**, Ankara, 2007. (Tutumlu - Tavzih)

TUTUMLU, Mehmet Akif; “İstinaf Yargılamasında Yeni Vakıa - Delil Getirme Yasağı ve İstisnaları”, **THD**, Yıl 2, Sayı 7, 2007, s.57-64.

TÜRKÇAPAR, Tahsin; “Mahkeme Kararlarında Gerekçe Zorunluluğu ve Takdir”, **Yargıtay Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3-4, 1977, s.255-265.

ÜSTÜNDAĞ, Saim; **İddia ve Müdafaaının Değiştirilmesi Yasağı**, İstanbul, 1967.

ÜSTÜNDAĞ, Saim; **İhtiyati Tedbirler**, İstanbul, 1981. (Üstündağ - Tedbir)

ÜSTÜNDAĞ, Saim; “Kesin Hükmün Hukuki Haleflere Etkisi”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt 35, Sayı 1, 1961, s.227-235.

ÜSTÜNDAĞ, Saim; **Medeni Yargılama Hukuku**, Cilt 1-2, İstanbul, 1999. (Üstündağ - Yargılama)

YAŞAR, Osman; **Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu**, Cilt 2, Ankara, 2007.

YAVUZ, Nihat; “Adli Kararlar Hangi Vasıfları Taşımaktadır ve Nasıl Yazılmalıdır?”, **Adalet Dergisi**, Sayı 5-6, 1976, s.452-458. (Yavuz – Adli Kararlar)

YAVUZ, Nihat; “Ceza ve Hukuk Mahkemelerinde ‘Ekli Karar Okundu’ Denerek Duruşmanın Sona Erdirilmesi Usule Uygun Mudur?”, **Adalet Dergisi**, Sayı 3-4, 1976, s.306-317. (Yavuz – Ekli Karar)

YILDIRIM, Kamil; **Hukuk Devletinın Gereği: İstinaf**, İstanbul, 2000.

YILDIRIM, Nevhis Deren; **Türk, İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükmün Sübjektif Sınırları**, İstanbul, 1996.

YILMAZ, Ejder; **Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri**, Cilt 1, Ankara, 2001. (Yılmaz - Himaye)

YILMAZ, Ejder; **İstinaf**, Ankara, 2005. (Yılmaz - İstinaf)

YILMAZ, Ejder; **Medeni Yargılama Hukukunda Islah**, Ankara, 1982. (Yılmaz - Islah)

YILMAZ, Ejder; **Medeni Yargılama Hukukunda Yemin**, Ankara, 1989. (Yılmaz - Yemin)

YILMAZ, Orhan; “Hukuk Davalarında Tahkikatın Yürütülmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 4, 1989, s.600-610.

ÖZET

KARAKURUMER, Altunser. Medeni Usul Hukukunda Hüküm (Kararlar), Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.

Yargılama süreci boyunca mahkemelerce çeşitli kararlar verilir. Bunlar ara kararlar, geçici koruma sağlayan kararlar ve nihai kararlardır. Hüküm, bu ayrımda nihai kararlar içinde yer alır.

Hüküm, bir uyuşmazlığı esastan çözümleyen ve hakimin o işten el çekmesini gerektiren nihai bir karardır.

Hükümün içeriğini, hükmü veren mahkeme ile hakim, zabıt katibinin ad, soyad ve sicil numaraları ile tarafların varsa kanuni temsilci ve vekillerinin ad, soyad ve adresleri, hükmün gerekçesi, hüküm sonucu ve kararın verildiği tarih oluşturur.

Hükümün en önemli unsuru, gerekçe bölümüdür. Çünkü mahkeme kararlarının gerekçeli olması gerektiği hususu, bir anayasa emridir. Gerekçe bölümünde, iki tarafın iddia ve savunmalarının özeti, anlaşlıkları ve anlaşamadıkları hususlar, ihtilaflı konular hakkında toplanan deliller, delillerin tartışması, ret ve üstün tutma sebepleri, sabit görülen vakıalarla, bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebep gösterilir.

Hüküm, hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle hukuki varlık kazanır. Bu nedenle denilebilir ki, hüküm sonucu davacı ve davalının talep sonuçlarına mahkemece verilen cevaptır. Taraflara tanınan hak ve yüklenen borçların gösterildiği bölüm olması sebebiyle, hüküm sonucunun çok açık yazılması gerekir.

Anahtar Sözcükler

1. Anayasa
2. Mahkeme
3. Hüküm
4. Ara Karar
5. Hukuk

ABSTRACT

KARAKURUMER, Altunser. Decision in Judgment Law, Thesis of Higher Licence, Ankara 2011.

Various decisions are made by courts, through the process of judgment. These are interim decisions, decisions that provide temporary protection and ultimate decisions. Judgment stands with ultimate decisions in this classification. Judgment, is an ultimate decision that solves a discrepancy altogether and that requires the judge to get clear of the case afterwards.

The index of the Judgment consists of; the court that confirms the Judgment and the names, last names and the registration numbers of the judge and also the secretary officer; names, surnames and addresses of the representatives, the grounds of the Judgment, the conclusion of the Judgment and the date of Judgment.

The most crucial element of the Judgment is the grounds of the Judgment. Because it is an order of constitution that the Judgment of the courts has to have grounds (excuses). In grounds section, the summary of claims and pleas of both sides, the point that the sides are successful or unsuccessful in coming to an agreement, the proofs gathered about points under dispute, confirmation of the proofs, excuses of denial or preference, and in constant cases, the conclusions obtained from these and juridical basis are given.

The Judgment gains a legal entity a legal entity when the Judgment is presented by the decisions of the court is added to the trial record. Therefore, it is possible to define the conclusion of the Judgment as a response given by the court to the claims of prosecutor and the defendant. For it is the section

that shows the rights recognized by both sides and the debts burdened, the conclusion of the Judgment must be presented clearly.

Key Words

1. Constitution
2. Court
3. Judgment
4. Interim Decision
5. Law